

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Γιέρου Νικόλαος και Ματθαίος Σταύρος

**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΣΥΝΘΗΚΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Κουτσογιώργος Γεράσιμος, Εργαστηριακός Συνεργάτης

**Ηράκλειο
Απρίλιος 2008**

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Χρονολόγιο Σημαντικότερων γεγονότων.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Βασικά Σημεία των Ευρωπαϊκών Συνθηκών.....	18
2.1 Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ).....	18
2.2 Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ).....	20
2.3 Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ).....	23
2.4 Συνθήκη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ).....	26
2.5 Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Maastricht).....	29
2.6 Συνθήκη του Amsterdam.....	31
2.7 Συνθήκη της Νίκαιας.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Συγκριτική Αξιολόγηση.....	40
3.1 Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ).....	40
3.1.1 Θεσμικά Όργανα.....	41
3.1.2 Αποστολή Συνθήκης ΕΚΑΧ.....	44
3.1.3 Λήξη Συνθήκης ΕΚΑΧ.....	46
3.1.4 Απολογισμός Συνθήκης ΕΚΑΧ.....	46
3.2 Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας.....	47
3.2.1 Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).....	49
3.2.1.1 Η Δημιουργία Κοινής Αγοράς.....	51
3.2.1.2 Η Θέσπιση Τελωνειακής Ένωσης.....	54
3.2.1.3 Η Χάραξη Κοινών Πολιτικών.....	55
3.2.1.3 Θεσμικά Όργανα.....	56
3.2.2 Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ).....	57

3.2.2.1	Θεσμικά Όργανα.....	59
3.2.2.2	Το μέλλον της Συνθήκης ΕΥΡΑΤΟΜ.....	60
3.2.2.3	Από την ΕΟΚ στην ΕΕΠ.....	60
3.3	Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ).....	62
3.3.1	Θεσμικές τροποποιήσεις.....	63
3.3.2	Πολιτικές τροποποιήσεις.....	65
3.3.3	Απολογισμός της Συνθήκης ΕΕΠ.....	67
3.4	Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Maastricht).....	67
3.4.1	Θεσμικές τροποποιήσεις – Θεσμικά Όργανα.....	70
3.4.2	Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).....	71
3.4.3	Πολιτικές.....	73
3.4.4	Κοινωνικό Πρωτόκολλο.....	73
3.4.5	Ιθαγένεια.....	74
3.4.6	Αρχή της Επικουρικότητας.....	75
3.4.7	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ).....	75
3.4.8	Απολογισμός της Συνθήκης του Maastricht.....	77
3.5	Συνθήκη του Amsterdam.....	78
3.5.1	Ελευθερία Ασφάλεια και Δικαιοσύνη.....	79
3.5.2	Η Ένωση και ο Πολίτης.....	83
3.5.3	Αποτελεσματική και συνεκτική Εξωτερική Πολιτική.....	84
3.5.4	Θεσμικά ζητήματα – Θεσμικά Όργανα.....	85
3.5.5	Απολογισμός της Συνθήκης του Amsterdam.....	94
3.6	Η Συνθήκη της Νίκαιας.....	94
3.6.1	Ενισχυμένη Συνεργασία – Γενικοί Όροι.....	96
3.6.2	Κοινή Εξωτερική Πολιτική Και Πολιτική Ασφαλείας.....	97
3.6.3	Αστυνομική και Δικαστική συνεργασία σε Ποινικές υποθέσεις	98
3.6.4	Θεματικές Διατάξεις.....	99
3.6.5	Ασφάλεια και Άμυνα.....	100
3.6.6	Δικαστική συνεργασία σε Ποινικές υποθέσεις.....	100
3.6.7	Ευρωπαϊκά Πολιτικά Κόμματα.....	101
3.6.8	Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας.....	101

3.6.9	Η Ψηφοφορία με Ειδική Πλειοψηφία.....	101
3.6.10	Θεσμικές τροποποιήσεις – Θεσμικά Όργανα.....	103
3.6.11	Ο απολογισμός και το μέλλον της Συνθήκης της Νίκαιας.....	118
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	Το Ζήτημα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος.....	120
4.1	Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος.....	120
4.2	Τα τρία βάρη του Συντάγματος.....	123
4.3	Προβλήματα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος.....	126
4.4	Κριτική για το Σύνταγμα.....	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	Συμπεράσματα-προοπτικές.....	131
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	152

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα Πτυχιακή Εργασία πραγματεύεται το περιεχόμενο των Ευρωπαϊκών Συνθηκών έτσι όπως θεσπίστηκαν προοδευτικά για να υπηρετήσουν ένα κοινό σκοπό: τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την κατανόηση όμως της ύπαρξης και της συμβολής του σημερινού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Κράτους σε κάθε ένα κράτος- μέλος ξεχωριστά αλλά και στη διεθνή «σκηνή», είναι απαραίτητη η αναδρομή στα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1). Εν συνεχεία, εκθέτουμε τα βασικά σημεία των Ευρωπαϊκών Συνθηκών (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2), ούτως ώστε να προχωρήσουμε στη συγκριτική αξιολόγησή τους (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3) μέσα από την οποία διαπιστώνουμε πόσο αλληλένδετες είναι καθώς και το βαθμό συμβολής της καθεμιάς στη δημιουργία της επόμενης και τελικά σ' αυτό που σήμερα καλούμε Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο αναφερόμαστε στο ζήτημα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4), και ακριβέστερα στην προσπάθεια θέσπισής του, στα τρία βάρη από τα οποία απαρτίζεται, στα προβλήματα που δημιουργήθηκαν και εν τέλει στην κριτική που ασκήθηκε σχετικά με το ζήτημα. Στο τελευταίο κεφάλαιο της Πτυχιακής Εργασίας (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5) γίνεται μια προσπάθεια να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα βάσει των όσων αναπτύχθηκαν καθώς και να εκφραστούν οι ενδεχόμενες προοπτικές που πιθανολογούνται.

Η παρούσα Πτυχιακή Εργασία ολοκληρώθηκε από κοινού από τους Νικόλαο Γιέρου και Σταύρο Ματθαίο. Πιο συγκεκριμένα ο Νικόλαος Γιέρου ανέλαβε τα εξής μέρη της πτυχιακής εργασίας:

- ο Το Χρονολόγιο Σημαντικότερων Γεγονότων (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1)
- ο Τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Maastricht) (2.5), τη Συνθήκη του Amsterdam (2.6), τη Συνθήκη της Νίκαιας (2.7) από το κεφάλαιο για τα Βασικά Σημεία των Ευρωπαϊκών Συνθηκών (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2)
- ο Τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Maastricht) (3.4), τη Συνθήκη του Amsterdam (3.5), τη Συνθήκη της Νίκαιας (3.6) από το κεφάλαιο για τη Συγκριτική Αξιολόγηση (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3)
- ο Τα Συμπεράσματα- Προοπτικές (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5)

Αντίστοιχα ο Σταύρος Ματθαίος ανέλαβε τα παρακάτω:

- ο Τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) (2.1), τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ)(2.2), τη Συνθήκη Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)

(2.3), τη Συνθήκη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (2.4) από το κεφάλαιο για τα βασικά σημεία των Ευρωπαϊκών Συνθηκών (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2)

- Τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) (3.1), τις Συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (3.2), τη Συνθήκη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ) (3.3) από το κεφάλαιο για τη Συγκριτική Αξιολόγηση (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3)
- Το ζήτημα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4)
- Τα Συμπεράσματα- Προοπτικές (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κάτι περισσότερο από μια απλή ομοσπονδία χωρών, είναι κάτι τελείως νέο και μοναδικό στην Ιστορία, ξεκινώντας πριν από 57 χρόνια και εξελισσόμενο αδιαλείπτως και με συνέπεια. Μέσα από την *αναφορά των σημαντικότερων γεγονότων* στην εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντοπίζονται οι ιστορικές της ρίζες και αναδεικνύεται ακόμα περισσότερο η ιδέα που αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη για την υλοποίησή της. Ένα σύνολο συνθηκών είναι αυτό που διαμόρφωσε το πολιτικό της σύστημα και βάσει του οποίου τα κράτη-μέλη της Ένωσης παραχωρούν μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας και παράλληλα υποχρεούνται να σέβονται τους λειτουργικούς αλλά και ουσιαστικούς κανόνες της υπηρετώντας έτσι όχι μόνο τα εθνικά αλλά και τα συλλογικά τους συμφέροντα.

Δε θα μπορούσε λοιπόν παρά να θεωρηθεί αναγκαία η αναφορά στα *βασικά σημεία των Ευρωπαϊκών Συνθηκών* που έκαναν την Ένωση έναν συλλογικό Οργανισμό που λειτουργεί τις περισσότερες φορές με γνώμονα το κοινό συμφέρον των Χωρών από τις οποίες αποτελείται. Οι Συνθήκες αυτές θα αναπτυχθούν με χρονολογική σειρά και είναι οι εξής:

- η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)
- η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ)
- η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)
- η Συνθήκη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ)
- η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Maastricht)
- η Συνθήκη του Amsterdam

- και τέλος η Συνθήκη της Νίκαιας.

Μέσα από αυτή την έμφαση που θα δοθεί στα σημαντικότερα μέρη των Συνθηκών μπορεί κανείς να αντιληφθεί πώς οι προγενέστερες αποτέλεσαν τη βάση για τις μεταγενέστερες κι έτσι αλληλένδετες δημιούργησαν τα θεμέλια για την εξέλιξη ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή την εξέλιξη μπορεί ο καθένας να την αντιληφθεί καλύτερα μέσα από την συγκριτική *αξιολόγηση των Ευρωπαϊκών Συνθηκών*. Μεταξύ της Συνθήκης του Απρίλη του 1951 οπότε και ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα και της Συνθήκης της Νίκαιας τον Φεβρουάριο του 2001, που έφερε τροποποιήσεις ιστορικές, μεσολαβεί μισός αιώνας προβληματισμών, διαβουλεύσεων που τελικά κατέληξαν σε συνθήκες οδηγώντας στη βελτίωση των προηγούμενων καταστάσεων, στην εισαγωγή νέων δυνατοτήτων (με τη δημιουργία, για παράδειγμα, Κοινής Αγοράς και Τελωνειακής Ένωσης της ΕΟΚ) ή ακόμα και στη δημιουργία νέων δικαιωμάτων (όπως αυτό της ευρωπαϊκής Ιθαγένειας στη Συνθήκη του Maastricht). Συνεπώς η συγκριτική αξιολόγηση είναι αναγκαία για να αντιληφθούμε το πώς η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει φτάσει σε επίπεδο τέτοιο με δικαιώματα να ασκεί πολιτικές ακόμα και στο εσωτερικό των Κρατών-μελών της και πώς έχει θεσπίσει θεσμικά όργανα καίριας σημασίας που με το πέρασμα των χρόνων εξελίσσονταν για να φτάσουν σε τέτοιο βαθμό εξειδίκευσης ώστε σήμερα να αποτελούν τους θεματοφύλακες του κύρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ακολουθώντας κανείς την ιστορική πορεία της Ένωσης δεν μπορεί παρά να μην έρθει αντιμέτωπος μ' ένα θέμα που αποτέλεσε το γόρδιο δεσμό για τα κράτη-μέλη της. Καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση εξελίχθηκε και άρχισε να διέπεται από ουκ ολίγους δικαιοκούς κανόνες, τέθηκε το *ζήτημα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος*. Από τότε γίνονται αδιάκοπες προσπάθειες για την επίτευξη συναινέσεων και την υλοποίησή του. Πολύς λοιπόν ο λόγος που έχει γίνει για αυτό και πολλά τα ερωτήματα που έχουν

ανακύψει. Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος σημαίνει ταυτόχρονα και τη δημιουργία ενός ενιαίου Κράτους της Ευρώπης; Και τι ισχύ θα έχει αυτό σε σχέση με τα εθνικά Συντάγματα των κρατών-μελών; Σε μια προσπάθεια προσέγγισης αυτών των προβληματισμών και αναζήτησης *συμπερασμάτων και προοπτικών* θα ανατρέξουμε στις απαρχές του ζητήματος του Συντάγματος και στην κοπιώδη πορεία προς την επίτευξη της θέσπισης και επιπροσθέτως θα αναφερθούμε στα τρία βάθρα (ή αλλιώς πυλώνες) από τα οποία αποτελείται. Εν συνεχεία θα εντοπίσουμε τα προβλήματα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και θα επισημάνουμε τις διάφορες κρίσεις που έχουν διατυπωθεί.

Συμπερασματικά και εν περιλήψει, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε, μέσα από τη σύγκριση, τη συμβολή των Ευρωπαϊκών Συνθηκών (καθώς η μία διαδεχόταν την άλλη) στη μορφή που έχει σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση και να προσεγγίσουμε το θέμα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος ως προοπτική της περαιτέρω εξέλιξής της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Οι ιστορικές ρίζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάγονται στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Η ιδέα για την ένωση αυτή γεννήθηκε από την αποφασιστικότητα των ευρωπαίων να εμποδίσουν για πάντα την δημιουργία και κατ' επέκταση την επανάληψη τέτοιων καταστροφών. Λίγο μετά το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου η Ευρώπη διχοτομείται μεταξύ Ανατολής και Δύσης λόγω του ψυχρού πολέμου που αρχίζει, και θα διαρκέσει 40 χρόνια.

Το **1949** τα έθνη της Δυτικής Ευρώπης ιδρύουν το Συμβούλιο της Ευρώπης, που είναι το πρώτο βήμα για την συνεργασία μεταξύ τους, όμως έξι χώρες θέλουν να προχωρήσουν περισσότερο. Βασικός και κύριος στόχος του Συμβουλίου είναι η διαφύλαξη της ελευθερίας του ατόμου, της πολιτικής ελευθερίας και η εφαρμογή νόμων και αρχών που αποτελούν την βάση της Δημοκρατίας. Όλα τα κράτη μέλη έχουν αναλάβει την υποχρέωση να διασφαλίσουν την ελευθερία, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την ευημερία των πολιτών τους. Το Συμβούλιο αποτελεί μία δύναμη ειρήνης και συνεργασίας θεμελιωμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα και την δημοκρατία.

Στις **9 Μαΐου 1950** ο υπουργός εξωτερικών της Γαλλίας Robert Schuman παρουσιάζει ένα σχέδιο στενότερης συνεργασίας, την δημιουργία μιας οργανωμένης Ευρώπης που βασική της προϋπόθεση θα είναι η διατήρηση των ειρηνικών σχέσεων μεταξύ των λαών της. Η λεγόμενη Δήλωση Schuman προβλέπει την διαχείριση της βαριάς βιομηχανίας (Άνθρακα και Χάλυβα), δηλαδή του τομέα ο οποίος την εποχή εκείνη ήταν η βάση όλης της στρατιωτικής δύναμης. Η συγκεκριμένη ημέρα έχει ονομαστεί "Ημέρα της Ευρώπης" και γιορτάζεται κάθε χρόνο.¹

¹ <http://www.proeuro.gr/intex.php>, Σημαντικά Γεγονότα

Στις **18 Απριλίου 1951**, έξι χώρες (Γαλλία , Γερμανία, Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο, και οι Κάτω Χώρες) βασιζόμενες στο σχέδιο Schuman υπογράφουν μια συνθήκη , την Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ΕΚΑΧ, για να ενοποιήσουν τις βαριές βιομηχανίες τους κάτω από μία κοινή διεύθυνση. Απώτερος σκοπός τους ήταν η μη παραγωγή όπλων και ως συνέπεια η αποφυγή πολέμου και η διατήρηση της ειρήνης, όπως επίσης και η οικονομική ανάπτυξη, η αύξηση της απασχόλησης και η ανύψωση του βιοτικού επιπέδου.

Στις **25 Μαρτίου 1957**, οι έξι χώρες επεκτείνουν την συνεργασία τους και σε άλλους οικονομικούς τομείς, χάρη στην επιτυχία της ΕΚΑΧ. Υπογράφουν την Συνθήκη της Ρώμης, ιδρύοντας την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ή κοινή αγορά. Με την ίδρυση της ΕΟΚ και την δημιουργία της κοινής αγοράς επιδιώκεται αφενός ο μετασχηματισμός των οικονομικών όρων των συναλλαγών και της παραγωγής στο έδαφος της Κοινότητας και αφετέρου η συμβολή της ΕΟΚ στη σταδιακή λειτουργική δόμηση της πολιτικής Ευρώπης.

Τον **Αύγουστο του 1961** υψώνεται το τείχος του Βερολίνου από τις κουμμουνιστικές αρχές της Α. Γερμανίας που χωρίζει στα

δύο τη Γερμανία, εμποδίζοντας τους πολίτες της να αναζητούν μια πιο ελεύθερη ζωή στη Δύση.

Στις **30 Ιουλίου 1962**, εγκαινιάζεται η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την οποία τα κράτη μέλη ελέγχουν από κοινού την παραγωγή των τροφίμων. Οι τιμές των γεωργικών προϊόντων που πληρώνονται στους παραγωγούς είναι ενιαίες σε όλες τις χώρες.

Στις **24 Απριλίου του 1972** δημιουργείται ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ), έχοντας ως σκοπό την διατήρηση της νομισματικής σταθερότητας μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο συγκεκριμένος μηχανισμός ήταν και το πρώτο βήμα για την εισαγωγή του ευρώ, 30 χρόνια αργότερα.

Την **1^η Ιανουαρίου του 1973** οι έξι γίνονται επισήμως εννέα. Η Δανία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο γίνονται μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Την περίοδο του **1974-1975** έχουμε την ανατροπή του καθεστώτος του Σαλαζάρ στην Πορτογαλία, και τον θάνατο του στρατηγού Φράνκο στην Ισπανία, γεγονότα που σημαίνουν την πτώση των τελευταίων ακροδεξιών δικτατοριών στην Ευρώπη, και δημιουργούν την επιθυμία τους να εγκαθιδρύσουν δημοκρατική

διακυβέρνηση, ουσιαστική προϋπόθεση για την μελλοντική προσχώρηση τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εκείνη την περίοδο επίσης δημιουργείται το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

Το **1979** δημιουργείται το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ), το οποίο συνέβαλε στην σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και ενθάρρυνε τα κράτη μέλη της κοινότητας να εφαρμόσουν αυστηρές πολιτικές που τους επέτρεψαν να διατηρήσουν σχέσεις αλληλεγγύης και πειθαρχία στις οικονομίες τους.

Την **1^η Ιανουαρίου 1981**, η Ελλάδα γίνεται το 10^ο μέλος της ΕΕ, καθώς πληρεί όλες τις πολιτειακές προϋποθέσεις, μετά την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας το **1974**.

Την **1^η Ιανουαρίου 1986**, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέρχονται σε 12, μετά την προσχώρηση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

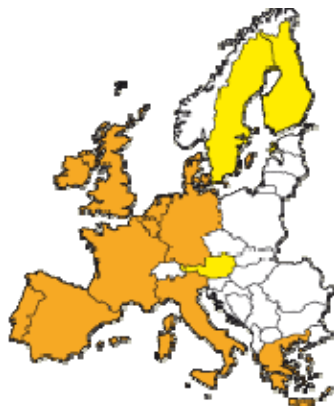
Στις **17 Φεβρουαρίου του 1986**, υπογράφεται στο Λουξεμβούργο η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η οποία είναι η πρώτη μεγάλης σημασίας τροποποίηση της Συνθήκης ΕΟΚ, καθώς άνοιξε τον δρόμο της πολιτικής και οικονομικής ολοκλήρωσης, με αξίες που θα κατοχυρωθούν σύντομα στο μέλλον.

Τον **Οκτώβριο του 1989**, ένα σημαντικό γεγονός στιγματίζει την Ευρώπη. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου, πράξη η οποία έχει συμβολικό χαρακτήρα, διότι συμβολίζει την κατάρρευση του κουμμουνισμού στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, ενώνει τη Γερμανία έπειτα από 40 χρόνια, στις **3 Οκτωβρίου 1990**, και τα ομόσπονδα κράτη της πρώην Ανατολικής Γερμανίας γίνονται τμήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Σοβιετική Ένωση έπαψε να ιφύσταται τον **Δεκέμβριο του 1991**.

Στις **7 Φεβρουαρίου του 1992**, υπογράφεται στο Maastricht η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την οποία η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μετονομάζεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση. Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα, ορόσημο της ιστορίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με την συνθήκη του Maastricht, θεσπίζονται σαφής κανόνες για το μελλοντικό ενιαίο νόμισμα, για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) , καθώς επίσης και για θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων.

Την **1^η Ιανουαρίου του 1993**, τίθεται σε ισχύ η Ενιαία Αγορά και οι τέσσερις βασικές ελευθερίες που περιλαμβάνει: ελευθερία κυκλοφορίας εμπορευμάτων, υπηρεσιών, προσώπων, κεφαλαίων.

Την **1^η Ιανουαρίου του 1995**, τα 12 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνονται 15 εφόσον Αυστρία, Φινλανδία και Σουηδία είναι πλέον εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στις **26 Μαρτίου του 1995**, αρχίζει να ισχύει η συμφωνία του Σένγκεν ανάμεσα σε επτά χώρες: Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία και οι Κάτω Χώρες. Οι υπήκοοι όλων των κρατών μελών μπορούν να ταξιδεύουν μεταξύ όλων αυτών των χωρών χωρίς έλεγχο διαβατηρίου στα σύνορα. Από τότε μέχρι και σήμερα, και άλλες χώρες έχουν προσχωρήσει στο χώρο Σένγκεν.

Στις **17 Ιουνίου 1997**, υπογράφεται η Συνθήκη του Αμστερνταμ, η οποία βασίζεται στα επιτεύγματα της συνθήκης του Maastricht, και περιλαμβάνει σχέδια για την μετατροπή των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε, όπως επίσης και την διάθεση περισσότερων πόρων για την απασχόληση και τα δικαιώματα των πολιτών.

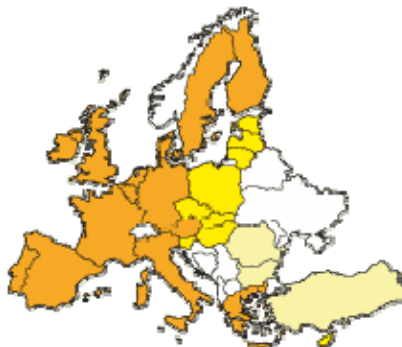
Την **1^η Ιανουαρίου 1999**, το ευρώ θεσπίζεται σε 11 χώρες (στις οποίες το 2001 θα προστεθεί και η Ελλάδα) προς το παρόν χρησιμοποιείται μόνο για εμπορικές και χρηματικές συναλλαγές. Τα χαρτονομίσματα και κέρματα σε ευρώ θα αρχίσουν να χρησιμοποιούνται αργότερα. Αυτές οι χώρες είναι: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Φινλανδία. Η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία αποφασίζουν προς το παρόν να μείνουν έξω από την ζώνη του ευρώ.

Το **Μάρτιο του 2000**, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε μία συνολική στρατηγική για τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας της ΕΕ που θα της επιτρέψει να ανταγωνίζεται στην παγκόσμια αγορά τους άλλους βασικούς συντελεστές, όπως οι ΗΠΑ. Η «Στρατηγική της Λισαβόνας» περιλαμβάνει το άνοιγμα όλων των τομέων της οικονομίας στον ανταγωνισμό και τον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων της Ευρώπης για την αντιμετώπιση των αναγκών της κοινωνίας.

Στις **26 Φεβρουαρίου 2001**, υπογράφεται η Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία τροποποιεί την συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Την **1^η Ιανουαρίου 2002** γίνεται η διανομή χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ.

Την **1^η Μαΐου 2004**, οκτώ χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης: Εσθονία, Λετονία, Σλοβενία, Σλοβακία, Τσεχική Δημοκρατία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Πολωνία, προσχωρούν στην Ε.Ε. Αυτό είναι το τέλος της διχοτόμησης της Ευρώπης που είχε αποφασιστεί από τις μεγάλες δυνάμεις πριν από 60 χρόνια στη Γιάλτα.² Προσχωρούν επίσης η Κύπρος και η Μάλτα.

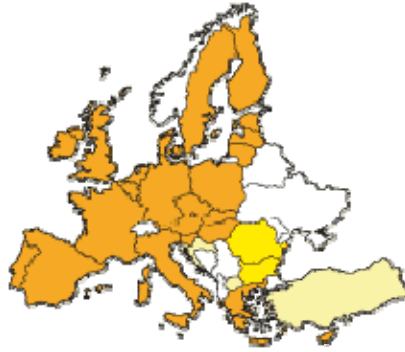

Στις **29 Οκτωβρίου 2004**, τα 25 κράτη μέλη υπογράφουν συνθήκη για την θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης. Σκοπός του είναι η απλούστευση της δημοκρατικής διαδικασίας λήψης των αποφάσεων και της διαχείρισης της Ε.Ε των 25 και πλέον κρατών μελών. Το Σύνταγμα πρέπει να κυρωθεί από το σύνολο των 25 κρατών μελών προτού τεθεί σε ισχύ.,

Την **1^η Ιανουαρίου του 2007**, δύο χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, Βουλγαρία και Ρουμανία κάνουν τα κράτη μέλη της

² Νίκος Μούσης, «Ευρωπαϊκή Ένωση», εκδ. Παπαζήση, 10^η έκδοση, Αθήνα 2003

Ευρωπαϊκής Ένωσης 27. Η Κροατία η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και η Τουρκία είναι επίσης χώρες υποψήφιες για προσχώρηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

2.1 Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα

Η Συνθήκη ΕΚΑΧ, η οποία υπεγράφη στο Παρίσι το 1951, συνενώνει τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και τις χώρες της Benelux σε μία Κοινότητα που έχει ως αποστολή την οργάνωση της ελεύθερης κυκλοφορίας άνθρακα και χάλυβα, καθώς και την ελεύθερη πρόσβαση στις πηγές παραγωγής. Επίσης, μια κοινή Ανώτατη Αρχή εποπτεύει την αγορά, την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού, καθώς και τη διαφάνεια των τιμών. Τα θεσμικά όργανα, με τη σημερινή τους μορφή, προέρχονται από τη Συνθήκη ΕΚΑΧ.

Ο πρώτος κοινοτικός οργανισμός γεννήθηκε μετά το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, όταν κρίθηκε αναγκαία η οικονομική ανασυγκρότηση της ευρωπαϊκής ηπείρου και η εξασφάλιση διαρκούς ειρήνης.

Στο πλαίσιο αυτό γεννήθηκε η ιδέα να τεθεί το σύνολο της γαλλογερμανικής παραγωγής άνθρακα και χάλυβα υπό από μια κοινή αρχή και δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Η απόφαση αυτή δεν βασίστηκε μόνο σε οικονομικούς λόγους, αλλά και σε πολιτικούς, δεδομένου ότι οι δύο αυτές πρώτες ύλες βρίσκονταν στη βάση της βιομηχανίας και της ισχύος των εν λόγω δύο χωρών. Βασικός πολιτικός στόχος αυτής της απόφασης ήταν η ενίσχυση της γαλλογερμανικής αλληλεγγύης, η απομάκρυνση του φόβου του πολέμου και η δημιουργία των προϋποθέσεων για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Ο υπουργός Εξωτερικών της Γαλλικής Δημοκρατίας, Robert Schuman, προτείνει, στην περίφημη δήλωσή του της 9ης Μαΐου 1950, να τεθεί η γαλλογερμανική παραγωγή άνθρακα και χάλυβα

υπό μια κοινή Ανώτατη Αρχή, στο πλαίσιο μιας οργάνωσης ανοικτής στη συμμετοχή και άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες αποδέχονται την πρόκληση και αρχίζουν τη διαπραγμάτευση μιας Συνθήκης. Η εξέλιξη αυτή ήταν αντίθετη με την αρχική επιθυμία του Jean Monnet, Γάλλου αξιωματούχου και εμπνευστή της ιδέας, ο οποίος είχε προτείνει έναν απλούστερο μηχανισμό τεχνοκρατικού χαρακτήρα. Ωστόσο, τα έξι ιδρυτικά κράτη δεν ήταν σε θέση να αποδεχθούν ένα απλό σχέδιο και συμφώνησαν σε εκατό περίπου άρθρα τα οποία αποτέλεσαν ένα περίπλοκο σύνολο.

Τέλος, η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα υπεγράφη στο Παρίσι, στις 18 Απριλίου 1951, και τέθηκε σε εφαρμογή στις 24 Ιουλίου 1952, για περιορισμένη διάρκεια 50 ετών. Η ισχύς της συνθήκης έληξε στις 23 Ιουλίου 2002.

Η κοινή αγορά που προέβλεπε η συνθήκη τέθηκε σε λειτουργία στις 10 Φεβρουαρίου 1953 όσον αφορά τον άνθρακα, τα σιδηρομεταλλεύματα και τα παλιοσίδηρα και την 1η Μαΐου 1953 για τον χάλυβα.

Στόχος της Συνθήκης ΕΚΑΧ είναι να συμβάλει, χάρη στη δημιουργία κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα, στην οικονομική ανάπτυξη, στην αύξηση της απασχόλησης και στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 της συνθήκης. Ως εκ τούτου, τα θεσμικά όργανα οφείλουν να μεριμνούν για τον τακτικό εφοδιασμό της κοινής αγοράς, διασφαλίζοντας ίση πρόσβαση στις πηγές παραγωγής, τη θέσπιση των χαμηλότερων δυνατών τιμών και τη βελτίωση των όρων διαβίωσης και εργασίας του εργατικού δυναμικού. Συγχρόνως, τα θεσμικά όργανα οφείλουν να προάγουν την ανάπτυξη διεθνών συναλλαγών και τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής.

Εν όψει της εγκαθίδρυσης της κοινής αγοράς, η συνθήκη θεσπίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων δίχως την

επιβολή δασμών ή φορολογικών επιβαρύνσεων. Επίσης, η συνθήκη απαγορεύει όλα τα μέτρα ή τις πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις, τις επιδοτήσεις, τις ενισχύσεις ή τις ειδικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται από τα κράτη, καθώς και τις περιοριστικές πρακτικές.

Δομή

Η Συνθήκη περιλαμβάνει τέσσερις τίτλους:

1. Ο πρώτος αφορά την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
2. Ο δεύτερος τα όργανα της Κοινότητας
3. Ο τρίτος τις οικονομικές και κοινωνικές διατάξεις
4. Ο τέταρτος τις γενικές διατάξεις

Περιέχει επίσης δύο πρωτόκολλα, ένα για τον Οργανισμό του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα και ένα άλλο για τις σχέσεις της ΕΚΑΧ με το Συμβούλιο της Ευρώπης. Τέλος, περιλαμβάνει σύμβαση για τις μεταβατικές διατάξεις που αφορούν την εφαρμογή της συνθήκης, τις σχέσεις της Κοινότητας με τις τρίτες χώρες και τα γενικά μέτρα διασφάλισης.

2.2 Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ)

Η Συνθήκη Ευρατόμ, η οποία θεσπίστηκε αρχικά για τον συντονισμό των ερευνητικών προγραμμάτων των κρατών με στόχο την ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας, συμβάλλει σήμερα στην από κοινού χρήση των γνώσεων, των υποδομών και των χρηματοδοτικών πόρων της πυρηνικής ενέργειας. Διασφαλίζει, επίσης, την ασφάλεια εφοδιασμού με ατομική ενέργεια στο πλαίσιο κεντρικού συστήματος ελέγχου.

Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) τον Ιούλιο του 1952, αποτελεί το πρώτο σημαντικό επίτευγμα της υπερεθνικής Ευρώπης. Για πρώτη φορά, τα έξι κράτη μέλη εκχώρησαν, αν και σε ένα αναμφισβήτητα περιορισμένο

τομέα, ένα μέρος των εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων τους υπέρ της Κοινότητας.

Τα όρια της πρώτης αυτής προσπάθειας ολοκλήρωσης έγιναν γρήγορα αισθητά με την αποτυχία της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ), το 1954. Ενώ υπήρχε φόβος, να μην τελεσφορήσει η προσπάθεια που αναλήφθηκε από την ΕΚΑΧ, η Διάσκεψη της Μεσσήνης, τον Ιούνιο του 1955, επεδίωξε να δώσει νέα ώθηση στην ευρωπαϊκή διαδικασία. Μετά τη διάσκεψη αυτή, ακολούθησε σειρά συνεδριάσεων σε επίπεδο υπουργών ή εμπειρογνομόνων. Στις αρχές του έτους 1956, συγκροτήθηκε προπαρασκευαστική επιτροπή με αποστολή την κατάρτιση έκθεσης σχετικής με τη δημιουργία ευρωπαϊκής κοινής αγοράς. Η επιτροπή αυτή συνεδρίαζε στις Βρυξέλλες υπό την προεδρία του τότε Βέλγου υπουργού Εξωτερικών, Ρ.Η. Spaak. Τον Απρίλιο του 1956, η εν λόγω επιτροπή πρότεινε δύο σχέδια που αντιστοιχούσαν στις δύο επιλογές των κρατών:

- τη δημιουργία μιας γενικευμένης κοινής αγοράς
- τη δημιουργία μιας κοινότητας ατομικής ενέργειας

Τον Μάρτιο του 1957, υπογράφηκαν στη Ρώμη οι γνωστές «Συνθήκες της Ρώμης».

Η πρώτη ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η δεύτερη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας, περισσότερο γνωστή ως Ευρατόμ.

Δεδομένου ότι δεν σημειώθηκαν προβλήματα κατά τη διαδικασία κύρωσης αυτών των συνθηκών στα διάφορα κράτη μέλη, οι δύο αυτές Συνθήκες τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958.

Επιδιώκοντας να καταπολεμήσουν το γενικότερο έλλειμμα «παραδοσιακής» ενέργειας της δεκαετίας του '50, τα έξι ιδρυτικά κράτη (Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες) αναζήτησαν στην πυρηνική ενέργεια το μέσο επίτευξης της ενεργειακής ανεξαρτησίας. Δεδομένου ότι το επενδυτικό κόστος της πυρηνικής ενέργειας υπερέβαινε τις δυνάμεις των μεμονωμένων κρατών μελών, τα ιδρυτικά κράτη συνένωσαν τις δυνάμεις τους και δημιούργησαν την Ευρατόμ.

Στόχος της Συνθήκης είναι η συμβολή, γενικότερα, στη δημιουργία και στην ανάπτυξη ευρωπαϊκών πυρηνικών βιομηχανιών, ώστε όλα τα κράτη μέλη να μπορούν να επωφεληθούν από την ανάπτυξη της ατομικής ενέργειας και να εξασφαλιστεί η ασφάλεια εφοδιασμού. Το πεδίο εφαρμογής της Ευρατόμ περιορίζεται στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας για μη στρατιωτική και ειρηνική χρήση.

Δομή

Η Συνθήκη Ευρατόμ αποτελείται από το προοίμιο και 225 άρθρα τα οποία κατανέμονται σε έξι τίτλους:

1. Ο πρώτος τίτλος καθορίζει τις επτά αποστολές τις οποίες αναθέτει η συνθήκη στην Κοινότητα.
2. Ο δεύτερος τίτλος καθορίζει τις διατάξεις για την ενίσχυση της προόδου στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας (ανάπτυξη της έρευνας, διάδοση των γνώσεων, προστασία της υγείας, επενδύσεις, κοινές επιχειρήσεις, εφοδιασμός, έλεγχος διασφαλίσεων, καθεστώς ιδιοκτησίας, κοινή πυρηνική αγορά και εξωτερικές σχέσεις).
3. Ο τρίτος τίτλος αφορά διατάξεις σχετικές με τα όργανα της Κοινότητας.
4. Ο τέταρτος τίτλος αφορά τις δημοσιονομικές διατάξεις.
5. Ο πέμπτος και ο έκτος τίτλος περιέχουν αντίστοιχα τις γενικές διατάξεις και τις διατάξεις για την αρχική περίοδο (εγκατάσταση των οργάνων, αρχικές διατάξεις εφαρμογής και μεταβατικές διατάξεις).

Επίσης, η Συνθήκη περιλαμβάνει πέντε παραρτήματα τα οποία αφορούν: τα πεδία έρευνας στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας που προβλέπονται στο άρθρο 4 της συνθήκης, τους βιομηχανικούς τομείς που προβλέπονται στο άρθρο 41 της συνθήκης, τα πλεονεκτήματα που δύνανται να παρασχεθούν στις κοινές επιχειρήσεις βάσει του άρθρου 48 της συνθήκης, τους πίνακες αγαθών και προϊόντων που υπάγονται στις διατάξεις του κεφαλαίου

9, περί της κοινής πυρηνικής αγοράς και το αρχικό πρόγραμμα ερευνών και εκπαίδευσης που προβλέπεται στο άρθρο 215 της Συνθήκης.

Τέλος, στη Συνθήκη προσαρτώνται δύο πρωτόκολλα. Πρόκειται για το πρωτόκολλο περί εφαρμογής της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας στα μη ευρωπαϊκά τμήματα του Βασιλείου των Κάτω Χωρών και το πρωτόκολλο περί του οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας.

2.3 Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)

Η Συνθήκη ΕΟΚ, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη το 1957, συνενώνει τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και τις χώρες της Benelux σε μια Κοινότητα που έχει ως αποστολή την ολοκλήρωση, μέσω της προώθησης των εμπορικών συναλλαγών, με στόχο την οικονομική ανάπτυξη. Μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η ΕΟΚ μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα, εκφράζοντας τη βούληση των κρατών μελών να επεκτείνουν τις κοινοτικές αρμοδιότητες σε μη οικονομικούς τομείς.

Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), τον Ιούλιο του 1952, αποτελεί το πρώτο σημαντικό επίτευγμα της υπερεθνικής Ευρώπης. Για πρώτη φορά, τα έξι κράτη μέλη αυτού του οργανισμού εκχώρησαν, αν και σε ένα αναμφισβήτητο περιορισμένο τομέα, μέρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους υπέρ της Κοινότητας.

Τα όρια της πρώτης αυτής προσπάθειας ολοκλήρωσης έγιναν γρήγορα αισθητά με την αποτυχία της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ), το 1954.

Ενώ υπήρχε φόβος να μην τελεσφορήσει η προσπάθεια που αναλήφθηκε από την ΕΚΑΧ, η Διάσκεψη της Μεσσήνης, τον Ιούνιο του 1955 επεδίωξε να δώσει νέα ώθηση στην ευρωπαϊκή διαδικασία. Ύστερα από αυτή τη διάσκεψη, ακολούθησε σειρά

συνεδριάσεων σε επίπεδο υπουργών ή εμπειρογνομόνων. Στις αρχές του έτους 1956, συγκροτήθηκε προπαρασκευαστική επιτροπή με αποστολή την κατάρτιση έκθεσης σχετικής με τη δημιουργία κοινής ευρωπαϊκής αγοράς. Η επιτροπή αυτή συνεδρίαζε στις Βρυξέλλες υπό την προεδρία του τότε Βέλγου υπουργού Εξωτερικών, P.H. Spaak. Τον Απρίλιο του 1956, η εν λόγω επιτροπή πρότεινε δύο σχέδια τα οποία αντιστοιχούσαν στις δύο επιλογές των κρατών μελών:

- τη δημιουργία μιας γενικευμένης κοινής αγοράς
- τη δημιουργία μιας κοινότητας ατομικής ενέργειας.

Τον Μάρτιο του 1957, υπογράφηκαν στη Ρώμη οι γνωστές «Συνθήκες της Ρώμης».

Η πρώτη ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η δεύτερη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ). Δεδομένου ότι δεν σημειώθηκαν προβλήματα κατά τη διαδικασία κύρωσης σε επίπεδο κρατών μελών, οι δύο αυτές Συνθήκες άρχισαν να ισχύουν την 1η Ιανουαρίου 1958.

Μετά την αποτυχία της ΕΑΚ, ο οικονομικός τομέας, όσον αφορά τον οποίο οι εθνικές επιφυλάξεις ήταν λιγότερο έντονες σε σχέση με άλλους τομείς, αναδεικνύεται σε πεδίο συναίνεσης της υπερεθνικής συνεργασίας. Με την ίδρυση της ΕΟΚ και τη δημιουργία της κοινής αγοράς, επιδιώκονται δύο στόχοι. Ο πρώτος συνίσταται στο μετασχηματισμό των οικονομικών όρων των συναλλαγών και της παραγωγής στο έδαφος της Κοινότητας. Ο δεύτερος, που έχει περισσότερο πολιτικό χαρακτήρα, αφορά τη συμβολή της ΕΟΚ στη λειτουργική δόμηση της πολιτικής Ευρώπης και αποτελεί ένα καθοριστικό βήμα προς την πληρέστερη ενοποίηση της Ευρώπης.

Οι προθέσεις των κρατών μελών που υπέγραψαν τη Συνθήκη μετουσιώθηκαν σε πράξη με τη δημιουργία της κοινής αγοράς και της τελωνειακής ένωσης, καθώς και με την ανάπτυξη κοινών πολιτικών.

Η Συνθήκη ΕΟΚ προβλέπει τη δημιουργία κοινής αγοράς και τελωνειακής ένωσης, καθώς και την εφαρμογή κοινών πολιτικών. Πρωταρχική αποστολή της Κοινότητας είναι η δημιουργία κοινής αγοράς και εκθέτουν λεπτομερώς τις δράσεις που πρέπει να αναλάβει η τελευταία για να ανταποκριθεί στην αποστολή της.

Δομή

Η Συνθήκη ΕΟΚ περιλαμβάνει 240 άρθρα και αποτελείται από το προοίμιο και έξι ξεχωριστά μέρη:

- το πρώτο μέρος αφορά τις αρχές οι οποίες διέπουν τη λειτουργία της ΕΟΚ μέσω της κοινής αγοράς, της τελωνειακής ένωσης και των κοινών πολιτικών
- το δεύτερο μέρος αφορά τα θεμέλια της Κοινότητας. Περιλαμβάνει τέσσερις τίτλους που έχουν αντίστοιχα ως αντικείμενο την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, τη γεωργία, την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων και, τέλος, τις μεταφορές
- το τρίτο μέρος αναφέρεται στην πολιτική της Κοινότητας και περιλαμβάνει τέσσερις τίτλους σχετικούς με τους κοινούς κανόνες, την οικονομική πολιτική, την πολιτική ανταγωνισμού, την κοινωνική πολιτική και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
- το τέταρτο μέρος αφορά τη σύνδεση των υπερπόντιων χωρών και εδαφών
- το πέμπτο μέρος είναι αφιερωμένο στα όργανα της Κοινότητας με έναν τίτλο για τις θεσμικές διατάξεις και έναν άλλο για τις δημοσιονομικές το τελευταίο μέρος της Συνθήκης αφορά τις γενικές και τελικές διατάξεις.

Η Συνθήκη αυτή περιλαμβάνει επίσης τέσσερα παραρτήματα σχετικά με ορισμένες δασμολογικές κλάσεις, γεωργικά προϊόντα, άδηλες συναλλαγές και υπερπόντιες χώρες και εδάφη.

Στην εν λόγω Συνθήκη επισυνάπτονται δώδεκα πρωτόκολλα. Το πρώτο αφορά το καταστατικό της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και τα υπόλοιπα διάφορα προβλήματα που αφορούν συγκεκριμένες χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες) ή ένα προϊόν, όπως τα ορυκτέλαια, τις μπανάνες και τον ακατέργαστο καφέ.

Τέλος, στην τελική πράξη επισυνάπτονται εννέα δηλώσεις.

2.4 Συνθήκη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ)

Η ΕΕΠ, που υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο στις 17 Φεβρουαρίου 1986 από εννέα κράτη μέλη και στις 28 Φεβρουαρίου 1986 από τη Δανία, την Ιταλία και την Ελλάδα, είναι η πρώτη μεγάλης σημασίας τροποποίηση της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Άρχισε να ισχύει την 1η Ιουλίου 1987. Τα κυριότερα στάδια που οδήγησαν στην υπογραφή της ΕΕΠ είναι τα ακόλουθα:

- Η επίσημη δήλωση της Στουτγάρδης στις 19 Ιουνίου 1983. Το κείμενο αυτό, που καταρτίστηκε βάσει του σχεδίου του Hans Dietrich Genscher, του Γερμανού υπουργού Εξωτερικών και του Ιταλού ομολόγου του, Emilio Colombo, συνοδεύεται από δηλώσεις των κρατών μελών για τους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν όσον αφορά τις διοργανικές σχέσεις, τις κοινοτικές αρμοδιότητες και την πολιτική συνεργασία.
- Το σχέδιο Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπό την ώθηση του Ιταλού βουλευτή Altiero Spinelli δημιουργείται κοινοβουλευτική επιτροπή θεσμικών υποθέσεων με σκοπό τη σύνταξη συνθήκης που θα αντικαθιστά τις υφιστάμενες Κοινότητες από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εγκρίνει το σχέδιο Συνθήκης στις 14 Φεβρουαρίου 1984.

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Fontainebleau στις 25 και 26 Ιουνίου 1984
Με βάση το σχέδιο Συνθήκης του Κοινοβουλίου, μια ad hoc επιτροπή εκπροσώπων των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, υπό την προεδρία του Ιρλανδού γερουσιαστή Dooge εξετάζει τα θεσμικά θέματα. Η έκθεση της επιτροπής M. Dooge καλεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να συγκαλέσει διακυβερνητική διάσκεψη για τη διαπραγμάτευση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Η Λευκή Βίβλος για την εσωτερική αγορά του 1985
Η Επιτροπή, μετά από ώθηση του προέδρου της Jacques Delors, δημοσιεύει μια λευκή βίβλο που προσδιορίζει τα 279 νομοθετικά μέτρα που είναι απαραίτητα για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Η Επιτροπή προτείνει χρονοδιάγραμμα και προθεσμία μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992 για την εν λόγω ολοκλήρωση.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μιλάνου της 28ης και 29ης Ιουνίου 1985 προτείνει τελικώς τη σύγκληση διακυβερνητικής διάσκεψης που αρχίζει υπό την προεδρία του Λουξεμβούργου στις 9 Σεπτεμβρίου 1985 και λήγει στη Χάγη στις 28 Φεβρουαρίου 1986.

Ο πρώτος στόχος της ΕΕΠ είναι η προώθηση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής οικοδόμησης για να ολοκληρωθεί η ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς. Ωστόσο, ο στόχος αυτός ήταν δύσκολα πραγματοποιήσιμος με βάση τις υφιστάμενες συνθήκες, ιδίως λόγω της διαδικασίας λήψης αποφάσεων εντός του Συμβουλίου όπου απαιτούνταν η προσφυγή στην ομοφωνία για την εναρμόνιση των νομοθεσιών.

Για το λόγο αυτό η διακυβερνητική διάσκεψη που κατέληξε στην ΕΕΠ είχε διπλή εντολή. Ήταν απαραίτητο να συναφθεί, αφενός, συνθήκη στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, και, αφετέρου, πράξη για την τροποποίηση της Συνθήκης ΕΟΚ, ιδίως σε επίπεδο:

- των διαδικασιών λήψης αποφάσεων εντός του Συμβουλίου·
- των εξουσιών της Επιτροπής·
- των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου·
- της επέκτασης των αρμοδιοτήτων των Κοινοτήτων.

Δομή

Η Πράξη αποτελείται από ένα προοίμιο, τέσσερις τίτλους και περιέχει μια σειρά δηλώσεων που εγκρίθηκαν από την διάσκεψη.

Στο προοίμιο περιγράφονται οι θεμελιώδεις στόχοι της Συνθήκης και εκφράζεται η θέληση των κρατών μελών να μεταβάλουν το σύνολο των σχέσεων τους με σκοπό τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο προοίμιο επιβεβαιώνεται, επίσης, ο ενιαίος χαρακτήρας της Πράξης, που συγκεντρώνει τις κοινές διατάξεις για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και για την συνεργασία στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Τέλος, τονίζονται οι δύο στόχοι της αναθεώρησης των συνθηκών, δηλαδή, «βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης με την εις βάθος ανάπτυξη των κοινών πολιτικών και την αναζήτηση νέων στόχων» και «διασφάλιση καλύτερης λειτουργίας των Κοινοτήτων».

Τα περιεχόμενα των τίτλων της Συνθήκης είναι τα εξής:

- Ο τίτλος I περιέχει τις κοινές διατάξεις για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και για την πολιτική συνεργασία
- Ο τίτλος II αφορά τις τροποποιήσεις των συνθηκών για την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Ο τίτλος III αφορά την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής
- Ο τίτλος IV αφορά τις γενικές και τελικές διατάξεις.

2.5 Συνθήκη του Maastricht για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση αντιπροσωπεύει ένα νέο στάδιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δεδομένου ότι ανοίγει το δρόμο για την πολιτική ολοκλήρωση. Η Συνθήκη δημιουργεί μία Ευρωπαϊκή Ένωση που αποτελείται από τρεις πυλώνες : τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.

Η Συνθήκη εισάγει την έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, ενισχύει τις αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και εγκαινιάζει την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Επίσης, η ΕΟΚ γίνεται Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ).

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία υπεγράφη στο Maastricht στις 7 Φεβρουαρίου 1992, ετέθη σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993. Η Συνθήκη αυτή είναι αποτέλεσμα εξωτερικών και εσωτερικών στοιχείων. Στο εξωτερικό επίπεδο, η κατάρρευση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη και η προοπτική της γερμανικής επανένωσης οδήγησαν στην ανάληψη δέσμευσης για την ενίσχυση της διεθνούς θέσης της Κοινότητας. Στο εσωτερικό επίπεδο, τα κράτη μέλη επιθυμούσαν να συνεχίσουν την πρόοδο που επιτεύχθη από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη μέσω άλλων μεταρρυθμίσεων.

Τα στοιχεία αυτά οδήγησαν στη σύγκληση δύο διακυβερνητικών διασκέψεων, μιας για την ΟΝΕ και μιας για την πολιτική ένωση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ανόβερου της 27ης και της 28ης Ιουνίου 1988 ανέθεσε σε μία ομάδα εμπειρογνομόνων υπό την προεδρία του Jacques Delors το έργο της προετοιμασίας μιας έκθεσης που θα πρότεινε τα συγκεκριμένα στάδια τα οποία θα οδηγούσαν στην οικονομική ένωση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου της 28ης Απριλίου 1990, βάσει ενός βελγικού μνημονίου για τη μεταρρύθμιση των θεσμών και μιας γαλλογερμανικής πρωτοβουλίας που καλούσε τα κράτη μέλη να επιταχύνουν την πολιτική

οικοδόμηση της Ευρώπης, αποφάσισε να εξετάσει την ανάγκη τροποποίησης της συνθήκης ΕΚ για να προχωρήσει στον δρόμο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ρώμης της 14ης και 15ης Δεκεμβρίου 1990 συγκάλεσε τελικά τις δύο διακυβερνητικές διασκέψεις. Οι εργασίες κατέληξαν ένα χρόνο αργότερα στη διάσκεψη κορυφής του Maastricht της 9ης και 10ης Δεκεμβρίου 1991.

Με τη Συνθήκη του Maastricht, η Κοινότητα προχώρησε σαφώς πέραν του αρχικού οικονομικού της στόχου, δηλ. την υλοποίηση μιας κοινής αγοράς, και οι πολιτικές της φιλοδοξίες ήρθαν στο προσκήνιο.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Συνθήκη του Maastricht ανταποκρίνεται σε πέντε βασικούς στόχους:

- την ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμότητας των οργάνων
- τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των οργάνων
- την εγκαθίδρυση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης
- την ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης της Κοινότητας
- τη θέσπιση μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας.

Δομή:

Η δομή της Συνθήκης είναι σύνθετη. Μετά από το Προοίμιο, περιλαμβάνει τέσσερις τίτλους:

Ο τίτλος I περιλαμβάνει τις κοινές διατάξεις για τις Κοινότητες, για την κοινή εξωτερική πολιτική και για τη δικαστική συνεργασία.

Ο τίτλος II περιλαμβάνει τις διατάξεις που τροποποιούν τη συνθήκη ΕΟΚ και οι τίτλοι III και IV τις διατάξεις που τροποποιούν τις Συνθήκες ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ αντιστοίχως.

Ο τίτλος V εισάγει τις διατάξεις που αφορούν την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ).

Ο τίτλος VI περιλαμβάνει τις διατάξεις για τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.

Οι τελικές διατάξεις περιλαμβάνονται στον τίτλο VII.

2.6 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, που συνάφθηκε με πολιτική συμφωνία στις 17 Ιουνίου και υπογράφηκε στις 2 Οκτωβρίου 1997, είναι το αποτέλεσμα μελετών δύο ετών και έπεται διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο της διάσκεψης των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών. Τέθηκε σε ισχύ αφού επικυρώθηκε από τα δεκαπέντε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες.

Η σύγκληση της διακυβερνητικής διάσκεψης είχε ρητά προβλεφθεί στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (παλαιό άρθρο N) προκειμένου να αναθεωρήσει ορισμένες από τις διατάξεις της. Κατά το πρώτο εξάμηνο του 1995, κάθε όργανο κατάρτισε έκθεση σχετικά με τη λειτουργία της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το δεύτερο εξάμηνο αφιερώθηκε στη σε βάθος ανάλυση των πιθανών επιλογών από την "ομάδα προβληματισμού", της οποίας πρόεδρος ήταν ο Ισπανός Υφυπουργός για τις ευρωπαϊκές υποθέσεις Carlos Westendorp. Η έκθεση της ομάδας αυτής υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης το Δεκέμβριο του 1995.

Έπειτα από διαβούλευση με την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο, των οποίων οι γνώμες είναι ουσιώδους σημασίας πριν την έναρξη μιας διακυβερνητικής διάσκεψης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τορίνου άρχισε επίσημα τις διαπραγματεύσεις στις 29 Μαρτίου 1996, με φιλόδοξους στόχους προσανατολισμένους στην Ευρώπη των Πολιτών, στο ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διεθνή σκηνή, στη βελτίωση της λειτουργίας των οργάνων και στην προοπτική της διεύρυνσης.

Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Φλωρεντίας (21-22 Ιουνίου 1996), του Δουβλίνου I (5 Οκτωβρίου 1996) και του Δουβλίνου II (13-14 Δεκεμβρίου 1996), όπως και το άτυπο Συμβούλιο του Noordwijk (23 Μαΐου 1997), εξέτασαν και διαπραγματεύθηκαν τις διάφορες προτάσεις. Έτσι, μετά από 15 μήνες εργασίας επιτεύχθηκε η συναίνεση σχετικά με τη συνθήκη του Άμστερνταμ.

Το αντικείμενο των εργασιών ήταν σαφές. Σκοπός ήταν να δημιουργηθούν οι αναγκαίες θεσμικές και πολιτικές συνθήκες που θα επιτρέψουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να αντιμετωπίσει μελλοντικές προκλήσεις όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την ταχεία εξέλιξη της διεθνούς κατάστασης, τη διεθνοποίηση της οικονομίας και των επιπτώσεών της στην απασχόληση, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της διεθνούς εγκληματικότητας και του εμπορίου ναρκωτικών, τις οικολογικές ανισορροπίες και τις απειλές για τη δημόσια υγεία.

Η αποστολή της διακυβερνητικής διάσκεψης είχε εν μέρει καθοριστεί από τις ίδιες τις Συνθήκες, αλλά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πρόσθεσε ορισμένα συγκεκριμένα θέματα που αφορούσαν τη λειτουργία των οργάνων, όπως η σύνθεση της Επιτροπής και η στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η ημερήσια διάταξη εμπλουτίστηκε με άλλα ζητήματα που έθεσαν τα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη.

Δομή

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτελείται από τρία μέρη, ένα παράρτημα και δεκατρία πρωτόκολλα. Παράλληλα, η διακυβερνητική διάσκεψη θέσπισε πενήντα μία δηλώσεις που έχουν προσαρτηθεί στην τελική πράξη της. Έλαβε εξάλλου υπό σημείωση οκτώ δηλώσεις, που διατύπωσαν διάφορα κράτη μέλη, οι οποίες έχουν επίσης προσαρτηθεί στην τελική πράξη.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει τις ουσιαστικές τροποποιήσεις. Είναι τα ακόλουθα πέντε άρθρα:

- το άρθρο 1, που περιλαμβάνει τις τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση,
- το άρθρο 2, που περιλαμβάνει τις τροποποιήσεις της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας,
- το άρθρο 3, που περιλαμβάνει τις τροποποιήσεις της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα,
- το άρθρο 4, που περιλαμβάνει τις τροποποιήσεις της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας,
- το άρθρο 5, που περιλαμβάνει τις τροποποιήσεις της πράξης, που προσαρτάται στην απόφαση του Συμβουλίου της 20ης Σεπτεμβρίου 1976, η οποία αφορά την εκλογή των αντιπροσώπων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με άμεση και καθολική ψηφοφορία.

Το δεύτερο μέρος της Συνθήκης συγκεντρώνει τα άρθρα 6 έως 11 και αφορά την απλοποίηση των συνθηκών για την ίδρυση των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των παραρτημάτων και των πρωτοκόλλων, ώστε να απαλειφθούν διατάξεις άνευ αντικειμένου και να προσαρμοστεί αναλόγως το κείμενο ορισμένων διατάξεων (άρθρα 6, 7 και 8). Προβλέπει επίσης την κατάργηση της σύμβασης της 25ης Μαρτίου 1957 σχετικά με ορισμένα κοινά όργανα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της συνθήκης συγχώνευσης της 8ης Απριλίου 1965 (άρθρο 9). Διευκρινίζει ωστόσο ότι η προσπάθεια απλοποίησης δεν επηρεάζει τα νομικά αποτελέσματα των εν λόγω κειμένων ούτε των εν ισχύ πράξεων οι οποίες έχουν εκδοθεί βάσει αυτών (άρθρο 10). Εξάλλου, διευκρινίζεται ότι το Δικαστήριο έχει πλήρη αρμοδιότητα όσον αφορά την ερμηνεία των διατάξεων του μέρους αυτού της Συνθήκης (άρθρο 11).

Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει τα άρθρα 12 έως 15 που είναι οι γενικές και τελικές διατάξεις της Συνθήκης, και αφορούν τη νέα αρίθμηση των διατάξεων της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (άρθρο 12), τη σύναψη της Συνθήκης για απεριόριστο χρονικό διάστημα (άρθρο 13), την επικύρωση και τη θέση σε ισχύ (άρθρο 14) όπως και τον κατάλογο των γλωσσικών αποδόσεων (άρθρο 15).

Το παράρτημα της Συνθήκης του Άμστερνταμ περιλαμβάνει τους πίνακες αντιστοιχιών που αφορούν τη νέα αρίθμηση των διατάξεων της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Όσον αφορά τα πρωτόκολλα, πρόκειται για τα ακόλουθα κείμενα:

- πρωτόκολλο για το άρθρο 17 (πρώην I.7) της Συνθήκης για την ΕΕ που αφορά τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση και τον προοδευτικό καθορισμό μιας κοινής πολιτικής άμυνας,
- πρωτόκολλο για την ενσωμάτωση του κεκτημένου του Σένγκεν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- πρωτόκολλο για την εφαρμογή ορισμένων πτυχών του άρθρου 14 (πρώην 7Α) της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία,
- πρωτόκολλο για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά το νέο τίτλο "θεωρήσεις, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές που συνδέονται με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων" της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας,
- πρωτόκολλο για τη θέση της Δανίας όσον αφορά το νέο τίτλο "θεωρήσεις, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές που συνδέονται με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων" της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες πτυχές που αφορούν την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας,

- πρωτόκολλο για το άσυλο υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- πρωτόκολλο σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας,
- πρωτόκολλο για τις εξωτερικές σχέσεις των κρατών μελών όσον αφορά τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων,
- πρωτόκολλο για το σύστημα δημόσιας ραδιοτηλεόρασης στα κράτη μέλη,
- πρωτόκολλο για την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων,
- πρωτόκολλο σχετικά με τα όργανα εν όψει της διεύρυνσης.
- πρωτόκολλο για τον καθορισμό της έδρας των οργάνων και ορισμένων οργανισμών και υπηρεσιών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων καθώς και της Ευρωπόλ,
- πρωτόκολλο σχετικά με το ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.7 Η Συνθήκη της Νίκαιας

Έπειτα από διαπραγματεύσεις διάρκειας έντεκα μηνών, η Διακυβερνητική Διάσκεψη (ΔΔ) που άρχισε τις εργασίες της τον Φεβρουάριο του 2000 κατέληξε στη Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία οριστικοποιήθηκε σε πολιτικό επίπεδο κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας στις 11 Δεκεμβρίου 2000 από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων και υπογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2001. Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003 αφού επικυρώθηκε από τα δεκαπέντε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες τους.

Η σύγκληση της ΔΔ του 2000 προβλεπόταν ρητά στο πρωτόκολλο σχετικά με τα όργανα της Συνθήκης του Αμστερνταμ ενόψει της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, το

εν λόγω πρωτόκολλο προέβλεπε ήδη ότι «ένα τουλάχιστον χρόνο πριν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπερβούν τα είκοσι, θα συγκληθεί διάσκεψη των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών προκειμένου να προβεί σε συνολική αναθεώρηση των διατάξεων των Συνθηκών που αφορούν τη σύνθεση και τη λειτουργία των οργάνων». Επιπλέον, σε επίσημη δήλωσή τους, τρία κράτη μέλη, το Βέλγιο, η Γαλλία και η Ιταλία, τόνιζαν ότι η ενίσχυση των οργάνων «αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ολοκλήρωση των πρώτων διαπραγματεύσεων προσχώρησης».

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολονίας (Ιούνιος 1999) επιβεβαίωσε την αναγκαιότητα σύγκλησης ΔΔ για να επιλυθούν τα θεσμικά ζητήματα που δεν είχαν διευθετηθεί στο Άμστερνταμ και που έπρεπε να διευθετηθούν οπωσδήποτε πριν από τη διεύρυνση.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (Δεκέμβριος 1999) επιβεβαίωσε την εντολή αυτή και αποφάσισε τα θέματα που θα εξέταζε η ΔΔ: το μέγεθος και τη σύνθεση της Επιτροπής, τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο, την επέκταση του συστήματος λήψης αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία καθώς και κάθε άλλη τροποποίηση που έπρεπε να επέλθει στις Συνθήκες όσον αφορά στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, σε σχέση με τα προαναφερθέντα ζητήματα και στο πλαίσιο της εφαρμογής της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

Τα συμπεράσματα του εν λόγω Ευρωπαϊκού Συμβουλίου άφηναν ανοικτό το ενδεχόμενο εγγραφής και άλλων θεμάτων στην ημερήσια διάταξη. Έτσι, κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα (Ιούνιος 2000) προστέθηκε στην ημερήσια διάταξη της ΔΔ το θέμα των ενισχυμένων συνεργασιών.

Οι προπαρασκευαστικές εργασίες της ΔΔ άρχισαν τον Οκτώβριο του 1999 με τη δημοσίευση της έκθεσης για το θεσμικό αντίκτυπο της διεύρυνσης που είχε συντάξει, κατόπιν αιτήματος της Επιτροπής, η ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου υπό την προεδρία του κ. Dehaene. Σε συνέχεια της έκθεσης αυτής, στις 26 Ιανουαρίου 2000 η Επιτροπή εξέδωσε γνώμη για το θέμα αυτό με

τον τίτλο «Προσαρμογή των Οργάνων για την επιτυχία της διεύρυνσης».

Η διάσκεψη των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών συγκλήθηκε στις 14 Φεβρουαρίου 2000 υπό την πορτογαλική Προεδρία, κατόπιν διαβούλευσης με την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο, των οποίων οι γνώμες αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύγκληση ΔΔ (άρθρο 48 της Συνθήκης ΕΚ). Από τον Ιούλιο του 2000 και μετά, η ΔΔ συνέχισε τις εργασίες της υπό τη γαλλική Προεδρία.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη που κατέληξε στη Συνθήκη της Νίκαιας είχε λάβει σαφή εντολή: να προετοιμάσει την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη διεύρυνση αναθεωρώντας τέσσερις βασικούς τομείς των Συνθηκών:

- το μέγεθος και τη σύνθεση της Επιτροπής·
- τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο·
- την επέκταση του συστήματος λήψης αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία·
- τις ενισχυμένες συνεργασίες.

Δομή

Η Συνθήκη της Νίκαιας αποτελείται από δύο μέρη και τέσσερα πρωτόκολλα. Ακόμη, η ΔΔ υιοθέτησε 24 δηλώσεις και έλαβε υπό σημείωση τρεις δηλώσεις διαφόρων κρατών μελών, οι οποίες προσαρτήθηκαν στην τελική πράξη.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει τις ουσιαστικές τροποποιήσεις. Πρόκειται για τα έξι ακόλουθα άρθρα:

1. Το άρθρο 1 που αναφέρεται στις τροποποιήσεις που επήλθαν στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση:
 - κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)
 - διεθνείς συμφωνίες

- ενισχυμένες συνεργασίες
 - δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.
2. Το άρθρο 2 που αναφέρεται στις τροποποιήσεις που επήλθαν στη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας:
 - επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας·
 - σύσταση επιτροπής κοινωνικής προστασίας·
 - καθεστώς των μελών του Κοινοβουλίου και καθεστώς των πολιτικών κομμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο·
 - Επιτροπή (σύνθεση και ρόλος του προέδρου)·
 - λοιπά θεσμικά όργανα (Δικαστήριο, Ελεγκτικό Συνέδριο, Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Επιτροπή των Περιφερειών)·
 - Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων·
 - ονομασία της Επίσημης Εφημερίδας.
 3. Το άρθρο 3 που αναφέρεται στις τροποποιήσεις που επήλθαν στη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Συνθήκη ΕΥΡΑΤΟΜ).
 4. Το άρθρο 4 που αναφέρεται στις τροποποιήσεις που επήλθαν στη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα (Συνθήκη ΕΚΑΧ).
 5. Το άρθρο 5 που αναφέρεται στις τροποποιήσεις που επήλθαν στο πρωτόκολλο για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
 6. Το άρθρο 6 που αναφέρεται στις τροποποιήσεις που επήλθαν στο πρωτόκολλο περί των προνομίων και ασυλιών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τις μεταβατικές και τελικές διατάξεις. Πρόκειται για τα άρθρα 7 έως 13. Τέλος, στις Συνθήκες προσαρτήθηκαν και τέσσερα πρωτόκολλα:
 1. Το πρωτόκολλο για τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που περιέχει διατάξεις σχετικά με τη σύνθεση του Κοινοβουλίου

και της Επιτροπής, καθώς και με τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο·

2. Το πρωτόκολλο περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων·

3. Το πρωτόκολλο σχετικά με τις δημοσιονομικές συνέπειες από τη λήξη της Συνθήκης ΕΚΑΧ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα)·

4. Το πρωτόκολλο σχετικά με το άρθρο 67 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (διοικητική συνεργασία μεταξύ των διοικητικών αρχών των κρατών μελών για θέματα που έχουν σχέση με «θεωρήσεις, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων»).

Επιπλέον μεγάλο μέρος των πρόσθετων πρωτοκόλλων της Συνθήκης και των δηλώσεων που εγκρίθηκαν από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη προσαρτήθηκαν στη Συνθήκη της Νίκαιας. Τα πρωτόκολλα έχουν την ίδια νομική ισχύ με τη Συνθήκη στην οποία ενσωματώθηκαν. Οι δηλώσεις, από την πλευρά τους, έχουν πολιτική ισχύ.

Η Συνθήκη αριθμεί επίσης 24 δηλώσεις που αφορούν κατά κύριο λόγο:

- το μέλλον της Ένωσης,
- τον τόπο συνόδου των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων,
- το κατώτατο όριο της ειδικής πλειοψηφίας ,
- την κοινή θέση που θα υιοθετήσουν τα κράτη μέλη κατά τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης με αντικείμενο την ανακατανομή των εδρών του Κοινοβουλίου , τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο , τη σύνθεση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής και της Επιτροπής των Περιφερειών για μια Ένωση με 27 κράτη μέλη,
- το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κάτι περισσότερο από μία απλή ομοσπονδία χωρών, αλλά δεν είναι ομοσπονδιακό κράτος. Στην πραγματικότητα είναι κάτι τελείως νέο και μοναδικό στην ιστορία. Το πολιτικό της σύστημα εξελίσσεται εδώ και 57 χρόνια και βασίζεται σε ένα σύνολο Συνθηκών, από τις Συνθήκες που υπεγράφησαν στο Παρίσι και στη Ρώμη στη δεκαετία του 1950 μέχρι τις πολύ πιο πρόσφατες Συνθήκες του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας.

Βάση αυτών των Συνθηκών, τα κράτη μέλη της Ένωσης παραχωρούν μέρος της εθνικής κυριαρχίας τους στα κοινά θεσμικά όργανα που αντιπροσωπεύουν όχι μόνο τα εθνικά τους συμφέροντα αλλά και το συλλογικό συμφέρον τους.

3.1. Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)

Οι προσπάθειες για την ενοποίηση της Ευρώπης άρχισαν ευθύς μετά το τέλος του δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου. Οι νωπές ακόμη μνήμες του μεγάλου πολέμου, καθώς και οι πολιτικές, οικονομικές και ψυχολογικές συνθήκες της δεκαετίας του πενήντα, ήταν καταστάσεις που καθυστέρούσαν την άμεση πολιτική ενοποίηση.

Ο πρώτος κοινοτικός οργανισμός δημιουργήθηκε στις 18 Απριλίου 1951, και τέθηκε σε εφαρμογή στις 24 Ιουλίου 1952, για περιορισμένη διάρκεια 50 ετών. Η λεγόμενη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) υλοποίησε την διακήρυξη Schuman της 9^{ης} Μαΐου 1950 η οποία πρότεινε να τεθεί το σύνολο της γαλλογερμανικής παραγωγής άνθρακα και χάλυβα υπό κοινή ανώτατη αρχή, σε μία οργάνωση ανοικτή στη συμμετοχή των υπόλοιπων χωρών της Ευρώπης.

Η ΕΚΑΧ είχε ως στόχο μέσω της εκμετάλλευσης του άνθρακα και του χάλυβα και χάρη στη δημιουργία κοινής αγοράς, την εξασφάλιση και εγκαθίδρυση κοινωνικών βάσεων οικονομικής

ανάπτυξης, την αποφυγή κατασκευής πολεμικών όπλων, και κυρίως την διασφάλιση της ειρήνης με την αποφυγή ενός νέου πολέμου μεταξύ των δυο μεγάλων δυνάμεων της εποχής εκείνης, Γαλλίας και Γερμανίας. Σε μία ειρηνική κοινότητα, με αυτό τον τρόπο, θα επιτευχθεί η σταδιακή άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η αύξηση της απασχόλησης, ο εκσυγχρονισμός της παραγωγής και η βελτίωση της ποιότητας της, όπως επίσης και η ανάπτυξη των κοινών εξαγωγών προς τις άλλες χώρες. Εν όψει της εγκαθίδρυσης της κοινής αγοράς, η συνθήκη θεσπίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων δίχως την επιβολή δασμών ή φορολογικών επιβαρύνσεων. Επίσης, η συνθήκη απαγορεύει όλα τα μέτρα ή τις πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις, τις επιδοτήσεις, τις ενισχύσεις ή τις ειδικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται από τα κράτη, καθώς και τις περιοριστικές πρακτικές, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης.

Άρθρο 2

«Η Συνθήκη έχει ως στόχο να προάγει στο σύνολο της Κοινότητας την αρμονική, ισόρροπη, και αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, υψηλό επίπεδο απασχόλησης, και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, χάρη στη δημιουργία κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα».³

3.1.1. Θεσμικά Όργανα

Τα θεσμικά όργανα, με την σημερινή τους μορφή, προέρχονται από την συνθήκη ΕΚΑΧ. Η Συνθήκη εγκαθιδρύει: την Ανώτατη Αρχή, την Συνέλευση, το Συμβούλιο Υπουργών και το Δικαστήριο.

Ένας από τους πιο σημαντικούς ρόλους των θεσμικών οργάνων είναι να μεριμνούν για τον τακτικό εφοδιασμό της κοινής αγοράς διασφαλίζοντας ίση πρόσβαση στις πηγές παραγωγής, τη θέσπιση των χαμηλότερων δυνατών τιμών και τη βελτίωση των όρων διαβίωσης και εργασίας του εργατικού δυναμικού. Συγχρόνως, τα θεσμικά όργανα οφείλουν να προάγουν την

³ www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών

ανάπτυξη διεθνών συναλλαγών και τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής.

Η Ανώτατη Αρχή είναι μία υπερεθνική αρχή η οποία διαθέτει εξουσία λήψης αποφάσεων. Είναι ανεξάρτητο συλλογικό όργανο που ενεργεί προς το γενικό συμφέρον της Κοινότητας, εποπτεύει την αγορά, την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού όπως επίσης και την διαφάνεια των τιμών. Μεριμνά για τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής και τη βελτίωση της ποιότητάς της, για τη διάθεση των προϊόντων υπό τις ίδιες συνθήκες, για την προώθηση των κοινών εξαγωγών και, τέλος, για τη βελτίωση των Συνθηκών εργασίας στις βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα. Η Ανώτατη Αρχή λαμβάνει αποφάσεις, διατυπώνει συστάσεις και εκφέρει γνώμες. Επικουρείται στο έργο της από μια συμβουλευτική επιτροπή που απαρτίζεται από εκπροσώπους των παραγωγών, των εργαζομένων, των καταναλωτών και των εμπόρων.

Η Συνθήκη προβλέπει παρεμβάσεις της Ανώτατης Αρχής με βάση τις πληροφορίες που οι επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να της παρέχουν και τις προβλέψεις όσον αφορά την παραγωγή άνθρακα και χάλυβα. Για την εκπλήρωση της αποστολής της, η ΕΚΑΧ διαθέτει μέσα πληροφόρησης και αρμοδιότητες διαβούλευσης, οι οποίες συμπληρώνονται από τη δυνατότητα πραγματοποίησης ελέγχων. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επιχειρήσεις δεν τηρούν τις υποχρεώσεις τους έναντι της Ανώτατης Αρχής, η τελευταία έχει το δικαίωμα να επιβάλλει κυρώσεις, μεταξύ άλλων, πρόστιμα (το ανώτατο ποσό των οποίων είναι 1% του ετήσιου κύκλου εργασιών) και χρηματικές ποινές (5% του μέσου ημερησίου κύκλου εργασιών για κάθε ημέρα καθυστέρησης).

Με βάση αυτές τις πληροφορίες, πραγματοποιούνται προβλέψεις για τον προσανατολισμό της δράσης των ενδιαφερομένων και για τον καθορισμό της δράσης της ΕΚΑΧ. Η ΕΚΑΧ διεξάγει, από την πλευρά της, μελέτες για την εξέλιξη των τιμών και των αγορών προκειμένου να συμπληρώνει τις

πληροφορίες που της παρέχουν οι επιχειρήσεις και οι διάφορες ενώσεις.

Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως όταν διαπιστώνει ότι υφίσταται ή επίκειται έκδηλη κρίση, η Ανώτατη Αρχή δύναται να καθορίζει ανώτατες ή ελάχιστες τιμές εξαγωγής στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Προκειμένου να διασφαλίζει τον ελεύθερο ανταγωνισμό, η Ανώτατη Αρχή πρέπει να είναι ενήμερη για όλες τις δράσεις των κρατών μελών που ενδέχεται να τον θέτουν σε κίνδυνο. Επίσης, η Συνθήκη πραγματεύεται τρεις συγκεκριμένες περιπτώσεις που είναι δυνατόν να στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό: τις συμπράξεις, τις συγκεντρώσεις και τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης. Η Ανώτατη Αρχή μπορεί να απαγορεύει τις συμπράξεις ή τις ενώσεις επιχειρήσεων εάν διαπιστώσει ότι αυτές τείνουν άμεσα ή έμμεσα να παρεμποδίζουν, να περιορίζουν ή να νοθεύουν τον ανταγωνισμό.

Οι μισθοί και η διακίνηση του εργατικού δυναμικού αποτελούν ένα άλλο κεφάλαιο της συνθήκης. Αν και οι μισθοί εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η Ανώτατη Αρχή δύναται να παρεμβαίνει σε περιπτώσεις ασυνήθιστα χαμηλών μισθών ή μειώσεων των μισθών, υπό ορισμένους όρους που ορίζονται ρητά στη Συνθήκη.

Η Ανώτατη Αρχή δύναται να χορηγεί χρηματοδοτική βοήθεια για προγράμματα που αποσκοπούν στην εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων στο εργατικό δυναμικό από την εισαγωγή νέων τεχνολογικών μεθόδων ή νέου εξοπλισμού στη βιομηχανία (αποζημιώσεις, επιδόματα και επαγγελματική επιμόρφωση).

Η Ανώτατη Αρχή διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και σε έναν άλλο τομέα. Πρόκειται για τις περιπτώσεις ντάμπινγκ, χρησιμοποίησης από επιχειρήσεις, που δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα της Κοινότητας, μέσω ανταγωνισμού που αντιβαίνουν στη συνθήκη ή σημαντικής αύξησης των εισαγωγών που μπορεί να προκαλέσει σοβαρή ζημία στην κοινοτική παραγωγή.

Η Συνέλευση απαρτίζεται από 78 βουλευτές, αντιπροσώπους των εθνικών κοινοβουλίων: 18 από τη Γερμανία, 18 από τη Γαλλία, 18 από την Ιταλία, 10 από το Βέλγιο, 10 από τις Κάτω Χώρες και 4 από το Λουξεμβούργο. Βάσει της συνθήκης, η Συνέλευση έχει ελεγκτικές αρμοδιότητες.

Ο ρόλος του Συμβουλίου είναι να εναρμονίζει τη δράση της Ανώτατης Αρχής και τη γενικότερη οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων. Η σύμφωνη γνώμη του είναι αναγκαία για τις σημαντικές αποφάσεις που λαμβάνει η Ανώτατη Αρχή.

Το Δικαστήριο αποτελείται από επτά δικαστές οι οποίοι διορίζονται κατόπιν κοινής συμφωνίας των κυβερνήσεων των κρατών μελών για περίοδο έξι ετών. Το δικαστήριο εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της Συνθήκης.

3.1.2. Αποστολή της Συνθήκης ΕΚΑΧ

Ένα μέρος της αποστολής της ΕΚΑΧ παρουσιάζεται παρακάτω:

- Η χρηματοδότηση της ΕΚΑΧ προέρχεται από εισφορές επί της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα και από τη σύναψη δανείων. Οι εισφορές προορίζονται για την κάλυψη διοικητικών δαπανών και της μη επιστρεπτέας ενίσχυσης που προβλέπεται για ενέργειες αναπροσαρμογής, καθώς και για την κάλυψη δαπανών που διατίθενται για την ενθάρρυνση της τεχνικής και οικονομικής έρευνας. Τα κεφάλαια δανείων δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν παρά μόνο για τη χορήγηση δανείων.
- Στον τομέα των επενδύσεων, εκτός από τη χορήγηση δανείων, η ΕΚΑΧ δύναται να χορηγεί εγγυήσεις για τα δάνεια που συνάπτουν οι επιχειρήσεις με τρίτους. Επίσης, η ΕΚΑΧ έχει τη δυνατότητα να κατευθύνει τις επενδύσεις τις οποίες δεν χρηματοδοτεί.
- Όσον αφορά την παραγωγή, η ΕΚΑΧ διαδραματίζει κυρίως έμμεσο, επικουρικό ρόλο, μέσω της συνεργασίας με τις

κυβερνήσεις και τις παρεμβάσεις στον τομέα των τιμών και της εμπορικής πολιτικής. Ωστόσο, σε περίπτωση μείωσης της ζήτησης ή ανεπαρκούς παραγωγής, η ΕΚΑΧ δύναται να παρεμβαίνει άμεσα, είτε με την επιβολή ποσοστώσεων με στόχο την οργανωμένη μείωση της παραγωγής, είτε, σε περίπτωση ανεπαρκούς παραγωγής, με το καθορισμό προτεραιοτήτων κατανάλωσης, την κατανομή των πόρων και τον καθορισμό του επιπέδου των εξαγωγών στο πλαίσιο των προγραμμάτων παραγωγής.

- Σε ότι αφορά τον καθορισμό των τιμών, η Συνθήκη απαγορεύει κάθε πρακτική που εισάγει διακρίσεις, κάθε αθέμιτη πρακτική ανταγωνισμού και κάθε πρακτική που εισάγει διακρίσεις υπό μορφή εφαρμογής άνισων όρων σε συγκρίσιμες συναλλαγές. Οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται επίσης στον τομέα των μεταφορών.
- Όσον αφορά την κινητικότητα του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, η συνθήκη προβλέπει την κατάργηση, από την πλευρά των κρατών, των περιορισμών στην εργασία λόγω εθνικότητας. Για άλλες κατηγορίες εργαζομένων, και σε περίπτωση έλλειψης εργατικού δυναμικού, τα κράτη μέλη καλούνται να προβαίνουν στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στον τομέα της μετανάστευσης προκειμένου να διευκολύνουν την πρόσληψη αλλοδαπών εργαζομένων.
- Η Συνθήκη περιλαμβάνει επίσης διατάξεις για την εμπορική πολιτική της ΕΚΑΧ έναντι τρίτων χωρών. Αν και δεν θίγεται η αρμοδιότητα των κυβερνήσεων των κρατών μελών, η Κοινότητα έχει ορισμένα προνόμια, όπως ο καθορισμός μέγιστων και ελάχιστων δασμολογικών συντελεστών, ο έλεγχος της χορήγησης αδειών εξαγωγής ή εισαγωγής και το δικαίωμα να ενημερώνεται σχετικά με τις εμπορικές Συνθήκες που συνάπτονται στον τομέα του άνθρακα και του χάλυβα.

3.1.3. Λήξη της Συνθήκης ΕΚΑΧ

Ήταν ήδη αποφασισμένο ότι η Συνθήκη ΕΚΑΧ θα λήξει στις 23 Ιουλίου 2002 και ότι οι τομείς άνθρακα και χάλυβα θα υπαχθούν στο καθεστώς δικαίου της συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, (προοδευτική πρόταση της Επιτροπής.)

Ένα πρωτόκολλο σχετικά με τις χρηματοοικονομικές συνέπειες της λήξης της συνθήκης ΕΚΑΧ καθώς και με τη δημιουργία και τη διαχείριση του Ταμείου Έρευνας για τον άνθρακα και το χάλυβα επισυνάφθηκε στη Συνθήκη της Νίκαιας. Το πρωτόκολλο αυτό ρυθμίζει τη μεταβίβαση όλων των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού της ΕΚΑΧ στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η καθαρή αξία των περιουσιακών αυτών στοιχείων διατίθεται για την έρευνα στους τομείς που συνδέονται με τη βιομηχανία άνθρακα και χάλυβα. Κατ'επέκταση τα περιουσιακά στοιχεία θα περιέλθουν στις υπόλοιπες Κοινότητες οι οποίες εκπροσωπούνται από την Επιτροπή, και θα χαρακτηριστούν ως «περιουσιακά στοιχεία της ΕΚΑΧ υπό εκκαθάριση».⁴

Με το τέλος της εκκαθάρισης, όλα τα περιουσιακά στοιχεία της πρώην ΕΚΑΧ θα περιέλθουν στο Ταμείο Έρευνας για τον άνθρακα και το χάλυβα. όλες οι απαιτούμενες ενέργειες θα γίνουν με ομόφωνη πράξη του Συμβουλίου μετά από πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι αποφάσεις του Φεβρουαρίου 2003, περιέχουν τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή των διατάξεων του πρωτοκόλλου, τις δημοσιονομικές κατευθυντήριες γραμμές και τις διατάξεις που αφορούν το Ταμείο Έρευνας για τον άνθρακα και τον χάλυβα.

3.1.4. Απολογισμός της Συνθήκης ΕΚΑΧ

Η ΕΚΑΧ ανέλαβε δράση κατά την διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου και παρόλο που οι αρμοδιότητες της

⁴ Δ. Τσάτσος, «Τα μεγάλα θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

περιορίζονται κατά κύριο λόγο σε ένα τομέα, η ΕΚΑΧ έπαιξε σημαντικό ρόλο στις μεγάλες οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις που χαρακτήρισαν την Ευρώπη τα τελευταία 50 χρόνια.

Η ΕΚΑΧ ενέργησε αποτελεσματικά εξασφαλίζοντας την ισορροπία ανάμεσα στην ανάπτυξη της παραγωγής και την διανομή των πόρων. Η παραγωγή χάλυβα τετραπλασιάστηκε σε σχέση με την δεκαετία του 50. Όσον αφορά τον άνθρακα, η παραγωγή του μειώθηκε, καθώς και το απασχολούμενο εργατικό δυναμικό. Όταν τις δεκαετίες '70 και '80, η βιομηχανία άνθρακα και χάλυβα πέρασε σοβαρή κρίση, η ΕΚΑΧ ήταν σε θέση να ανταποκριθεί συγκροτημένα με τρόπο που κατέστησε δυνατές τις απαιτούμενες βιομηχανικές αναδιαρθρώσεις και μετατροπές, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, βάσει του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου.

Η ΕΚΑΧ ξεκίνησε μια πρωτότυπη διαδικασία που βασίζεται σε ένα κοινό όραμα. Τα εμπόδια υπήρξαν αρκετά, όμως με οργάνωση και συνεργασία κατάφερε να τα αντιμετωπίσει επιτυχώς. Η ΕΚΑΧ μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο ακρογωνιαίος λίθος της πρωτότυπης μορφής οργάνωσης που χαρακτηρίζει την Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι σήμερα, η οποία έλαβε χώρα σε ένα αυτόνομο σύστημα που διοικείται από ανεξάρτητα θεσμικά όργανα που διαθέτουν τις απαιτούμενες αρμοδιότητες και εξουσίες για τη λειτουργία του.

Κατά γενική αξιολόγηση ο απολογισμός της ΕΚΑΧ είναι θετικός. Ο τομέας επέτυχε υψηλό επίπεδο τεχνολογικής ανάπτυξης, ασφάλειας και περιβαλλοντικής ποιότητας. Η ΕΚΑΧ συνέβαλε σημαντικά στο επίπεδο ειρήνης, σταθερότητας, ευημερίας και αλληλεγγύης που γνωρίζει σήμερα η Ευρώπη.

3.2 Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας

Παρόλο που η ίδρυση της ΕΚΑΧ υπήρξε το πρώτο σημαντικό βήμα για την εκπλήρωση του ευρωπαϊκού οράματος και σε γενικές

γραμμές η συνεισφορά της ήταν θετική σε αρκετούς τομείς, υπήρχαν αρκετά θέματα που η ΕΚΑΧ υστερούσε, και χρειάζονταν περαιτέρω ανάλυση και διεξοδική μελέτη για την καλύτερη αποτελεσματικότητά τους.

Η αποτυχία της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ) το 1954, και ο υπαρκτός φόβος να μην φέρει σε πέρας την αποστολή της, οδήγησαν στη Διάσκεψη της Μεσσήνης τον Ιούνιο του 1955. Επιπλέον η ΕΚΑΧ με την πάροδο των χρόνων έχανε την οικονομική της σημασία και δύναμη καθώς ο άνθρακας και ο χάλυβας εκτοπίζονταν από άλλα προϊόντα, όπως για παράδειγμα το πετρέλαιο.

Ύστερα από αυτή τη Διάσκεψη, ακολούθησε σειρά συνεδριάσεων σε επίπεδο υπουργών ή εμπειρογνομόνων. Στις αρχές του έτους 1956, συγκροτήθηκε προπαρασκευαστική επιτροπή με αποστολή την κατάρτιση έκθεσης σχετικής με τη δημιουργία κοινής ευρωπαϊκής αγοράς. Η επιτροπή αυτή συνεδρίαζε στις Βρυξέλλες υπό την προεδρία του τότε Βέλγου υπουργού Εξωτερικών, Ρ.Η. Spaak. Τον Απρίλιο του 1956, η εν λόγω επιτροπή πρότεινε δύο σχέδια τα οποία αντιστοιχούσαν στις δύο επιλογές των κρατών μελών:

- τη δημιουργία μιας γενικευμένης κοινής αγοράς
- τη δημιουργία μιας κοινότητας ατομικής ενέργειας

Τον Μάρτιο του 1957, υπογράφηκαν στη Ρώμη οι γνωστές «Συνθήκες της Ρώμης». Η πρώτη ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η δεύτερη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), περισσότερο γνωστή ως Ευρατόμ. Δεδομένου ότι δεν σημειώθηκαν προβλήματα κατά τη διαδικασία κύρωσης αυτών των Συνθηκών στα διάφορα κράτη μέλη, οι δύο αυτές Συνθήκες τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958.

3.2.1 Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και από τις ίδιες τις διατάξεις της, αλλά και από τις διακηρύξεις των ιδρυτών της, αποτέλεσε τον πυρήνα της ενοποίησης. Με την ίδρυση της ΕΟΚ και την δημιουργία κοινής αγοράς, επιδιώκονται δύο βασικοί στόχοι:

1. Ο πρώτος αφορά το μετασχηματισμό των οικονομικών όρων των συναλλαγών και της παραγωγής στο έδαφος της Κοινότητας.
2. Ο δεύτερος αφορά την συμβολή της ΕΟΚ στη λειτουργική δόμηση της πολιτικής Ευρώπης και αποτελεί καθοριστικό βήμα για την ενοποίηση της Ευρώπης.

Στο Προοίμιο της Συνθήκης, οι υπογράφωντες δηλώνουν:

«είναι αποφασισμένοι να θέσουν τις βάσεις μια διαρκώς στενότερης ένωσης των ευρωπαϊκών λαών·
είναι αποφασισμένοι να εξασφαλίσουν, με κοινή δράση, την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών τους καταργώντας τους φραγμούς που διαιρούν την Ευρώπη

·
- θέτουν ως κύριο στόχο των προσπαθειών τους τη σταθερή βελτίωση των όρων διαβίωσης και απασχόλησης των λαών τους·

- αναγνωρίζουν ότι η εξάλειψη των υφισταμένων εμποδίων απαιτεί συντονισμένη δράση για να εξασφαλιστεί σταθερότητα στην επέκταση της οικονομίας, ισορροπία στις συναλλαγές, καθώς και Συνθήκες θεμιτού ανταγωνισμού·

- μεριμνούν να ενισχύσουν την ενότητα των οικονομιών τους και να προωθήσουν την αρμονική τους ανάπτυξη, μειώνοντας τις υφιστάμενες ανισότητες μεταξύ των διαφόρων περιοχών και την καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων·

- επιθυμούν να συμβάλουν, ασκώντας κοινή εμπορική πολιτική, στην προοδευτική κατάργηση των περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές·

- προτίθενται να εδραιώσουν την αλληλεγγύη που συνδέει την Ευρώπη με τις υπερπόντιες χώρες, και επιθυμώντας να εξασφαλίσουν την αύξηση της ευημερίας τους, σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών·

- είναι αποφασισμένοι να εδραιώσουν, με τη συνένωση των οικονομικών τους δυνάμεων, τη διαφύλαξη της ειρήνης και της ελευθερίας και καλώντας τους άλλους λαούς της Ευρώπης που συμμερίζονται τα ιδεώδη τους να συμμετάσχουν στην προσπάθειά τους»⁵.

Κύρια αποστολή της Κοινότητας είναι η οικονομική ανάπτυξη, μέσω της προώθησης των εμπορικών συναλλαγών, η δημιουργία κοινής αγοράς και τελωνειακής ένωσης, όπως και εφαρμογή κοινών πολιτικών.

Τα άρθρα 2 και 3 της Συνθήκης αναφέρονται στα τρία αυτά θέματα.

Άρθρο 2

«Η Κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία κοινής αγοράς, οικονομικής και νομισματικής ένωσης και με την εφαρμογή των κοινών πολιτικών ή δράσεων που αναφέρονται στα άρθρα 3 και 4, να προάγει στο σύνολο της Κοινότητας την αρμονική, ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, αειφόρο, μη πληθωριστική ανάπτυξη, υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας και σύγκλιση των οικονομικών επιδόσεων, υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ κρατών μελών».

Άρθρο 3

«1. Για τους σκοπούς του άρθρου 2, η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει, σύμφωνα με τους όρους και με το χρονοδιάγραμμα που προβλέπει η παρούσα Συνθήκη:

1. Την απαγόρευση, μεταξύ των κρατών μελών, των δασμών και των ποσοτικών περιορισμών κατά την εισαγωγή και εξαγωγή εμπορευμάτων, καθώς και όλων των άλλων μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος
2. Μια κοινή εμπορική πολιτική
3. Μια κοινή εσωτερική αγορά την οποία θα χαρακτηρίζει η εξάλειψη των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων, μεταξύ των κρατών μελών
4. Μέτρα σχετικά με την είσοδο και την κυκλοφορία των προσώπων, σύμφωνα με τις διατάξεις του τίτλου IV
5. Μια κοινή πολιτική στον τομέα της γεωργίας και της αλιείας
6. Μια κοινή πολιτική στον τομέα των μεταφορών
7. Ένα καθεστώς που θα εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά

⁵ www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών

8. Την προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών στο βαθμό που απαιτείται για την λειτουργία της κοινής αγοράς
 9. Την προαγωγή του συντονισμού μεταξύ των πολιτικών των κρατών μελών για την απασχόληση προκειμένου αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους με την ανάπτυξη συντονισμένης στρατηγικής για την απασχόληση
 10. Μια πολιτική στον κοινωνικό τομέα, η οποία περιλαμβάνει ένα Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
 11. Την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής
 12. Μια πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος
 13. Την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας
 14. Την προώθηση της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης
 15. Συμβολή στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας
 16. Συμβολή σε μία παιδεία και κατάρτιση υψηλού επιπέδου, καθώς και στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών
 17. Μια πολιτική στον τομέα της συνεργασίας για την ανάπτυξη
 18. Την σύνδεση με τις υπερπόντιες χώρες και εδάφη, με σκοπό την αύξηση των συναλλαγών και την προώθηση με κοινή προσπάθεια της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης
 19. Συμβολή στη ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών
 20. Μέτρα στους τομείς της ενέργειας, της πολιτικής άμυνας και του τουρισμού.
2. Σε όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, η Κοινότητα επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών»⁶.

3.2.1.1 Η δημιουργία Κοινής Αγοράς

Το άρθρο 2 της Συνθήκης ΕΟΚ ορίζει ότι: «Η Κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία κοινής αγοράς και με τη προοδευτική σύγκλιση των πολιτικών των κρατών μελών, να προάγει την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας, τη σταθερή και διαρκή ανάπτυξη, την αυξημένη σταθερότητα, την ταχεία άνοδο του βιοτικού επιπέδου και τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών της»⁷.

Η Κοινή Αγορά βασίζεται στις γνωστές «τέσσερις ελευθερίες»: ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών, των εμπορευμάτων και των κεφαλαίων. Η Συνθήκη ΕΟΚ θεσπίζει ενιαίο οικονομικό χώρο, με τον οποίο

⁶ www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών

Παναγιώτης Ι. Κανελόπουλος, «Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Λυμπερή, Αθήνα 2006

⁷

εισάγεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων. Θέτει επίσης τις βάσεις της σύγκλισης των συνθηκών που διέπουν την εμπορία των προϊόντων και των υπηρεσιών εκτός αυτών που καλύπτονται ήδη από τις άλλες συνθήκες (ΕΚΑΧ και Ευρατόμ).

Στο άρθρο 8 της συνθήκης ΕΟΚ προβλέπεται ότι η υλοποίηση της κοινής αγοράς θα πραγματοποιηθεί προοδευτικά κατά τη διάρκεια μεταβατικής περιόδου δώδεκα ετών, η οποία χωρίζεται σε τρία στάδια, διάρκειας τεσσάρων ετών το κάθε ένα. Σε κάθε στάδιο αντιστοιχεί ένα σύνολο μέτρων που πρέπει να ληφθούν και να εκτελεστούν ταυτόχρονα. Με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων και των παρεκκλίσεων που προβλέπονται στη Συνθήκη, η λήξη της μεταβατικής περιόδου αποτελεί το έσχατο χρονικό όριο για την έναρξη ισχύος του συνόλου των προβλεπόμενων κανόνων που συνεπάγεται η θέσπιση της κοινής αγοράς.

Δεδομένου ότι η Κοινή Αγορά βασίζεται στην αρχή του ελεύθερου ανταγωνισμού, η Συνθήκη απαγορεύει τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, καθώς και τις κρατικές ενισχύσεις (εκτός των περιπτώσεων παρέκκλισης που προβλέπονται από τη Συνθήκη) που είναι πιθανόν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και οι οποίες έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς. (Άρθρο 81-82)

Άρθρο 81

1. Είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται:

- α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής·
- β) στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων·
- γ) στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού·
- δ) στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών, έναντι των εμπορικώς συναλλασσόμενων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό·

ε)στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσόμενων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

2. Οι απαγορευόμενες δυνάμει του παρόντος άρθρου συμφωνίες ή αποφάσεις είναι αυτοδικαίως άκυρες.

3. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δύνανται να κηρυχθούν ανεφάρμοστες:

-σε κάθε συμφωνία ή κατηγορία συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων,

-σε κάθε απόφαση ή κατηγορία αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, και

-σε κάθε εναρμονισμένη πρακτική ή κατηγορία εναρμονισμένων πρακτικών, η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, και η οποία:

α)δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών· και

β)δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.

Άρθρο 82

Είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της.

Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

α)στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής·

β)στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημία των καταναλωτών·

γ)στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσόμενων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό·

δ)στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσόμενων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών⁸.

Τέλος, οι υπερπόντιες χώρες και εδάφη συνδέονται με την κοινή αγορά όπως και με την τελωνειακή ένωση με στόχο την αύξηση των συναλλαγών και την από κοινού προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Παρά το χρονοδιάγραμμα, η κοινή αγορά ολοκληρώθηκε την

⁸ www.europa.eu.int., Αρχείο Συνθηκών

1η Ιανουαρίου 1993, και σχετικά όχι πλήρως. Χρειάστηκε περισσότερο από 40 χρόνια για να επιτευχθεί αυτό, διότι από την μία οι δασμοί είχαν καταργηθεί στο εσωτερικό της ΕΟΚ ήδη από τον Ιούνιο του 1968, δηλαδή 18 μήνες νωρίτερα από το χρονοδιάγραμμα, και από την άλλη υπήρξαν καθυστερήσεις, γεγονός που οφείλεται σε τρεις κυρίως λόγους:

1. ότι είναι ευκολότερο να εναρμονιστούν οι δασμοί από το να εναρμονισθεί η φορολογία,
2. επειδή οι κανόνες που διέπουν τα επαγγέλματα διαφέρουν από τη μία χώρα στην άλλη,
3. επειδή στις αρχές της δεκαετίας του '80 υπήρξε ένα προστατευτικό κύμα νέων τεχνολογικών προδιαγραφών που οδήγησαν σε ακόμα μεγαλύτερο διαχωρισμό των εθνικών αγορών.

Αυτό δεν είναι τόσο παράδοξο όσο φαίνεται. Ορισμένα από τα κράτη μέλη υπέστησαν σοβαρότατο πλήγμα από την οικονομική ύφεση μετά τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις το 1973 και το 1980. Οι χώρες αυτές κατέφυγαν στη λήψη προστατευτικών μέτρων για να προφυλάξουν τις αγορές τους από την οδυνηρή πίεση της αύξησης του παγκόσμιου ανταγωνισμού. Η λύση δόθηκε την περίοδο 1980 - 1990, με θεσμούς που θεσπίστηκαν με την σύναψη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης.

3.2.1.2 Η θέσπιση Τελωνειακής Ένωσης

Η Συνθήκη ΕΟΚ καταργεί τους τελωνειακούς δασμούς μεταξύ των κρατών, καθώς και τις ποσοτώσεις κατά τις εμπορικές συναλλαγές τους.

Επίσης, θεσπίζει κοινό εξωτερικό δασμολόγιο, ένα είδος εξωτερικών συνόρων έναντι των προϊόντων των τρίτων χωρών, το οποίο αντικαθιστά τους προηγούμενους δασμούς που εφάρμοζαν τα διάφορα κράτη. Η τελωνειακή ένωση συμπληρώνεται με κοινή εμπορική πολιτική. Αυτή η πολιτική, η οποία εφαρμόζεται σε

κοινοτικό και όχι πλέον σε εθνικό επίπεδο, διαχωρίζει πλήρως την τελωνειακή ένωση από μια απλή ένωση ελεύθερων συναλλαγών.

Τα αποτελέσματα της προοδευτικής κατάργησης των τελωνειακών δασμών και της κατάργησης των ποσοτικών περιορισμών επί των συναλλαγών κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου ήταν ιδιαίτερα θετικά, δεδομένου ότι κατέστησαν δυνατή την ουσιαστική ανάπτυξη του ενδοκοινοτικού εμπορίου, καθώς και των συναλλαγών της ΕΟΚ με τρίτες χώρες.

3.2.1.3 Η Χάραξη Κοινών Πολιτικών

Ορισμένες πολιτικές προβλέπονται ρητά στη Συνθήκη, όπως η κοινή γεωργική πολιτική (άρθρα 38 έως 47), η κοινή εμπορική πολιτική (άρθρα 110 έως 116) και η πολιτική μεταφορών (άρθρα 74 έως 84).

Είναι, επίσης, δυνατή η χάραξη και άλλων πολιτικών, ανάλογα με τις ανάγκες, όπως προβλέπεται στο άρθρο 235 το οποίο ορίζει ότι: *«Αν ενέργεια της Κοινότητας θεωρείται αναγκαία για την πραγματοποίηση ενός από τους στόχους της στο πλαίσιο της λειτουργίας της κοινής αγοράς και δεν προβλέπονται από την παρούσα συνθήκη οι προς το σκοπό αυτόν απαιτούμενες εξουσίες, το Συμβούλιο, κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής και ύστερα από διαβουλεύσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θεσπίζει ομοφώνως τις κατάλληλες διατάξεις»*⁹.

Μετά τη διάσκεψη κορυφής των Παρισίων, τον Οκτώβριο του 1972, η Κοινότητα, ενεργώντας βάσει αυτού του άρθρου, ανέπτυξε δράσεις στους τομείς της πολιτικής περιβάλλοντος, της περιφερειακής πολιτικής, της κοινωνικής πολιτικής και της βιομηχανικής πολιτικής.

Η ανάπτυξη αυτών των πολιτικών συνοδεύτηκε από τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, στόχος του οποίου είναι η βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης των εργαζομένων και η ανύψωση του βιοτικού τους επιπέδου, καθώς και από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων η οποία έχει ως

⁹ Παναγιώτης Ι. Κανελόπουλος, «Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Λυμπέρης, Αθήνα 2006
Δ. Τσάτσος, «Τα μεγάλα θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

αποστολή να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της Κοινότητας με τη δημιουργία νέων πόρων.

3.2.1.4 Θεσμικά Όργανα

Βάση της Συνθήκης ΕΟΚ, θεσπίζονται τα εξής τρία Θεσμικά Όργανα τα οποία συνεργάζονται μεταξύ τους: Το Συμβούλιο, την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Συμβούλιο θεσπίζει κανόνες, η Επιτροπή καταρτίζει προτάσεις και το Κοινοβούλιο έχει συμβουλευτικό ρόλο.

Η Επιτροπή

Σε σύγκριση με την ΕΚΑΧ, θα ήταν δυνατόν να αναφέρουμε πώς «αντικαταστάτης» της Ανώτατης Αρχής είναι η Επιτροπή, με την διαφορά πως η συγκεκριμένη είναι περισσότερο οργανωμένη και σε πολλούς τομείς πιο συγκροτημένη. Επιπλέον έχει αρμοδιότητες ως αναφορά κοινοτικές νομοθετικές πράξεις και ασχολείται περαιτέρω με το πολιτικό φάσμα της Κοινότητας.

Η Επιτροπή, συλλογικό σώμα ανεξάρτητο από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών, οι οποίες την διορίζουν με κοινή συμφωνία, εκπροσωπεί το κοινό ευρωπαϊκό συμφέρον. Η Επιτροπή έχει αποκλειστικό δικαίωμα ανάληψης νομοθετικών πρωτοβουλιών και προτείνει κοινοτικές νομοθετικές πράξεις στο Συμβούλιο Υπουργών. Φροντίζει για την εφαρμογή των συνθηκών και του παράγωγου δικαίου. Προς το σκοπό αυτό, διαθέτει ευρύ φάσμα μέσων για να ελέγχει τα κράτη μέλη και τις επιχειρήσεις. Για την υλοποίηση των κοινών πολιτικών στο πλαίσιο της αποστολής της, η Επιτροπή διαθέτει εκτελεστική εξουσία.

Το Συμβούλιο Υπουργών, το οποίο απαρτίζεται από αντιπροσώπους των κυβερνήσεων των κρατών μελών, διαθέτει ουσιαστικές αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων. Επικουρείται από την Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων (COREPER) η οποία προετοιμάζει το έργο του και εκτελεί τις εντολές που της αναθέτει.

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση διαθέτει αρχικά γνωμοδοτική μόνο εξουσία και τα μέλη της δεν εκλέγονται ακόμη με άμεση

καθολική ψηφοφορία.
Η Συνθήκη προβλέπει, επίσης, τη σύσταση του Δικαστηρίου.

Σύμφωνα με τη σύμβαση περί ορισμένων κοινών οργάνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία υπεγράφη και τέθηκε σε εφαρμογή ταυτόχρονα με τις συνθήκες της Ρώμης, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση και το Δικαστήριο αποτελούν κοινά όργανα στο πλαίσιο των συνθηκών ΕΟΚ και Ευρατόμ.

Μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης συγχώνευσης το 1967, το Συμβούλιο και η Επιτροπή αποτελούν κοινά όργανα και για τις τρεις κοινότητες (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και Ευρατόμ) και επιβάλλεται η αρχή της δημοσιονομικής ενότητας.

Τα θεσμικά όργανα της ΕΟΚ έχουν συσταθεί με πιο συγκροτημένη μορφή, καθώς είναι πιο οργανωμένα και οι αρμοδιότητές τους από είναι πιο συγκεκριμένες. Για να διατηρηθεί η θεσμική ισορροπία τα θεσμικά όργανα της ΕΟΚ καλούνται να συνεργαστούν. Το Συμβούλιο διαφέρει σε πολλούς τομείς σε σχέση με το Συμβούλιο που προβλέπεται στην Συνθήκη ΕΚΑΧ, εφόσον διαθέτει πιο ουσιαστικές αρμοδιότητες και δεν έχει ένα ρόλο σύμφωνης γνώμης εναρμόνισης και υποστήριξης. Η Συνέλευση και το Δικαστήριο είναι κατά κάποιο τρόπο κοινά όργανα και αντισταθμίζονται σε σχέση με αυτά της ΕΚΑΧ. Το ίδιο ισχύει και για την Επιτροπή η οποία ανασυντάχθηκε με περισσότερες αρμοδιότητες και πιο οργανωμένη δομή για να καλύψει τις ελλείψεις της Ανώτατης Αρχής.

3.2.2 Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας

Η Δημιουργία Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας είχε ως σκοπό την καταπολέμηση του ελλείμματος «παραδοσιακής» ενέργειας και την χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας για να επιτευχθεί μία κατάσταση ενεργειακής ανεξαρτησίας. Όμως επειδή το επενδυτικό κόστος της πυρηνικής ενέργειας ήταν πολύ υψηλό και υπερέβαινε τις δυνάμεις των μεμονωμένων κρατών μελών, τα ιδρυτικά κράτη ενώθηκαν μεταξύ τους και δημιούργησαν την Ευρατόμ.

Στόχος της Συνθήκης είναι η συμβολή, γενικότερα, στη δημιουργία και στην ανάπτυξη ευρωπαϊκών πυρηνικών βιομηχανιών που το δυναμικό τους θα χρησιμοποιείται από κοινού, ώστε όλα τα κράτη μέλη να μπορούν να επωφεληθούν από την ανάπτυξη της ατομικής ενέργειας και να εξασφαλιστεί η ασφάλεια εφοδιασμού. Παράλληλα, η Συνθήκη εγγυάται υψηλό επίπεδο ασφάλειας για τον πληθυσμό και αποτρέπει τη χρησιμοποίηση για στρατιωτική χρήση των πυρηνικών υλικών που προορίζονται κυρίως για ειρηνικούς σκοπούς. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πεδίο εφαρμογής της Ευρατόμ περιορίζεται στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας για μη στρατιωτική και ειρηνική χρήση. Ειδικότερα, στο προοίμιο της Συνθήκης, τα υπογράφοντα μέρη δηλώνουν:

« - έχουν επίγνωση ότι η πυρηνική ενέργεια αποτελεί ουσιώδη πηγή βοήθειας για την ανάπτυξη και την ανανέωση της παραγωγής, καθώς και για την πρόοδο των έργων ειρήνης.

- είναι αποφασισμένοι να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις ανάπτυξης μιας ισχυρής πυρηνικής βιομηχανίας, που θα παρέχει εκτεταμένες πηγές ενέργειας, θα εκσυγχρονίζει την τεχνική και θα συμβάλλει με τις πολλαπλές άλλες εφαρμογές στην ευημερία των λαών τους.

- ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν συνθήκες ασφαλείας που αποκλείουν τους κινδύνους για τη ζωή και την υγεία των λαών.

- επιθυμούν να συνδέσουν άλλες χώρες στο έργο τους και να συνεργασθούν με τους διεθνείς οργανισμούς που ασχολούνται με την ειρηνική ανάπτυξη της ατομικής ενέργειας»¹⁰.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη, οι συγκεκριμένες αποστολές της Ευρατόμ είναι:

- Να αναπτύσσει την έρευνα και να εξασφαλίζει τη διάδοση των τεχνικών γνώσεων.

¹⁰ Δ. Τσάτσος, «Τα μεγάλα θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005
www.europa.eu.int., Αρχείο Συνθηκών

- Να θεσπίζει και να διασφαλίζει την εφαρμογή ομοιόμορφων κανόνων ασφάλειας για την προστασία της υγείας του πληθυσμού και των εργαζομένων.
- Να διευκολύνει τις επενδύσεις και να διασφαλίζει τη δημιουργία βασικών εγκαταστάσεων που είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη της πυρηνικής ενέργειας εντός της ΕΕ.
- Να μεριμνά για τον τακτικό και δίκαιο εφοδιασμό όλων των χρηστών στην ΕΕ με μεταλλεύματα και πυρηνικά καύσιμα.
- Να εγγυάται ότι τα πυρηνικά υλικά ειρηνικών εφαρμογών δεν χρησιμοποιούνται για διαφορετικούς σκοπούς (κυρίως στρατιωτικούς).
- Να ασκεί το δικαίωμα κυριότητας, το οποίο της αναγνωρίζεται επί των ειδικών σχάσιμων υλικών.
- Να προωθεί την ειρηνική χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας, μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες και με διεθνείς οργανισμούς.
- Να συγκροτεί κοινές επιχειρήσεις¹¹.

3.2.2.1 Θεσμικά Όργανα

Κατά κύριο λόγο η Ευρατόμ βασίζεται στα ίδια θεσμικά όργανα με την ΕΟΚ. Η εκτέλεση των καθηκόντων που ανατίθενται στην Κοινότητα δεν διασφαλίζεται μόνο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Επιτροπή και το Συμβούλιο, αλλά και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το Ελεγκτικό Συνέδριο. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή επικουρούνται από μία Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή η οποία ασκεί συμβουλευτικό έργο.

Τα κοινοτικά θεσμικά όργανα είναι υπεύθυνα για την εφαρμογή της Συνθήκης καθώς και για τους δύο οργανισμούς της Ευρατόμ: τον Οργανισμό Εφοδιασμού και τον Οργανισμό Ελέγχου Διασφαλίσεων (ο οποίος διενεργεί λογιστικούς και φυσικούς ελέγχους σε όλες τις πυρηνικές εγκαταστάσεις της Κοινότητας).

¹¹ Δ. Τσάτσος, «Τα μεγάλα θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

3.2.2.2 Το μέλλον της Συνθήκης ΕΥΡΑΤΟΜ

Αντίθετα με τη Συνθήκη ΕΟΚ, η Συνθήκη Ευρατόμ δεν υπέστη ποτέ ουσιαστικές τροποποιήσεις. Παρά την έγκριση της Συνταγματικής Συνθήκης, η Συνθήκη Ευρατόμ εξακολουθεί να ισχύει. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας δεν συγχωνεύθηκε με την Ένωση και, παρά το γεγονός ότι έχουν κοινά θεσμικά όργανα, διατηρεί ξεχωριστή νομική προσωπικότητα. Η συνταγματική Συνθήκη ορίζει τις αναγκαίες τροποποιήσεις που πρέπει να επέλθουν στη συνθήκη Ευρατόμ στο «πρωτόκολλο για τη τροποποίηση της συνθήκης Ευρατόμ» το οποίο προσαρτάται στο Σύνταγμα. Οι τροποποιήσεις αυτές περιορίζονται σε προσαρμογές στους νέους κανόνες που θεσπίζει το Σύνταγμα, κυρίως στον θεσμικό και χρηματοδοτικό τομέα.

Με δήλωσή τους, πέντε κράτη μέλη, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ουγγαρία, η Αυστρία και η Σουηδία, επισημαίνουν ότι, από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης Ευρατόμ, δεν έχουν τροποποιηθεί οι βασικές διατάξεις της και ότι, συνεπώς, μια αναθεώρηση είναι αναγκαία. Ως εκ τούτου, οι πέντε αυτές χώρες διάκεινται ευνοϊκά στο ενδεχόμενο σύγκλισης, το ταχύτερο δυνατό, μιας διακυβερνητικής διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης.

3.2.2.3 Από την ΕΟΚ στην ΕΕΠ

Από τις τρεις Κοινότητες, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και από τις ίδιες της διατάξεις της, αλλά και από τις διακηρύξεις των ιδρυτών της, αποτέλεσε τον πυρήνα της ενοποίησης. Η ΕΟΚ παρέμεινε στην αρχική μορφή της για το μεγαλύτερο διάστημα της περιόδου από το 1958 μέχρι σήμερα.

Παρόλα αυτά μια σειρά γεγονότων σημάδεψαν την ιστορική της διαδρομή. Το 1965 έλαβε χώρα μία από τις πιο σοβαρές κρίσεις στην ιστορία της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της οποίας οι επιπτώσεις μας επηρεάζουν μέχρι σήμερα. Η Γαλλία αντιδρώντας σε μία σειρά ζητημάτων που σχετίζονταν με τον

προϋπολογισμό, την χρηματοδότηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και τις αρμοδιότητες της Επιτροπής της ΕΟΚ απέσυρε τους εκπροσώπους της από όλα τα θεσμικά όργανα εκτός από των επιτροπών διαχείρισης της ΚΑΠ εφαρμόζοντας την λεγόμενη «πολιτική της άδειας καρέκλας». Η κρίση έληξε με το συμβιβασμό του Λουξεμβούργου, ο οποίος προέβλεπε εξεύρεση λύσεων οι οποίες εφαρμόζονται από όλα τα μέλη του Συμβουλίου των Υπουργών με ομοφωνία και σεβασμό στα αμοιβαία τους συμφέροντα, όταν διακυβεύονται ακόμα και πολύ σημαντικά συμφέροντα ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών¹².

Το 1965 υπεγράφη η Συνθήκη των Βρυξελλών με την οποία έγινε μία μικρή αναθεώρηση, καθώς θεσπίστηκε ενιαίο θεσμικό πλαίσιο και για τις τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Το τέλος της δεκαετίας του 1960 και η αρχή της δεκαετίας του 1970 σηματοδοτούνται από σημαντικά διεθνή γεγονότα. Η κατάρρευση του Bretton Woods λόγω του πολέμου του Βιετνάμ σχεδόν συνέπεσε με την πρώτη ενεργειακή κρίση του 1973, χρονιά κατά την οποία έγινε και η πρώτη διεύρυνση της ΕΟΚ. Η ΕΟΚ προσπάθησε να αντιδράσει σε αυτές τις εξελίξεις και ταυτόχρονα να διατηρήσει την εσωτερική της συνοχή και ταυτόχρονα την ίδια την ύπαρξη της. Το 1975 υπό την πίεση των γεγονότων της περιόδου αλλά και των νέων μελών (1973 - Ιρλανδία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, 1981 - Ελλάδα, 1986 - Ισπανία, Πορτογαλία) δημιουργήθηκε το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) θέτοντας ζητήματα αναδιανομής και ισόρροπης ανάπτυξης για πρώτη φορά, καθώς η συνθήκη της Ρώμης δεν περιείχε τέτοιου είδους προβλέψεις για ιδεολογικούς κυρίως λόγους¹³.

Έως τότε η ΕΟΚ αναλωνόταν σε αδιέξοδες συζητήσεις για τις εθνικές συνεισφορές στον γενικό προϋπολογισμό της, για την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), και με τέτοιου είδους προβλήματα επιδεινώνονταν η κατάσταση και η

¹² Μ., Ι., Τσινισιζέλης, «Quo vadis Europa?», Η περίοδος μέχρι το 1987 Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006

¹³ www.europa.eu.int, Σημαντικά Γεγονότα

εικόνα της φθειρόταν.

Κατά την διάρκεια του πρώτου μισού της δεκαετίας του 1980, σημαντικά γεγονότα ωθούσαν την Κοινότητα σε ανασυγκρότηση. Στις 19 Ιουνίου του 1983 καταρτίζεται η επίσημη δήλωση της Στουτγάρδης. Το κείμενο αυτό συνοδεύεται από δηλώσεις των κρατών μελών για τους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν όσον αφορά τις διοργανωτικές σχέσεις, τις κοινοτικές αρμοδιότητες και την πολιτική συνεργασία. Οι αρχηγοί των κρατών και των κυβερνήσεων δεσμεύονται να επανεξετάσουν την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε στους τομείς αυτούς και να αποφασίσουν εάν πρέπει να ενσωματωθούν στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (το οποίο από το 1979 εκλέγεται με άμεση ψηφοφορία) εγκρίνει το σχέδιο συνθήκης στις 14 Φεβρουαρίου 1984. Το σχέδιο Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμπνεύστηκε ο Altiero Spinelli, ο οποίος δημιουργεί κοινοβουλευτική επιτροπή θεσμικών υποθέσεων με σκοπό την σύνταξη συνθήκης που θα αντικαθιστά τις υπάρχουσες Κοινότητες από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Υπό την προεδρία του Jacques Delors, η Επιτροπή δημοσιεύει μια «Λευκή Βίβλο» που προσδιορίζει τα 279 νομοθετικά μέτρα για την ολοκλήρωση της οικοδόμησης της εσωτερικής αγοράς, με συγκεκριμένη προθεσμία έως τις 31 Δεκεμβρίου 1992. Αυτή η ημερομηνία-ορόσημο και οι νομοθετικές διατάξεις που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου, συμπεριλήφθηκαν στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ).

3.3 Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ)

Στις 17 Φεβρουαρίου του 1986 από εννέα κράτη μέλη και στις 28 Φεβρουαρίου 1986 από την Ελλάδα, την Δανία και την Ιταλία, υπογράφεται στο Λουξεμβούργο η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ), η οποία άρχισε να ισχύει την 1^η Ιουλίου 1987. Πρόκειται για μία Συνθήκη μεγάλης σημασίας διότι εκτός από τις τροποποιήσεις και

τα μέτρα που εισήγαγε, θεωρείτε και ως η πρώτη αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης.

Βασικός στόχος της ΕΕΠ είναι η ολοκλήρωση και ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς. Στόχος δύσκολος για να πραγματοποιηθεί κυρίως λόγω της διαδικασίας λήψης αποφάσεων εντός του Συμβουλίου, καθώς απαιτείται η ομοφωνία για την εναρμόνιση των νομοθεσιών.

Για το λόγο αυτό η διακυβερνητική διάσκεψη που κατέληξε στην ΕΕΠ είχε διπλή εντολή. Ήταν απαραίτητο να συναφθεί, αφενός, συνθήκη στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, και αφετέρου, πράξη για την τροποποίηση της Συνθήκης ΕΟΚ, ιδίως σε επίπεδο:

- των διαδικασιών λήψης αποφάσεων εντός του Συμβουλίου
- των εξουσιών της Επιτροπής
- των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
- της επέκτασης των αρμοδιοτήτων των Κοινοτήτων

Η συνεισφορά της Συνθήκης έχει τόσο πολιτικό όσο και θεσμικό χαρακτήρα.

3.3.1 Θεσμικές Τροποποιήσεις

Η ΕΕΠ επαναφέρει την ισχύ της «ειδικής πλειοψηφίας». Με αυτό τον τρόπο διευκολύνει την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, καθώς η Πράξη προβλέπει αύξηση του αριθμού των περιπτώσεων όπου το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία αντί της ομοφωνίας. Κατ' αυτό τον τρόπο διευκολύνεται η έκδοση των αποφάσεων και αποφεύγονται οι εμπλοκές που οφείλονται στην επιζήτηση ομόφωνης απόφασης από τα 12 κράτη μέλη. Η ομοφωνία δεν απαιτείται για τα μέτρα που προορίζονται για την εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς, εκτός από τα μέτρα σχετικά με τη φορολογία, την ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων και τα δικαιώματα και συμφέροντα των μισθωτών. Πρόκειται για μία σημαντική εξέλιξη, η οποία για τα δεδομένα της εποχής θεωρείται

επαναστατική. Εισάγει θεσμικές διαδικασίες οι οποίες απέδωσαν αυξημένες αρμοδιότητες στα θεσμικά όργανα της ΕΟΚ και κυρίως στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι εξουσίες του Κοινοβουλίου ενισχύθηκαν διότι πλέον απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Κοινοβουλίου για τη σύναψη συμφωνίας σύνδεσης. Η Πράξη θεσπίζει τη Διαδικασία Συνεργασίας που ενισχύει τη θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο διοργανικό διάλογο παρέχοντας τη δυνατότητα διπλής ανάγνωσης της προτεινόμενης νομοθεσίας. Το Κοινοβούλιο απέκτησε περισσότερες εξουσίες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για θέματα νομοθεσίας που αφορούν την ενιαία αγορά και τις συμβατικές σχέσεις της Κοινότητας με τις τρίτες χώρες. Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας αυτής παραμένει περιορισμένο στις περιπτώσεις όπου το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, εκτός από τον τομέα του περιβάλλοντος. Η ΕΕΠ θεσπίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που επισημοποιεί τις διασκέψεις ή τις συνόδους κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων. Ωστόσο, οι αρμοδιότητες του οργάνου αυτού δεν είναι καθορισμένες. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεν έχει εξουσίες λήψης αποφάσεων ούτε εξουσίες καταναγκασμού έναντι των άλλων θεσμικών οργάνων. Η Πράξη διευκρινίζει τις υφιστάμενες διατάξεις σχετικά με τις εκτελεστικές εξουσίες. Το άρθρο 10 τροποποιεί το άρθρο 145 της Συνθήκης ΕΟΚ προβλέποντας ότι το Συμβούλιο αναθέτει στην Επιτροπή τις αρμοδιότητες εκτέλεσης των πράξεων, ως γενικό κανόνα. Το Συμβούλιο διατηρεί την αρμοδιότητα εκτέλεσης μόνο σε ειδικές περιπτώσεις. Η ΕΕΠ θεσπίζει τις βάσεις που καθιστούν δυνατή τη δημιουργία του Πρωτοδικείου. Όλες οι υποθέσεις μπορούν να μεταφερθούν στο δικαστήριο αυτό εκτός από τις προδικαστικές υποθέσεις που υποβάλλουν τα κράτη μέλη ή τα όργανα καθώς και τα προδικαστικά ερωτήματα.

3.3.2 Πολιτικές

Θέτει χρονοδιάγραμμα και καθορίζει το περιεχόμενο της δημιουργίας της εσωτερικής αγοράς μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992, διαμορφώνοντας ένα ασφαλές υπόβαθρο για την περαιτέρω εξέλιξη της διαδικασίας της ενοποίησης. Η εσωτερική αγορά ορίζεται ως:

Άρθρο 8^A

«χώρος χωρίς εσωτερικά σύνορα στον οποίο διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των ατόμων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας συνθήκης»¹⁴.

Όσον αφορά τη νομισματική ικανότητα, η Πράξη δεν επιτρέπει την εφαρμογή νέας πολιτικής, αλλά προβαίνει στην ενσωμάτωση των διατάξεων για τη νομισματική ικανότητα. Η σύγκλιση των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών εντάσσεται ήδη στο πλαίσιο των υφιστάμενων αρμοδιοτήτων.

Η κοινωνική πολιτική διέπεται ήδη από τη Συνθήκη ΕΟΚ, αλλά η Πράξη εισάγει δύο νέα άρθρα στον τομέα αυτό. Το **Άρθρο 118A** της Συνθήκης ΕΚ επιτρέπει στο Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας, να λαμβάνει ελάχιστες απαιτήσεις για την προώθηση «της βελτίωσης του εργασιακού περιβάλλοντος, της προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων». Το **Άρθρο 118B** της Συνθήκης ΕΚ αναθέτει στην Επιτροπή το καθήκον ανάπτυξης του κοινωνικού διαλόγου σε ευρωπαϊκό επίπεδο.¹⁵ Καθορίστηκε μία δέσμη νέων οικονομικών στόχων (εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς, οικονομική και κοινωνική συνοχή, ανάπτυξη της κοινοτικής δράσης σε νέους τομείς). Η Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή ως στόχος της Κοινότητας αρχίζει να λαμβάνει ουσιαστική διάσταση με την δημιουργία νομικών βάσεων στη συνθήκη για αυτό το σκοπό. Είναι προφανές ότι για τις ασθενέστερες περιφέρειες της Κοινότητας αυτή είναι μία πολύ ουσιαστική εξέλιξη.

¹⁴ www.europa.eu.int., Αρχείο Συνθηκών, Πολιτικές τροποποιήσεις

¹⁵ www.europa.eu.int., Αρχείο Συνθηκών, Πολιτικές τροποποιήσεις

Όσον αφορά την έρευνα και την τεχνική ανάπτυξη, το **Άρθρο 130ΣΤ** της Συνθήκης ΕΚ θεσπίζει ως στόχο την «ενίσχυση των επιστημονικών και τεχνολογικών βάσεων της ευρωπαϊκής βιομηχανίας για την ανάπτυξη της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της». Για να επιτευχθεί αυτό, η Πράξη προβλέπει την εφαρμογή πολυετών προγραμμάτων - πλαισίων που θα εγκριθούν ομόφωνα από το Συμβούλιο.¹⁶

Η ανησυχία σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος σε κοινοτικό επίπεδο σημειώνεται ήδη στη Συνθήκη της Ρώμης. Η Πράξη προσθέτει τρία νέα άρθρα: **«Άρθρο 130Π, 130Ρ και 130Σ»**, της Συνθήκης ΕΚ που επιτρέπουν στην Κοινότητα να «διατηρεί, να προστατεύει και να βελτιώνει την ποιότητα του περιβάλλοντος, να συμβάλλει στην προστασία της υγείας των ατόμων και να διασφαλίζει συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων»¹⁷. Διευκρινίζει ότι η Κοινότητα παρεμβαίνει σε θέματα περιβάλλοντος μόνο όταν η παρέμβαση αυτή μπορεί να υλοποιηθεί καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο από ότι σε επίπεδο κρατών μελών (Αρχή της Επικουρικότητας).

Εισηγήγε στα πλαίσια των Συνθηκών την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία – την πρόγονο της ΚΕΠΠΑ – δηλαδή: *«ένα σύνολο διατάξεων για την ευρωπαϊκή συνεργασία στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής»*. Τα κράτη μέλη καταβάλλουν προσπάθειες για να χαράξουν και να θέσουν σε εφαρμογή μια κοινή εξωτερική ευρωπαϊκή πολιτική. Για το λόγο αυτό, δεσμεύονται να προβούν σε διαβουλεύσεις για θέματα εξωτερικής πολιτικής που θα μπορούσαν να έχουν σχέση με την ασφάλεια των κρατών μελών. Ο πρόεδρος του Συμβουλίου είναι υπεύθυνος για την πρωτοβουλία, το συντονισμό και την εκπροσώπηση των κρατών μελών έναντι των τρίτων χωρών στον τομέα αυτόν. Επιπλέον εισήγαγε το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, τον πρόγονο και αργότερα το πρώτο στάδιο της ΟΝΕ¹⁸.

¹⁶ www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών, Πολιτικές τροποποιήσεις

¹⁷ www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών, Πολιτικές τροποποιήσεις

¹⁸ Μ., Ι., Τσινισιζέλης, «Quo vadis Europa?», Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006

3.3.3 Απολογισμός της Συνθήκης ΕΕΠ

Η ΕΕΠ ως η πρώτη αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης έδωσε το έναυσμα για τις θεωρητικές επεξεργασίες της ενοποιητικής διαδικασίας. Αρκετοί ισχυρίζονται πως βασική αιτία πίσω από την δημιουργία της είναι η αντιμετώπιση του διεθνούς ανταγωνισμού των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας στο χώρο της υψηλής τεχνολογίας. Τα εσωτερικά αιτήματα για αλλαγή οφείλονταν στην αίσθηση ότι η λειτουργία της Κοινότητας δεν ήταν ικανοποιητική και στην ανησυχία ότι η Ευρώπη έχανε έδαφος έναντι των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας σε ότι αφορά τις οικονομικές επιδόσεις και την τεχνολογική ανάπτυξη. Πολλοί απέδιδαν την οικονομική αδυναμία της Ευρώπης στην κατάρτιση αγοράς της με μη δασμολογικά εμπόδια.

Παρόλα αυτά η ΕΕΠ επέτρεψε την μετατροπή, την 1η Ιανουαρίου 1993, της κοινής αγοράς σε ενιαία αγορά. Δημιουργώντας νέες κοινοτικές αρμοδιότητες και με την μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων, η ΕΕΠ ανοίγει το δρόμο της πολιτικής ολοκλήρωσης και της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, που θα κατοχυρωθούν από τη συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

3.4 Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Maastricht)

Πολύ σύντομα μετά τη θέση σε ισχύ της ΕΕΠ συγκλήθηκε νέα Διακυβερνητική Διάσκεψη για ένα νέο γύρο μετασχηματισμών στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Συνεργασίας. Οι αιτίες της νέας αναθεώρησης έμοιαζαν περισσότερο πολιτικές παρά οικονομικές, αν και στην πορεία προβλήθηκαν σοβαρότατοι οικονομικοί λόγοι.

Υπό την καθοδήγηση του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors το 1990 τα κράτη μέλη αποφάσισαν να προχωρήσουν σε δύο Διακυβερνητικές Διασκέψεις για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και την Πολιτική Ένωση. Το αποτέλεσμα και των δύο ήταν η Συνθήκη για την

Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία υπεγράφη στο Maastricht στις 7 Φεβρουαρίου 1992 από τους υπουργούς οικονομικών και εξωτερικών των δώδεκα, και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου του 1993.

Η Συνθήκη του Maastricht είναι αποτέλεσμα τόσο εσωτερικών όσο και εξωτερικών παραγόντων. Η κατάρρευση του Κουμμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη και η επανένωση της Γερμανίας είναι παράγοντες που ώθησαν στην υλοποίηση μιας νέας συνθήκης. Ως αναφορά τους εσωτερικούς παράγοντες, τα κράτη επιθυμούσαν τόσο να διατηρήσουν όσο και να συνεχίσουν την πρόοδο που δημιούργησε η ΕΕΠ μέσω άλλων μεταρρυθμίσεων¹⁹.

Η Συνθήκη του Maastricht που είναι και αυτή αναθεωρητική, όπως και η ΕΕΠ, των ιδρυτικών Συνθηκών της Κοινότητας περιλαμβάνει την δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης βασιζόμενη σε τρεις πυλώνες:

- Την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚΑΧ – ΕΟΚ – ΕΥΡΑΤΟΜ)
- Την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)
- Την Συνεργασία σε θέματα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΣΔΕΥ)

Άρθρο Α

«Με την παρούσα συνθήκη, τα Υψηλά Συμβαλλόμενα μέρη ιδρύουν μεταξύ τους μία Ευρωπαϊκή Ένωση, εφεξής καλούμενη «Ένωση».

«Η Ένωση βασίζεται στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, συμπληρούμενες με τις πολιτικές και τις μορφές συνεργασίας που θεσπίζονται με την παρούσα συνθήκη. Έχει αποστολή να οργανώσει συνεκτικά και αλληλέγγυα τις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των λαών τους»²⁰.

Ο πρώτος πυλώνας που αφορά την Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί τον σημαντικότερο πυλώνα, αν και οι άλλοι δύο αφορούν κρίσιμους χώρους της εθνικής κυριαρχίας, εφόσον συνενώνει τρεις σημαντικές ιδρυτικές συνθήκες (τροποποιημένες) δημιουργώντας

¹⁹ Μ., Ι., Τσινισιζέλης, «Quo vadis Europa?», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006

²⁰ www.europa.eu.int., Αρχείο Συνθηκών

μια Ευρωπαϊκή Κοινότητα και καθώς αναφέρεται στους τομείς τους οποίους τα κράτη μέλη ασκούν από κοινού την ηγεμονία τους μέσω των κοινοτικών οργάνων. Στόχος αυτής της δημιουργίας είναι η απλοποίηση για την αρμονικότερη και καλύτερη λειτουργία της Ένωσης. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων στηρίζεται στη κοινοτική μέθοδο, δηλαδή πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έγκριση από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και έλεγχος της τήρησης του κοινοτικού δικαίου από το Δικαστήριο.

Ο δεύτερος πυλώνας καθιερώνει την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) που προβλέπεται στον Τίτλο V της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πολιτική αυτή αντικαθιστά τις διατάξεις της Ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης και επιτρέπει στα κράτη μέλη να αναλαμβάνουν από κοινού δράσεις στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Στον πυλώνα αυτό η διαδικασία λήψης αποφάσεων στηρίζεται στην διακυβερνητική μέθοδο, δηλαδή στην ομοφωνία. Η Επιτροπή και το Κοινοβούλιο διαδραματίζουν μικρό ρόλο και το Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία σε αυτό τον τομέα.

Ο τρίτος πυλώνας αφορά τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων που προβλέπεται στον τίτλο VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εννοείται ότι η Ένωση αναλαμβάνει κοινή δράση για να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο προστασίας σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι επίσης διακυβερνητικού χαρακτήρα.

Εκτός του αρχικού οικονομικού στόχου, δηλαδή την υλοποίηση μιας Κοινής Αγοράς, η συνθήκη θέτει πέντε βασικούς στόχους που αφορούν τις πολιτικές φιλοδοξίες της Κοινότητας. Αυτοί είναι:

- Η ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμότητας των οργάνων
- Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των οργάνων
- Η εγκαθίδρυση μιας Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης
- Η ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης της Κοινότητας

- Η θέσπιση μιας Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας

3.4.1 Θεσμικές Τροποποιήσεις – Θεσμικά Όργανα

Στα Άρθρα Γ και Ε, περιέχονται οι σημαντικότερες τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου της παρούσας Συνθήκης.

Άρθρο Γ

«Η Ένωση διαθέτει ενιαίο θεσμικό πλαίσιο που εξασφαλίζει τη συνέπεια και τη συνέχεια των δράσεων που αναλαμβάνονται για την επίτευξη των στόχων της, ενώ παράλληλα τηρείται και αναπτύσσεται το κοινοτικό κεκτημένο».

Άρθρο Ε

«Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, η Επιτροπή και το Δικαστήριο ασκούν τις αρμοδιότητές τους υπό τους όρους και για τους σκοπούς που προβλέπουν, αφενός μεν, οι διατάξεις των συνθηκών για την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των μεταγενέστερων συνθηκών και πράξεων που τις συμπληρώνουν ή τροποποιούν, αφετέρου δε, οι άλλες διατάξεις της παρούσας Συνθήκης.»²¹.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αυξήθηκε ακόμα περισσότερο με την Συνθήκη του Maastricht. Η Συνθήκη δημιουργεί μία νέα Διαδικασία Συναπόφασης, η οποία επιτρέπει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να θεσπίζει πράξεις από κοινού με το Συμβούλιο. Με αυτή την πράξη ενισχύονται οι επαφές μεταξύ του Κοινοβουλίου και Συμβουλίου για να καταλήξουν σε συμφωνία. Μία νέα αρμοδιότητα του Κοινοβουλίου είναι και η διαδικασία διορισμού της Επιτροπής. Επίσης εισάγονται δυνατότητες για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών.

Επιτροπή

²¹ www.europa.eu.int., Αρχείο Συνθηκών

Ως αναφορά την Επιτροπή η διάρκεια της θητείας της αυξάνεται από τέσσερα σε πέντε έτη με σκοπό την ευθυγράμμιση της με αυτήν του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Συμβούλιο

Όπως και η ΕΕΠ έτσι και η Συνθήκη του Maastricht ενισχύει την διαδικασία ψήφου με ειδική πλειοψηφία στο πλαίσιο του Συμβουλίου για τις περισσότερες αποφάσεις που λαμβάνονται με διαδικασία συναπόφασης και για όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται σύμφωνα με την διαδικασία συνεργασίας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Με την Συνθήκη αυτή το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανακηρύχθηκε επίσημα σε όργανο που χαράζει τις βασικές πολιτικές της Ένωσης και ανατέθηκε σε αυτό η εξουσία να ρυθμίζει τα δύσκολα ζητήματα για τα οποία δεν μπορούν να καταλήξουν σε συμφωνία οι υπουργοί.

Επιπλέον αναγνωρίζεται η σημασία και ο ρόλος των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Τα πολιτικά κόμματα συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής συνείδησης και στην έκφραση της πολιτικής βούλησης των Ευρωπαίων.

Επίσης, συστήνεται η Επιτροπή Περιφερειών για να αναγνωριστεί η σημασία της περιφερειακής διάστασης. Η Επιτροπή Περιφερειών απαρτίζεται από αντιπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης και έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα.

3.4.2 Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE)

Η ενιαία αγορά ολοκληρώθηκε με την καθιέρωση της ONE. Η οικονομική πολιτική αποτελείται από τρεις συνιστώσες. Τα κράτη μέλη πρέπει:

1. Να διασφαλίζουν το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών τους.
2. Να καθιερώσουν την πολυμερή εποπτεία αυτού του συντονισμού.
3. Υπόκεινται σε κανόνες οικονομικής και δημοσιονομικής πειθαρχίας.

Στόχος της νομισματικής πολιτικής είναι να δημιουργηθεί ένα ενιαίο νόμισμα και να εξασφαλιστεί η σταθερότητα αυτού του νομίσματος χάρη στη σταθερότητα των τιμών και την τήρηση της οικονομίας της αγοράς.

Η Συνθήκη προβλέπει την καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος σε τρία διαδοχικά στάδια :

- Το πρώτο στάδιο, το οποίο ελευθερώνει την κίνηση των κεφαλαίων, άρχισε την 1η Ιουλίου 1990.
- Το δεύτερο στάδιο άρχισε την 1η Ιανουαρίου 1994 και επιτρέπει τη σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών.
- Το τρίτο στάδιο άρχισε την 1η Ιανουαρίου 1999 με τη δημιουργία ενός ενιαίου νομίσματος και την ίδρυση μιας Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Η νομισματική πολιτική βασίζεται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), που αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Τα ιδρύματα αυτά είναι ανεξάρτητα από τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές αρχές.

Υπάρχουν ιδιαίτερες διατάξεις για δύο κράτη μέλη. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν ανέλαβε τη δέσμευση της μετάβασης στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. Η Δανία εξασφάλισε ένα πρωτόκολλο το οποίο ορίζει ότι η δέσμευσή της για το τρίτο στάδιο θα αποφασιστεί με δημοψήφισμα.

3.4.3 Πολιτικές

Η Συνθήκη δημιουργεί νέες κοινές κοινοτικές πολιτικές σε έξι νέους τομείς :

- Διευρωπαϊκά δίκτυα
- Βιομηχανική πολιτική
- Προστασία των καταναλωτών
- Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση
- Νεολαία
- Πολιτισμός

Με την δημιουργία κοινών πολιτικών και γενικότερα με τη επέκταση που δείχνει το Ευρωπαϊκό Σύστημα Συνεργασίας την περίοδο μετά το 1987 τίθεται και το ζήτημα της κατανομής της δικαιοδοσίας μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών, ένα θέμα το οποίο λαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις στην πρόσφατη περίοδο της ζωής της Κοινότητας κατά την δεκαετία του '90.

3.4.4 Κοινωνικό Πρωτόκολλο

Με το κοινωνικό πρωτόκολλο που προσαρτάται στη Συνθήκη, οι κοινοτικές αρμοδιότητες επεκτείνονται και στον κοινωνικό τομέα. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν συμμετέχει σε αυτό το πρωτόκολλο. Οι στόχοι του πρωτοκόλλου είναι:

- Η προώθηση της απασχόλησης.
- Η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας.
- Η κατάλληλη κοινωνική προστασία.
- Ο κοινωνικός διάλογος.
- Η ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων για να διασφαλιστεί υψηλό και βιώσιμο επίπεδο απασχόλησης.
- Η ένταξη των ατόμων που αποκλείονται από την αγορά εργασίας.

3.4.5 Ιθαγένεια

Μία από τις μεγάλες καινοτομίες της Συνθήκης είναι η καθιέρωση ευρωπαϊκής ιθαγένειας η οποία προστίθεται στην εθνική ιθαγένεια. Κάθε πολίτης που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους είναι ταυτόχρονα και πολίτης της Ένωσης (Άρθρο 8). Αυτή η ιθαγένεια συνεπάγεται νέα δικαιώματα για τους Ευρωπαίους, τα οποία είναι :

- Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στην Κοινότητα.
- Το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι για τις ευρωπαϊκές και τις δημοτικές εκλογές.
- Το δικαίωμα διπλωματικής και προξενικής προστασίας ενός κράτους μέλους άλλου από το κράτος μέλος καταγωγής στο έδαφος μιας τρίτης χώρας όπου δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος καταγωγής.
- Το δικαίωμα αναφοράς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και υποβολής καταγγελίας στον ευρωπαϊό διαμεσολαβητή.

Άρθρο 8

1. «Θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης.

Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους».

«Οι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από την παρούσα συνθήκη».

Άρθρο 8 Α

1. «Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παρούσα συνθήκη και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της».

Άρθρο 8 Β

1. «Κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας

του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με την επιφύλαξη των λεπτομερέστερων διατάξεων που θα θεσπίσει, πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1994, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα προτάσσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι διατάξεις αυτές μπορούν να προβλέπουν παρεκκλίσεις όταν αυτό δικαιολογείται λόγω ειδικών προβλημάτων σε ένα κράτος μέλος.»²².

3.4.6 Αρχή της Επικουρικότητας

Στη Συνθήκη για την Ένωση επαναλαμβάνεται ως γενικός κανόνας η Αρχή της Επικουρικότητας, η οποία εφαρμοζόταν στην πολιτική για το περιβάλλον στην ενιαία ευρωπαϊκή πράξη. Η αρχή αυτή διευκρινίζει ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μία αρμοδιότητα δεν είναι αποκλειστική της Κοινότητας, η Κοινότητα ενεργεί μόνον εάν οι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα στο κοινοτικό επίπεδο απ' ό τι στο εθνικό. Το **Άρθρο Α** προβλέπει ότι η Ένωση λαμβάνει αποφάσεις: «όσο το δυνατόν εγγύτερα στους πολίτες».

3.4.7. Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)

Οι αλλαγές που ακολούθησαν με την κατάρρευση του κουμμουνισμού, οι περιφερειακές συγκρούσεις μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου οι συνεχείς διευρύνσεις της Ένωσης και πλέον πρόσφατα η ανάγκη καταπολέμησης της διεθνούς τρομοκρατίας, ανάγκασαν τα μέλη της ΕΕ να εντείνουν τις προσπάθειες τους για να εκφράζονται και να ενεργούν ως ένα ενιαίο σώμα.

Οι προσπάθειες για κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας απασχολούσαν τους ευρωπαίους από το παρελθόν (Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα 1954, Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία 1970) αλλά χωρίς να υπάρξουν αισθητά αποτελέσματα αντιμετώπισης του προβλήματος, τόσο σε επίπεδο διπλωματίας όσο και σε επίπεδο παρέμβασης²³.

²² www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών

²³ www.europa.eu.int, Επισκόπηση Δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με την Συνθήκη του Maastricht δημιουργείται η ΚΕΠΠΑ (Άρθρο Ι1), που έχει ως στόχο τη διατήρηση της ειρήνης, την διαφύλαξη των κοινών αξιών, θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ένωσης, την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας όπως επίσης και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών. Στόχοι που επιδιώκονται με την συνεργασία και τη κοινή δράση μεταξύ των κρατών με πνεύμα αμοιβαίας πίστης και αλληλεγγύης.

Άρθρο Ι.1

1. «Η Ένωση και τα κράτη μέλη της καθορίζουν και εφαρμόζουν μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, η οποία διέπεται από τις διατάξεις του παρόντος τίτλου και καλύπτει όλους τους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

2. Οι στόχοι της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, είναι οι εξής:

- η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ένωσης,
- η ενίσχυση της ασφαλείας της Ένωσης και των κρατών μελών της υπό όλες τις μορφές της,
- η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφαλείας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και σύμφωνα με τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων,
- η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας,
- η ανάπτυξη και η εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

3. Η Ένωση επιδιώκει τους στόχους αυτούς:

- με την καθιέρωση συστηματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών για την άσκηση της πολιτικής τους, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου Ι.2,
- με τη σταδιακή εφαρμογή, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου Ι.3, κοινών δράσεων στους τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη έχουν σημαντικά κοινά συμφέροντα».²⁴

²⁴ www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών

Παρόλα αυτά οι πρώτες προσπάθειες της ΚΕΠΠΑ δεν επέφεραν επιθυμητό αποτέλεσμα, κατά την περίοδο της κρίσης στα Βαλκάνια, όμως αποκόμισε αρκετά για να καταφέρει στο μέλλον με διάφορες τροποποιήσεις να εδραιωθεί και να κάνει αισθητά αποτελεσματική την παρουσία της σε μείζονα θέματα και καταστάσεις.

3.4.8 Απολογισμός Συνθήκης Maastricht

Η Συνθήκη του Maastricht αντιπροσωπεύει ένα καθοριστικής σημασίας στάδιο στην οικοδόμηση της Ευρώπης. Θεωρείται ναί μεν αναθεωρητική των προηγούμενων Συνθηκών, αλλά θεσπίζει διατάξεις που αποσκοπούν, στα πρώτα βήματα, μιας περισσότερο οργανωμένης Ευρώπης, επιζητώντας την επιτυχή ισορροπία και την συνεχή ανάπτυξη, προωθώντας την οικονομική και κοινωνική πρόοδο κι ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης, ιδρύοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργώντας Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και ανοίγοντας την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σε νέους τομείς.

Επιπλέον η Κοινότητα αποκτά πολιτική διάσταση. Επιβεβαιώνει την ταυτότητα της Ένωσης στη διεθνή σκηνή μέσω της εφαρμογής μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Επιπροσθέτως προστατεύει τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των πολιτών της, με την θέσπιση της ιθαγένειας. Απολογιστικά μέχρι και τώρα η Συνθήκη του Maastricht είναι η πρώτη συνθήκη που προσπαθεί να είναι κοντά στον Ευρωπαίο πολίτη και η πρώτη συνθήκη που αποκτά πολιτική διάσταση και βλέπει πέρα του οικονομικού στόχου, ανοίγοντας έτσι προοπτικές για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σε νέους τομείς.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, που ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ήρθε την κατάλληλη στιγμή προκειμένου να συμπληρώσει το κενό στην παγκόσμια πολιτική σκηνή και να αναλάβει σταδιακά το ρόλο και τις ευθύνες της ανερχόμενης παγκόσμιας δύναμης. Ήρθε να πραγματώσει τους πόθους και τα

οράματα των ιδρυτών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας δεν μπόρεσαν να υλοποιηθούν τότε.

3.5 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Τα κράτη μέλη έχοντας επίγνωση της εξέλιξης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, των μελλοντικών διευρύνσεων και των αναγκαίων θεσμικών τροποποιήσεων συμπεριέλαβαν στη Συνθήκη του Maastricht μία ρήτρα αναθεώρησης. Για το σκοπό αυτό, το άρθρο N προβλέπει τη σύγκληση διακυβερνητικής διάσκεψης το 1996. Η διάσκεψη αυτή είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ, το 1997.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ συνάφθηκε με πολιτική συμφωνία στις 17 Ιουνίου και υπογράφηκε στις 2 Οκτωβρίου 1997. Τέθηκε σε ισχύ αφού επικυρώθηκε από τα δεκαπέντε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά από την διεύρυνση του 1995 και την ένταξη της Σουηδίας, της Φινλανδίας και της Αυστρίας, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες.

Σκοπός της Συνθήκης του Άμστερνταμ ήταν να δημιουργηθούν οι αναγκαίες θεσμικές και πολιτικές συνθήκες που θα επιτρέψουν στην Ευρωπαϊκή ένωση να αντιμετωπίσει μελλοντικές προκλήσεις όσον αφορά: την ταχεία εξέλιξη της διεθνούς κατάστασης, την διεθνοποίηση της οικονομίας και των επιπτώσεών της στην απασχόληση, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της διεθνούς εγκληματικότητας και του εμπορίου ναρκωτικών, τις οικολογικές ανισοροπίες και τις απειλές για την δημόσια υγεία.

Επιπλέον εκτός από την αναθεώρηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και την Συνθήκη της Ρώμης, βασικός στόχος ήταν και η αναθεώρηση του τρόπου λειτουργίας των θεσμικών οργάνων, η οποία βρισκόταν στην κορυφή της ημερήσιας διάταξης της Διάσκεψης, σε ορισμένα συγκεκριμένα θέματα όπως η σύνθεση της Επιτροπής και η στάθμιση ψήφων στο Συμβούλιο.

Με την Συνθήκη του Άμστερνταμ νέοι τίτλοι και νέες διατάξεις εισήχθησαν όπως και επίσης αναδιαρθρώθηκαν παλαιότεροι. Η δομή της Ένωσης σε τρεις πυλώνες διατηρήθηκε αναλλοίωτη, αν και ο τρίτος πυλώνας εμφανίζεται σημαντικά διαφοροποιημένος σε σχέση με την συνθήκη του Μάαστριχτ, καθώς μία σειρά ζητημάτων του τρίτου πυλώνα μεταφέρθηκαν στην κοινοτική μέθοδο λήψης αποφάσεων, δηλαδή στον πρώτο πυλώνα.

Οι σημαντικές αλλαγές που επιτεύχθηκαν με την Συνθήκη του Άμστερνταμ παρουσιάζονται σε τέσσερις τομείς:

1. Ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη
2. Η Ένωση και ο πολίτης
3. Αποτελεσματική και συνεκτική εξωτερική πολιτική
4. Θεσμικά ζητήματα

3.5.1 Ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη.

Στον τομέα αυτό παρουσιάζονται οι αλλαγές που αφορούν:

- Τα θεμελιώδη δικαιώματα σχετικά με την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, την εξάλειψη διακρίσεων και την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Όσο αφορά την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, η συνθήκη τροποποιεί το άρθρο 2 αναφέροντας ότι: « Η προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών συμπεριλαμβάνεται στο πλαίσιο της αποστολής της Κοινότητας », και τροποποιώντας το Άρθρο 3 προσθέτει το ακόλουθο εδάφιο: «σε όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, η Κοινότητα επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών »²⁵.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ ενισχύει την αρχή της ισότητας προσθέτοντας δύο διατάξεις στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετά τη θέση σε ισχύ της νέας Συνθήκης.

²⁵ www.europa.eu.int, Αρχείο Συνθηκών

Το νέο Άρθρο 13

Το άρθρο αυτό συμπληρώνει το Άρθρο 12 που αναφέρεται στη διάκριση λόγω ιθαγένειας. Το νέο άρθρο προβλέπει ότι το Συμβούλιο μπορεί να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Όσο

αναφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων συνεπάγεται την ανάγκη καθιέρωσης συστημάτων πληροφόρησης σε ευρωπαϊκή κλίμακα και προκειμένου να ενισχυθεί η προστασία των ατόμων εφαρμόζοντας την στα κοινοτικά όργανα, η Συνθήκη του Άμστερνταμ ενσωματώνει ένα νέο άρθρο στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το νέο Άρθρο 286

Το άρθρο αυτό χωρίζεται σε δύο παραγράφους που προβλέπουν αντίστοιχα ότι:

- ο από το 1999, οι κοινοτικές πράξεις για την προστασία του ατόμου όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζονται στα όργανα και στους οργανισμούς της Κοινότητας,
- ο πριν το 1999, το Συμβούλιο θα συγκροτήσει ένα ανεξάρτητο εποπτικό όργανο υπεύθυνο για την παρακολούθηση της εφαρμογής αυτών των κοινοτικών πράξεων στα όργανα και οργανισμούς της Κοινότητας.
- ο Την εισαγωγή ενός νέου τίτλου (IV) που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων σχετικά με το άσυλο, την μετανάστευση και λοιπές πολιτικές.

Καθορίζονται μέτρα που θα προσδιορίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες υπήκοοι τρίτων χωρών θα μπορούν να ταξιδεύουν

ελεύθερα εντός του εδάφους των κρατών μελών για χρονική περίοδο που δεν υπερβαίνει τους τρεις μήνες.

Όσο αναφορά την πολιτική του ασύλου το Συμβούλιο θεσπίζει μέτρα προκειμένου να καθορίσει:

- ο τα κριτήρια και τους μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που έχει υποβληθεί σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας,
- ο τις ελάχιστες προδιαγραφές για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη,
- ο τις ελάχιστες προδιαγραφές για την αναγνώριση υπηκόων τρίτων χωρών ως προσφύγων,
- ο τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν ή ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα.

Εάν ένα ή περισσότερα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν έκτακτη κατάσταση, που χαρακτηρίζεται από αιφνίδια εισροή υπηκόων τρίτων χωρών, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία βάσει προτάσεως της Επιτροπής, θα μπορεί να θεσπίζει προσωρινά μέτρα η διάρκεια των οποίων δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες.

Όσο αναφορά την πολιτική της μετανάστευσης λαμβάνονται μέτρα στους ακόλουθους τομείς:

- ο προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής και προδιαγραφές διαδικασιών κατά τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν θεωρήσεις και άδειες διαμονής μακράς διάρκειας, ιδίως εκείνων που αποσκοπούν στην επανένωση οικογενειών,
- ο παράνομη μετανάστευση και παράνομη διαμονή, συμπεριλαμβανομένου του επαναπατρισμού παρανόμως διαμενόντων

Τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρήσουν ή να εισάγουν στην πολιτική τους για τη μετανάστευση εθνικές διατάξεις που συμβιβάζονται με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τις διεθνείς συμφωνίες.

- Την παρουσία ενός νέου τίτλου (VI) για την Αστυνομική και Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και ταυτόχρονα τους όρους για την ενσωμάτωση του κεκτημένου του Σένγκεν.

Ο τίτλος VI "διατάξεις για την Αστυνομική και Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις" αποσκοπεί στην πρόληψη και την καταπολέμηση των ακόλουθων φαινομένων:

- ο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας,
- ο της τρομοκρατίας,
- ο της εμπορίας ανθρώπων και των εγκλημάτων κατά παιδιών,
- ο της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών,
- ο της παράνομης διακίνησης όπλων,
- ο της δωροδοκίας και της απάτης.

Οι στόχοι αυτοί θα επιτευχθούν χάρη:

- ο στη στενότερη συνεργασία μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων, τελωνειακών και άλλων αρμοδίων αρχών στα κράτη μέλη, τόσο απευθείας όσο και μέσω της ευρωπαϊκής αστυνομικής υπηρεσίας (Ευρωπόλ)
- ο στη στενότερη συνεργασία μεταξύ δικαστικών και άλλων αρμοδίων αρχών των κρατών μελών, τόσο απευθείας όσο και μέσω της Ευρωπόλ
- ο στην προσέγγιση, όπου είναι αναγκαίο, των κανόνων του ποινικού δικαίου των κρατών μελών.

Σημειώνεται ότι οι στόχοι του τίτλου VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση αποσαφηνίστηκαν. Τα κράτη μέλη έχουν πλέον επίγνωση του γεγονότος ότι το φαινόμενο της εγκληματικότητας υπερβαίνει τα εθνικά τους σύνορα. Τα διεθνή

δίκτυα που έχουν δημιουργηθεί μπορούν να καταπολεμηθούν αποτελεσματικά μόνο με τη στενότερη συνεργασία μεταξύ των κρατών.

Τα κράτη μέλη που έχουν υπογράψει τις συμφωνίες του Σένγκεν εντάσσουν στο εξής τη "στενότερη συνεργασία" τους όσον αφορά την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων εντός του νομικού και θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποκαθιστά την εκτελεστική επιτροπή που δημιουργήθηκε από τις συμφωνίες του Σένγκεν. Οποιαδήποτε νέα πρόταση όσον αφορά τη θεώρηση, το δικαίωμα ασύλου, τον έλεγχο στα εξωτερικά σύνορα, τη συνεργασία μεταξύ αστυνομιών και τελωνείων βασίζεται σε μια από αυτές τις νέες βάσεις.

Ο στόχος της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, που τέθηκε ήδη από το 1986 στην ενιαία ευρωπαϊκή πράξη, μπορεί να επιτευχθεί εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ένα δημοκρατικό έλεγχο και παρέχοντας στους πολίτες δικαστικά μέσα όταν διακυβεύονται τα δικαιώματά τους.

3.5.2 Η Ένωση και ο Πολίτης.

Στο τομέα αυτό, τα επτά επεξηγηματικά δελτία περιγράφουν τις βελτιώσεις που προκύπτουν από τη συνθήκη του Άμστερνταμ στους τομείς που αφορούν άμεσα τα δικαιώματα, τα συμφέροντα και την ευημερία των πολιτών. Οι βελτιώσεις αυτές συνδέονται με τις ακόλουθες μεταρρυθμίσεις:

- ανάπτυξη της έννοιας της ευρωπαϊκής ιθαγένειας προκειμένου να συμπληρωθεί ο κατάλογος των πολιτικών δικαιωμάτων των πολιτών της Ένωσης και να αποσαφηνιστεί η σχέση μεταξύ εθνικής ιθαγένειας και ευρωπαϊκής ιθαγένειας,
- εισαγωγή στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ενός κεφαλαίου σχετικά με την απασχόληση, το οποίο προβλέπει τον καθορισμό κοινών στρατηγικών υπέρ της απασχόλησης καθώς και το συντονισμό των εθνικών πολιτικών,

- ενσωμάτωση στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ενός ενισχυμένου κοινωνικού συμφώνου, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενίσχυση της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών,
- παγίωση της περιβαλλοντικής πολιτικής χάρη στην έμφαση που δίνεται στην αειφόρο ανάπτυξη, στην συμπερίληψη των περιβαλλοντικών ζητημάτων σε όλες τις τομεακές πολιτικές και στην απλοποίηση της λήψης των κοινοτικών αποφάσεων,
- βελτίωση των μέσων που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να προωθήσει ένα υψηλό επίπεδο δημόσιας υγείας,
- αποσαφήνιση των στόχων σε θέματα προστασίας των καταναλωτών και καλύτερη ενσωμάτωση των σχετικών μέτρων στις λοιπές πολιτικές,
- εξασφάλιση του δικαιώματος πρόσβασης για όλους τους πολίτες στα έγγραφα των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της επικοινωνίας με αυτά στη γλώσσα τους. Έμφαση δίνεται εξάλλου στην ποιότητα της διατύπωσης της κοινοτικής νομοθεσίας ώστε να γίνει πιο κατανοητή και ευκολότερη στην εφαρμογή της.

3.5.3 Αποτελεσματική και συνεκτική Εξωτερική Πολιτική.

Ο τομέας αυτός έχει ως στόχο να διευκρινίσει τις βελτιώσεις που επιφέρει η Συνθήκη του Άμστερνταμ ώστε να μπορέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση να υποστηρίξει καλύτερα τα συμφέροντά της σε διεθνές επίπεδο. Περιλαμβάνει ένα οικονομικό μέρος που αφορά την επέκταση του πεδίου της κοινής εμπορικής πολιτικής, και ένα πολιτικό μέρος που αφορά τη μεταρρύθμιση της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

Σε οικονομικό επίπεδο, παρουσιάζονται τα διακυβευόμενα και οι διαδικασίες της επέκτασης του πεδίου εφαρμογής της κοινής

εμπορικής πολιτικής προκειμένου να συμπεριληφθούν οι διεθνείς συμφωνίες σχετικά με τις υπηρεσίες και τα δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρακάτω περιγράφονται οι ακόλουθες μεταρρυθμίσεις:

- η δημιουργία ενός νέου μέσου δράσης: η κοινή στρατηγική,
- η βελτίωση της λήψης αποφάσεων χάρη στη μεγαλύτερη χρησιμοποίηση της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία στο πλαίσιο του Συμβουλίου,
- η δημιουργία μιας θέσης Υπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ, έτσι ώστε να βελτιωθεί η ευκρίνεια και η συνεκτικότητα αυτής της πολιτικής,
- η συγκρότηση μιας μονάδας σχεδιασμού της πολιτικής και έγκαιρης προειδοποίησης προκειμένου να διευκολυνθεί η συλλογική ανάλυση των διεθνών γεγονότων και των επιπτώσεών τους,
- η εισαγωγή των αποστολών Petersberg στον τίτλο V (ΚΕΠΠΑ) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ώστε να υλοποιηθεί η κοινή βούληση των κρατών μελών για τη διασφάλιση της ασφάλειας στην Ευρώπη μέσω της ανάληψης δράσεων όπως οι αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας ή αποκατάστασης της ειρήνης,
- η απλοποίηση των διαδικασιών των σχετικών με τη χρηματοδότηση της ΚΕΠΠΑ²⁶.

3.5.4 Θεσμικά ζητήματα – Θεσμικά Όργανα

Η μελλοντική διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη απαιτεί την αναθεώρηση της λειτουργίας των ευρωπαϊκών οργάνων. Η διακυβερνητική διάσκεψη που επεξεργάστηκε τη Συνθήκη του Άμστερνταμ επιθυμούσε να βελτιώσει τη δημοκρατική νομιμότητα των ευρωπαϊκών οργάνων και να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα του θεσμικού

²⁶ Σωτήρης, Νταλής, «Από το Maastricht Στο Amsterdam»

συστήματος ενόψει της διεύρυνσης. Ωστόσο, θα πρέπει να συγκληθεί μια νέα διακυβερνητική διάσκεψη προκειμένου να προετοιμαστούν τα θεσμικά όργανα για την προσχώρηση νέων μελών, όπως προβλέπεται στο πρωτόκολλο προσηρτημένο στις Συνθήκες.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Οι εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενισχύονται στο πλαίσιο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, ο αριθμός των νομοθετικών διαδικασιών μειώθηκε, και απλουστεύθηκε η λειτουργία τους. Η νέα Συνθήκη προβλέπει την κατάργηση της διαδικασίας συνεργασίας και τη σημαντική επέκταση της διαδικασίας συναπόφασης, γεγονός που τοποθετεί το Κοινοβούλιο στη θέση πραγματικού συνομοθέτη μαζί με το Συμβούλιο.

Το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας συναπόφασης διευρύνεται σημαντικά. Για τους τομείς όπου εφαρμόζεται η ειδική πλειοψηφία και εκείνους που πρωτοεμφανίζονται στη νέα συνθήκη, η διαδικασία συνάποφασης μεταξύ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου γίνεται ο γενικός κανόνας (εκτός από τον τομέα της γεωργίας για τον οποίο το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία και απαιτείται μόνο διαβούλευση με το Κοινοβούλιο). Η συναπόφαση εφαρμόζεται επίσης σε ορισμένους τομείς που αποφασίζονται με ομοφωνία από το Συμβούλιο. Η διαδικασία συνεργασίας εφαρμόζεται μόνο σε ορισμένες αποφάσεις που αφορούν την Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Η μελλοντική οργάνωση του ΕΚ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ καθορίζει το ανώτατο μέγεθος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ο αριθμός των μελών του δεν θα υπερβαίνει τα 700, ακόμη και μετά τη διεύρυνση της Ένωσης στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα καταρτίσει σχέδιο όσον αφορά

τη διεξαγωγή εκλογών με άμεση και καθολική ψηφοφορία με ενιαία διαδικασία σε όλα τα κράτη μέλη ή σύμφωνα με κοινές αρχές που θα ακολουθούν τα κράτη μέλη.

Το Κοινοβούλιο, αφού ζητήσει τη γνώμη της Επιτροπής και την ομόφωνη έγκριση του Συμβουλίου, θα θεσπίσει ένα καταστατικό για τα μέλη του.

Ο ρόλος του Κοινοβουλίου στη διαδικασία διορισμού των μελών της Επιτροπής ενισχύθηκε. Η διαδικασία έγκρισης που ενσωματώνεται στη συνθήκη του Μάαστριχτ τροποποιήθηκε . Το Κοινοβούλιο εγκρίνει την επιλογή των κρατών μελών για τον Πρόεδρο της Επιτροπής και μετά εγκρίνει όλα τα μέλη της μελλοντικής Επιτροπής που διορίζονται με κοινή συμφωνία από τα κράτη μέλη και τον Πρόεδρο²⁷.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Συμβούλιο αντιμετωπίζει κυρίως δύο ζητήματα:

- τη στάθμιση των ψήφων των αντιπροσώπων των κρατών μελών,
- το πεδίο εφαρμογής της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία.

Η νέα στάθμιση προϋποθέτει ότι θα αυξηθεί η αναλογία των ψήφων των μεγάλων κρατών μελών σε σχέση με τα μικρά κράτη. Αντίθετα, η διπλή πλειοψηφία δεν τροποποιεί καταρχήν τη σημερινή στάθμιση αλλά προβλέπει ότι για να θεσπιστεί στο πλαίσιο του Συμβουλίου μια απόφαση θα πρέπει όχι μόνο να συγκεντρώνει τον αριθμό ψήφων της ειδικής πλειοψηφίας, αλλά και να αντιστοιχεί σε ένα όριο, που θα καθοριστεί, του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αντιμετωπίζει πολλά ζητήματα που αφορούν κυρίως τη σύνθεσή της, το ρόλο του προέδρου της και τη

²⁷ Μ., Ι., Τσινισιζέλης, «Quo Vadis Europa ?», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006

δημοκρατική της νομιμότητα. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ ακολουθεί το στόχο να ενισχύσει και να καταστήσει αποτελεσματικότερο το θεσμικό αυτό όργανο του οποίου ο ρόλος είναι να εκπροσωπεί, με πλήρη ανεξαρτησία, το γενικό συμφέρον της Ένωσης.

Η νέα Συνθήκη τροποποιεί τη διαδικασία έγκρισης της Επιτροπής ώστε να παγιώσει τη νομιμότητα της Επιτροπής στο δρόμο που χάραξε η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Όσον αφορά το μέγεθος της Επιτροπής, το πρωτόκολλο σχετικά με τα όργανα συνδέει το ζήτημα αυτό με τη νέα στάθμιση των ψήφων του Συμβουλίου.

Η σύνθεση της Επιτροπής συνδέεται στενά με το ζήτημα της συλλογικότητας, η οποία αποτελεί στοιχείο της διάρθρωσης της Επιτροπής εφόσον οι θέσεις που διατυπώνει αντικατοπτρίζουν τις απόψεις του οργάνου στο σύνολό του και όχι των μελών του.

Σκοπός είναι να αναθεωρηθεί η κλίμακα της στάθμισης έτσι ώστε η σχετική σημασία των μικρών και των μεσαίων χωρών να μην είναι δυσανάλογη σε σχέση με το μέγεθος του πληθυσμού τους.

Ο ρόλος του προέδρου της Επιτροπής είναι να εξασφαλίσει την ενότητα και την αποτελεσματικότητα του σώματος των Επιτρόπων. Για το σκοπό αυτό, η Συνθήκη του Άμστερνταμ θα ενισχύσει τη θέση του Προέδρου στην άσκηση των καθηκόντων του.

Η τροποποίηση του Άρθρου 214 (πρώην Άρθρο 158) ενισχύει τη νομιμότητα του προέδρου εφόσον ο διορισμός του πρέπει να εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Εξάλλου, προβλέπεται ότι τα μέλη της Επιτροπής θα διορίζονται με κοινή συμφωνία, και όχι μετά από διαβούλευση, με τον πρόεδρο. Το νέο Άρθρο 219 (πρώην Άρθρο 163) συμβάλλει επίσης στο μεγαλύτερο συντονισμό μεταξύ των μελών της Επιτροπής εφόσον θα πρέπει *«να εργάζεται υπό την πολιτική καθοδήγηση του προέδρου της»*.

Η δυνατότητα πρωτοβουλίας της Επιτροπής αυξήθηκε με τρεις τρόπους:

- Με την εισαγωγή νέων διατάξεων στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (απασχόληση, κοινωνικά θέματα, κλπ.),
- Με την κοινοτικοποίηση ορισμένων τομέων που υπάγονταν προηγουμένως στις διαδικασίες του τίτλου VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (άσυλο, μετανάστευση, δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις), για τους οποίους η Επιτροπή θα έχει αποκλειστικό δικαίωμα πρωτοβουλίας μετά την πενταετή μεταβατική περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας το δικαίωμα πρωτοβουλίας θα το μοιράζεται με τα κράτη μέλη,
- Με την απόκτηση πλήρους δικαιώματος πρωτοβουλίας, που το μοιράζεται με τα κράτη μέλη, στους τομείς που καλύπτονται από το νέο τρίτο πυλώνα (αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις),

Το Δικαστήριο

Οι δικαιοδοσίες του Δικαστηρίου διευρύνθηκαν με τη Συνθήκη Άμστερνταμ, και μπορεί στο εξής να παρεμβαίνει σε τομείς που δεν υπάγονταν προηγουμένως στην αρμοδιότητά του αλλά για τους οποίους υπάρχει έντονη ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου:

➤ Τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Με το άρθρο 6 διακηρύσσεται η τήρηση, από την Ένωση, των θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως ορίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η μεταρρύθμιση αυτή είναι σημαντική δεδομένου ότι το Δικαστήριο αποκτά επισήμως την αρμοδιότητα ελέγχου της εφαρμογής της εν λόγω σύμβασης από τα κοινοτικά όργανα, γεγονός που πρέπει να επαυξήσει την επαγρύπνησή του.

- Το άσυλο, τη μετανάστευση, την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις.

Το Δικαστήριο είναι στο εξής αρμόδιο στις ακόλουθες περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 68:

- ο Το ανώτατο δικαστήριο κράτους μέλους μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο να εκδώσει απόφαση επί της ερμηνείας ή του κύρους των πράξεων των οργάνων βάσει του εν λόγω τίτλου, εάν κρίνει ότι η απόφαση επί του ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης.
 - ο Το Συμβούλιο, η Επιτροπή ή κράτος μέλος μπορούν να ζητούν από το Δικαστήριο να εκδώσει απόφαση επί της ερμηνείας του εν λόγω τίτλου ή πράξεων που έχουν θεσπιστεί βάσει αυτού του τίτλου.
- Την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.

Ο τίτλος VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση μετονομάστηκε σε "διατάξεις σχετικά με την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις". Το άρθρο 35 (πρώην άρθρο Κ.7) προβλέπει δύο όρους στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφαινεται για τα ζητήματα του τίτλου VI:

- ο Οι προδικαστικές αποφάσεις αφορούν μόνο τα κράτη μέλη που έχουν αποδεχθεί την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου μέσω σχετικής δήλωσης (παράγραφος 2),
- ο Οι προσφυγές ακυρώσεως μπορούν να ασκούνται από κράτος μέλος ή από την Επιτροπή (παράγραφος 6).

Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να αποφαινεται επί οποιασδήποτε διαφοράς μεταξύ κρατών μελών σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή των πράξεων που έχουν θεσπιστεί και για κάθε διαφορά μεταξύ της Επιτροπής και κρατών μελών

σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή Συμβάσεων που έχουν καταρτιστεί στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο

Ο ρόλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως κοινοτικού οργάνου ενισχύεται με:

- την αναφορά του στο άρθρο 5 (πρώην άρθρο E) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ,
- τη δυνατότητα προσφυγής στο Δικαστήριο για τη διατήρηση των προνομίων του όπως προβλέπεται στο άρθρο 230 (πρώην άρθρο 173) της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Οι εξουσίες ελέγχου και επιθεώρησης διευρύνθηκαν προκειμένου να καταπολεμηθεί αποτελεσματικότερα η απάτη κατά του κοινοτικού προϋπολογισμού. Οι παρατυπίες όσον αφορά τα έσοδα και τα έξοδα της Κοινότητας πρέπει να αναφέρονται στο Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Για το σκοπό αυτό, διευρύνθηκε η δυνατότητα ελέγχου των κοινοτικών πόρων που διαχειρίζονται εξωτερικοί οργανισμοί, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ETE).

Κατά την άσκηση των καθηκόντων του, το Ελεγκτικό Συνέδριο μπορεί να ζητά οποιοδήποτε έγγραφο ή πληροφορία και να διενεργεί τους ελέγχους του «στα άλλα όργανα της Κοινότητας, στις εγκαταστάσεις κάθε οργανισμού που διαχειρίζεται έσοδα ή έξοδα για λογαριασμό της Κοινότητας και στα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου που λαμβάνει πληρωμές από τον προϋπολογισμό». (άρθρο 248 παράγραφος 3).

Όσον αφορά την ETE, το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει πρόσβαση σε πληροφορίες που είναι αναγκαίες για τον έλεγχο των εσόδων και των εξόδων της Κοινότητας που διαχειρίζεται η ETE, κατόπιν συμφωνίας μεταξύ του Ελεγκτικού Συνεδρίου, της Τράπεζας και

της Επιτροπής

Εκτός από τη σημαντική αυτή διεύρυνση του εποπτικού ρόλου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το άρθρο 248 (πρώην άρθρο 188 Γ) τονίζει το πνεύμα συνεργασίας μεταξύ του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των εθνικών ελεγκτικών οργάνων. Επιπλέον, η δήλωση που βεβαιώνει την ακρίβεια των λογαριασμών και τη νομιμότητα και κανονικότητα των σχετικών πράξεων πρέπει να δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Τα Εθνικά Κοινοβούλια

Γνωρίζοντας την ποικιλότητα των εθνικών καταστάσεων, τα κράτη μέλη αισθάνθηκαν την ανάγκη να καθορίσουν κοινές αρχές όσον αφορά την πληροφόρηση και τη συμβολή των εθνικών κοινοβουλίων. Για το σκοπό αυτό, προσαρτήθηκε στις ιδρυτικές συνθήκες ένα πρωτόκολλο σχετικά με το ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων.

Ο έλεγχος τον οποίον ασκούν τα εθνικά κοινοβούλια στις αντίστοιχες κυβερνήσεις αποτελεί αντικείμενο της συνταγματικής πρακτικής έκαστου κράτους μέλους. Ωστόσο, κρίθηκε σημαντικό να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων στις δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να ενισχυθεί η δυνατότητα να εκφράζουν τις απόψεις τους για ζητήματα τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα εθνικά κοινοβούλια.

Επιπλέον μεταρρυθμίσεις αναφέρονται παρακάτω:

1. Το «πρωτόκολλο σχετικά με την εφαρμογή των Αρχών της Επικουρικότητας και της Αναλογικότητας» θα κωδικοποιεί τις κατευθυντήριες γραμμές που καθόρισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου και τους αποδίδει νομική αξία. Με τον τρόπο αυτό, τα κράτη μέλη εννοούν να τυποποιήσουν ορισμένες πτυχές σχετικές με την επικουρικότητα, εφόσον:

Η επικουρικότητα αποτελεί δυναμική έννοια σύμφωνα με την οποία το επίπεδο στο οποίο αναλαμβάνονται οι δράσεις μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με τις περιστάσεις:

- κάθε νομοθετική πρόταση θα συνοδεύεται με δήλωση για τον αντίκτυπο της εν λόγω πρότασης στην εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας,
- η μορφή της κοινοτικής δράσης θα είναι περιοριστική στο βαθμό που το επιτρέπει η ικανοποιητική υλοποίηση του επιδιωκόμενου στόχου
- η επικουρικότητα δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τις αρμοδιότητες που δίνει η συνθήκη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπως ερμηνεύονται από το Δικαστήριο.

2. Η αύξηση του αριθμού των κρατών μελών έχει ως συνέπεια τη μεγαλύτερη ποικιλότητα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τους στόχους, τις ευαισθησίες και τις προτεραιότητες που χαρακτηρίζουν κάθε κράτος μέλος. Η ποικιλότητα αυτή αποτελεί τον πλούτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά από την άλλη πλευρά μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο όταν τα κράτη μέλη δεν επιθυμούν όλα να προχωρήσουν με την ίδια ταχύτητα. Στο πλαίσιο αυτό, η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτελεί μια μεταρρύθμιση χωρίς προηγούμενο δεδομένου ότι εισάγει στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση την ιδέα της διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης. Πιο συγκεκριμένα, προστέθηκαν τρία άρθρα στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρα 43 έως 45). Τα άρθρα αυτά επιτρέπουν στα κράτη μέλη τα οποία προτίθενται να καθιερώσουν στενότερη μεταξύ τους συνεργασία να κάνουν χρήση των οργάνων, διαδικασιών και μηχανισμών που ορίζονται από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η στενότερη συνεργασία επιτρέπει στα πιο φιλόδοξα κράτη μέλη να εμβαθύνουν τη μεταξύ τους συνεργασία αφήνοντας όμως την πόρτα ανοικτή στα άλλα κράτη μέλη που ενδέχεται να ακολουθήσουν αργότερα.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αποτελούν ένα πρώτο στάδιο. Η γενική αναθεώρηση των θεσμικών διατάξεων των συνθηκών θα αποτελέσει το αντικείμενο μίας νέας διακυβερνητικής διάσκεψης πριν να απαριθμεί η ΕΕ είκοσι κράτη μέλη.

3.5.5 Απολογισμός της Συνθήκης του Άμστερνταμ

Νέοι τίτλοι και νέες διατάξεις εισήχθησαν με την Συνθήκη του Άμστερνταμ. Η διαδικασία της συναπόφασης τροποποιείται έτσι ώστε να αποδίδονται πραγματικές αρμοδιότητες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, όταν και όπου εμπλέκεται στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση μαζί με τις διατάξεις για τις ενισχυμένες συνεργασίες ή την ευελιξία αποτελούν τις πιο σημαντικές θεσμικές προσθήκες στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Συνεργασίας με την Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Επιπλέον δημιουργούνται σημαντικές ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε τομείς που αφορούν τον πολίτη και την σχέση του με την Ένωση, σε τομείς ελευθερίας, δικαιοσύνης και ασφάλειας κοκ. Παρόλα αυτά η συνθήκη είχε ένα μεγάλο μειονέκτημα και αυτό αφορούσε την αναθεώρηση του τρόπου λειτουργίας των θεσμικών οργάνων, προκειμένου να προετοιμασθεί η ΕΕ για την νέα διεύρυνση, καθώς δεν κατέστη εφικτή η συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών σε αυτό το μείζον ζήτημα και έτσι δεν επιτεύχθηκε το αναμενόμενο αποτέλεσμα.

3.6 Η Συνθήκη της Νίκαιας

Πριν την υπογραφή της Συνθήκης της Νίκαιας ποικίλες Διακυβερνητικές Διασκέψεις και Σύνοδοι Ευρωπαϊκών Συμβούλιων πραγματοποιούνται, των οποίων τα σημαντικά αποτελέσματα δεν αποκτούν την αναμενόμενη δημοσιότητα.

Στο έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Tampere αποφασίστηκε η δημιουργία ενός χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης στην ΕΕ όπως επίσης αποφασίστηκε και η δομή η οποία ανέλαβε την διαμόρφωση της Χάρτας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι συζητήθηκαν και αποφασίσθηκαν ζητήματα για την μελλοντική πορεία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Συνεργασίας. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου συζητήθηκε η νέα προσέγγιση για την

απασχόληση στην ΕΕ. Το πλαίσιο στο οποίο θα αναπτυσσόταν η νέα προσέγγιση για την απασχόληση είχε δοθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Agenda 2000 όπου δόθηκε έμφαση στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων απασχόλησης στην Ένωση και την υλοποίηση του νέου τίτλου για την απασχόληση που εμπεριέχει η συνθήκη του Άμστερνταμ. Στο έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας αποφασίστηκε η στρατηγική της Ένωσης για την προσαρμογή της οικονομίας στην κοινωνία της Γνώσης με την διαμόρφωση ενός στρατηγικού σχεδίου για την απασχόληση, τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και την Κοινωνική Συνοχή. Αποτελεί συνέχεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας.

Έπειτα από διαπραγματεύσεις διάρκειας έντεκα μηνών, η Διακυβερνητική Διάσκεψη που άρχισε τις εργασίες της τον Φεβρουάριο του 2000 κατέληξε στη Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία οριστικοποιήθηκε σε πολιτικό επίπεδο κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας στις 11 Δεκεμβρίου 2000 από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων και υπογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2001. Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003 αφού επικυρώθηκε από τα δεκαπέντε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες τους.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη που κατέληξε στη Συνθήκη της Νίκαιας είχε λάβει σαφή εντολή να προετοιμάσει την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη διεύρυνση αναθεωρώντας τέσσερις βασικούς τομείς των Συνθηκών:

- το μέγεθος και τη σύνθεση της Επιτροπής
- τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο
- την επέκταση του συστήματος λήψης αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία
- τις ενισχυμένες συνεργασίες

Η θεσμική μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε στη Νίκαια χαρακτηρίστηκε ως «τεχνική» και «περιορισμένη». Ουσιαστικά, η

συνθήκη δεν διαταράσσει καθόλου τη θεσμική ισορροπία, επιφέρει περισσότερο προσαρμογές γύρω από δύο βασικούς άξονες:

1. Την λειτουργία και τη σύνθεση των θεσμικών οργάνων
2. Τις ενισχυμένες συνεργασίες.

Στο περιθώριο των συζητήσεων για τη μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων εξετάστηκαν και ορισμένα, ελάχιστα όμως, θέματα μη θεσμικού χαρακτήρα.

3.6.1 Ενισχυμένη Συνεργασία-Γενικοί Όροι

Στην διάταξη Α της νέας Συνθήκης αναφέρεται το πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων περί της ενισχυμένης συνεργασίας ή όπως αναφέρονται «γενικοί όροι». Σύμφωνα με τους γενικούς όρους τα κράτη-μέλη τα οποία προτίθενται να προχωρήσουν σε μορφές στενότερης συνεργασίας, θα μπορούν να χρησιμοποιούν τα θεσμικά όργανα και τις διαδικασίες των Συνθηκών εφόσον: αποσκοπεί την προώθηση των συμφερόντων της Ένωσης και της Κοινότητας, εξυπηρετεί τα συμφέροντα, σέβεται τις αρχές της Συνθήκης και το ενιαίο θεσμικό πλαίσιο, σέβεται το κοινωνικό κεκτημένο, δεν αποτελεί εμπόδιο στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, περιλαμβάνει τουλάχιστον 8 κράτη μέλη, δεν επηρεάζει τις αρμοδιότητες, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών που δεν συμμετέχουν.

Σε σχέση με τις διατάξεις του Άμστερνταμ η ουσιαστική αλλαγή αφορά τον επιτρεπόμενο αριθμό των κρατών μελών που μπορούν να ξεκινήσουν τέτοιες συνεργασίες, ο οποίος με την Συνθήκη της Νίκαιας ανέρχεται σε 8 κράτη, ενώ στη συνθήκη του Άμστερνταμ χρειαζόταν πλειοψηφία των κρατών μελών.

Η διάταξη Β αποτελεί διάταξη της «τελευταίας λύσης», με την έννοια ότι η πρωτοβουλία για ενισχυμένες συνεργασίες θα λαμβάνεται μόνο εφόσον φαίνεται βέβαιο ότι δεν είναι δυνατόν να εξευρεθούν οι απαιτούμενες πλειοψηφίες στο Συμβούλιο, για να

προχωρήσει η Ένωση συντεταγμένα προς νέες και, ενδεχομένως, πιο προωθημένες μορφές συνεργασιών.

Με την διάταξη Γ δίνεται σε δεύτερο χρόνο η δυνατότητα συμμετοχής σε άλλα κράτη μέλη, με την προϋπόθεση ότι θα σεβαστούν «τη βασική απόφαση και τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί σε αυτά τα πλαίσια».

Με την διάταξη Δ εισάγονται οι θεσμικές διαδικασίες για την δημιουργία των ενισχυμένων συνεργασιών. Σύμφωνα με την διάταξη αυτή οι αποφάσεις στα πλαίσια των ενισχυμένων συνεργασιών θα λαμβάνονται μόνο από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, αν και όλα τα μέλη του Συμβουλίου θα μπορούν να πάρουν μέρος στις διαβουλεύσεις. Οι αποφάσεις θα λαμβάνονται μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών είτε με ομοφωνία είτε με ειδική πλειοψηφία με αναφορά στην ισχύουσα στάθμιση των ψήφων στην ΕΕ προσαρμοσμένη στον αριθμό των συμμετεχόντων μελών. Η αντιμετώπιση και η κατανομή των δαπανών οι οποίες προκύπτουν από τις ενισχυμένες συνεργασίες ρυθμίζονται στη διάταξη Ε.

Τέλος με την διάταξη ΣΤ το Συμβούλιο και η Επιτροπή σε συνεργασία μεταξύ τους επιφορτίζονται με τη διασφάλιση της συνοχής των πολιτικών της Ένωσης από τις πιθανές επιπτώσεις των ενισχυμένων συνεργασιών σε αυτές.

3.6.2 Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας

Η Συνθήκη της Νίκαιας εισήγαγε τη δυνατότητα προσφυγής στην ενισχυμένη συνεργασία στο «δεύτερο πυλώνα», την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (τίτλος V της Συνθήκης ΕΕ). Το στοιχείο αυτό είναι ένα από τα σημαντικότερα βήματα προόδου που επιφέρει η Συνθήκη της Νίκαιας στον εν λόγω τομέα. Νέα άρθρα (27Α έως 27Ε), τα οποία ορίζουν τους ειδικούς κανόνες εφαρμογής στον τομέα της ΚΕΠΠΑ, εισάγονται στη Συνθήκη ΕΕ.

Η ενισχυμένη συνεργασία στον τομέα της ΚΕΠΠΑ έχει σκοπό να διαφυλάξει τις αξίες και να υπηρετήσει τα συμφέροντα της Ένωσης στο σύνολό της, σεβόμενη ιδιαίτερα τις αρχές, τους

στόχους, τους γενικούς προσανατολισμούς και τη συνοχή της ΚΕΠΠΑ, τις αρμοδιότητες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τη συνοχή μεταξύ του συνόλου των πολιτικών της Ένωσης και της εξωτερικής δράσης της. Η ενισχυμένη συνεργασία αυτού του τύπου αφορά μόνο την εφαρμογή κοινής δράσης ή κοινής θέσης. Εξαιρούνται, ωστόσο, θέματα που έχουν στρατιωτικές συνέπειες ή συνέπειες στον τομέα της άμυνας.

Τα κράτη μέλη τα οποία προτίθενται να καθιερώσουν μεταξύ τους ενισχυμένη συνεργασία απευθύνουν σχετική αίτηση προς το Συμβούλιο. Μετά τη γνωμοδότηση της Επιτροπής και την ενημέρωση του Κοινοβουλίου, η εξουσιοδότηση παρέχεται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 23 της Συνθήκης ΕΕ, ένα κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα να υποβάλει το ζήτημα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προκειμένου το τελευταίο να αποφανθεί ομόφωνα επ' αυτού. Επομένως, το δικαίωμα αρνησικυρίας των κρατών μελών διατηρείται σε αυτό τον τομέα.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου ενημερώνονται πλήρως σχετικά με την εφαρμογή της ενισχυμένης συνεργασίας. Αυτό το καθήκον ανατίθεται στον Ύπατο Εκπρόσωπο για θέματα κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

3.6.3. Αστυνομική και Δικαστική συνεργασία σε Ποινικές υποθέσεις

Στον τομέα του «τρίτου πυλώνα» της ΕΕ, την αστυνομική και δικαστική συνεργασία, τροποποιήθηκαν οι διατάξεις του άρθρου 40 της Συνθήκης ΕΕ για την ενισχυμένη συνεργασία. Το άρθρο ορίζει ότι η ενισχυμένη συνεργασία σε αυτό τον τομέα πρέπει να επιτρέψει στην Ένωση να καταστεί όσον το δυνατό πιο γρήγορα ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Επιπλέον η Συνθήκη της Νίκαιας διεύρυνε το πεδίο αρμοδιοτήτων του Δικαστηρίου σε αυτό τον τομέα.

Το νέο άρθρο 40Α περιγράφει τη διαδικασία εκκίνησης. Τα κράτη μέλη, τα οποία προτίθενται να καθιερώσουν μεταξύ τους ενισχυμένη συνεργασία δυνάμει του άρθρου 40, απευθύνουν αίτηση στην Επιτροπή, η οποία υποβάλλει στο Συμβούλιο σχετική πρόταση. Η εξουσιοδότηση παρέχεται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, βάσει της προτάσεως της Επιτροπής ή πρωτοβουλίας οκτώ τουλάχιστον κρατών μελών, και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το νέο άρθρο 40Β καθορίζει τη διαδικασία μετέπειτα συμμετοχής ενός κράτους μέλους. Η απόφαση σχετικά με τη συμμετοχή αυτή λαμβάνεται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία των κρατών μελών που συμμετέχουν στην ενισχυμένη συνεργασία.

3.6.4 Θεματικές διατάξεις

Αφιερωμένη ουσιαστικά στη ρύθμιση των υπολοίπων του Άμστερνταμ, η Συνθήκη της Νίκαιας επιφέρει και άλλες τροποποιήσεις που δεν είναι θεσμικής φύσεως. Οι πιο σημαντικές αφορούν:

Θεμελιώδη Δικαιώματα

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ έχει ήδη προβάλει το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών μέσω της τροποποίησης του άρθρου 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και προβλέπει στο άρθρο 7 της ίδιας Συνθήκης την πιθανότητα παραβίασης των προαναφερθέντων αρχών από ένα κράτος μέλος, ενώ η Συνθήκη της Νίκαιας συμπληρώνει την τελευταία αυτή διαδικασία προσθέτοντας ένα μηχανισμό πρόληψης. Ύστερα από πρόταση του 1/3 των κρατών μελών, του Κοινοβουλίου ή της Επιτροπής, το Συμβούλιο αποφασίζοντας με πλειοψηφία των 4/5 των μελών του και τη σύμφωνη γνώμη του Κοινοβουλίου, δύναται να διαπιστώσει την ύπαρξη σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων από ένα κράτος μέλος

και να του απευθύνει τις απαραίτητες συστάσεις. Στο πλαίσιο του εν λόγω άρθρου, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο μόνο για τις διαφορές σχετικά με τις διαδικαστικές επιταγές, και όχι για την εκτίμηση του βάσιμου ή της σκοπιμότητας των αποφάσεων που ελήφθησαν δυνάμει της εν λόγω διάταξης.

3.6.5 Ασφάλεια και Άμυνα

Μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ που άνοιξε νέους ορίζοντες αφενός για τον προοδευτικό καθορισμό μίας κοινής αμυντικής πολιτικής και αφετέρου για την ενδεχόμενη ένταξη της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, η συνθήκη της Νίκαιας επιφέρει ορισμένες συμπληρωματικές τροποποιήσεις στα θέματα ασφάλειας και άμυνας.

Τροποποιεί το άρθρο 17 της συνθήκης ΕΕ, καταργώντας τις διατάξεις που ορίζουν τη σχέση Ένωσης και ΔΕΕ (ενσωμάτωση στην Ένωση των αρμοδιοτήτων της ΔΕΕ για τη διαχείριση των κρίσεων).

Επιπλέον η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, μία από τις σταθερές πολιτικές και στρατιωτικές δομές που αφορούν την αυτόνομη και επιχειρησιακή αμυντική πολιτική της Ένωσης, βλέπει το ρόλο της να ενισχύεται. Το άρθρο 25 της συνθήκης ΕΕ ορίζει στο εξής ότι η Επιτροπή αυτή μπορεί να εξουσιοδοτείται από το Συμβούλιο, για τους σκοπούς των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων και για τη διάρκειά τους, να λαμβάνει αποφάσεις προκειμένου να διασφαλίσει τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων²⁸.

3.6.6 Δικαστική Συνεργασία σε Ποινικές υποθέσεις

Η Συνθήκη της Νίκαιας συμπλήρωσε το άρθρο 31 της συνθήκης ΕΕ με την αναφορά και την περιγραφή των καθηκόντων

²⁸ Ν., Μούσης, «Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001

της «Eurojust» (ευρωπαϊκή μονάδα δικαστικής συνεργασίας), αποστολή της οποίας θα είναι να συμβάλλει στο σωστό συντονισμό των εθνικών αρχών που είναι επιφορτισμένες με τις ποινικές διώξεις.

3.6.7 Ευρωπαϊκά Πολιτικά Κόμματα

Η Συνθήκη της Νίκαιας συμπλήρωσε το άρθρο 191 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το οποίο αναγνωρίζει ρητά το ρόλο των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων. Η προσθήκη σαφούς νομικής βάσης επιτρέπει στο νομοθέτη, σύμφωνα με τη διαδικασία συναπόφασης, να καθορίσει το καθεστώς των πολιτικών κομμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδίως όσον αφορά τους όρους αναγνώρισής τους και τους κανόνες χρηματοδότησής τους.

3.6.8 Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας

Η Συνθήκη της Νίκαιας, με το νέο άρθρο 144 της συνθήκης ΕΚ, καθιέρωσε την Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας που είχε δημιουργήσει το Συμβούλιο θέτοντας σε εφαρμογή τα πορίσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας. Στόχος της εν λόγω Επιτροπής συμβουλευτικού χαρακτήρα είναι η προώθηση της συνεργασίας σε θέματα κοινωνικής προστασίας μεταξύ των κρατών μελών και με την Επιτροπή.

3.6.9 Η Ψηφοφορία με Ειδική Πλειοψηφία

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο. Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ την 1η Μαΐου 1999, η πλειονότητα των νομοθετικών πράξεων εγκρίνονται πλέον με ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο, σε συναπόφαση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Εντούτοις, η ομοφωνία εξακολουθεί να ισχύει για 73 άρθρα. Σε μία διευρυμένη Ένωση με 27 κράτη μέλη, αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε στασιμότητα της Ένωσης, καθώς θα είναι ολοένα και πιο δύσκολο να επιτυγχάνεται ομοφωνία σε μια πιο μεγάλη και περισσότερο ποικιλόμορφη Ένωση. Συνεπώς, η μετάβαση στην ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντα της διακυβερνητικής διάσκεψης. Η Συνθήκη της Νίκαιας εισήγαγε την ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία σε τριάντα περίπου διατάξεις.

Όσο αναφορά στις πολιτικές της Κοινότητας, δέκα περίπου διατάξεις²⁹ επιτρέπουν την λήψη αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία. Αυτές αναφέρονται παρακάτω:

<u>Άρθρο 11</u> - Ενισχυμένες συνεργασίες
<u>Άρθρο 13</u> - Καταπολέμηση των διακρίσεων
<u>Άρθρο 18</u> - Υπηκοότητα
<u>Άρθρο 63</u> - Άσυλο, πρόσφυγες, μεταναστευτική πολιτική
<u>Άρθρο 65</u> - Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις
<u>Άρθρο 66</u> - Συνεργασία μεταξύ κρατών μελών
<u>Άρθρο 100</u> - Οικονομικές στρεβλώσεις
<u>Άρθρο 111</u> - Εξωτερικά ζητήματα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης
<u>Άρθρο 123</u> - Εισαγωγή του ευρώ
<u>Άρθρο 133</u> - Κοινή εμπορική πολιτική
<u>Άρθρο 137</u> - Κοινωνική πολιτική
<u>Άρθρο 157</u> - Βιομηχανία
<u>Άρθρο 159</u> - Οικονομική και κοινωνική συνοχή
<u>Άρθρο 161</u> - Διαρθρωτικά ταμεία
<u>Άρθρο 181Α</u> - Οικονομική, χρηματοοικονομική και τεχνική συνεργασία με τρίτες χώρες
<u>Άρθρο 279</u> - Δημοσιονομικές διατάξεις

Η Συνθήκη της Νίκαιας εισήγαγε επίσης την ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία σε αρκετά άρθρα που αφορούν Θεσμικά Ζητήματα. Ιδίως οι αποφάσεις για το διορισμό του Προέδρου της

²⁹ N., Μούσης, «Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001

Επιτροπής και των άλλων Επιτρόπων καθώς και για το διορισμό του Υπατου Εκπροσώπου για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας θα λαμβάνονται στο εξής με ειδική πλειοψηφία, κάτι που αποτελεί σημαντική πρόοδο³⁰.

Άρθρο 190 - Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Άρθρο 207 - Γενικός γραμματέας του Συμβουλίου και ύπατος εκπρόσωπος για την ΚΕΠΠΑ

Άρθρο 210 - Αμοιβές

Άρθρο 214 - Διορισμός των μελών της Επιτροπής

Άρθρο 223 - Δικαστήριο

Άρθρο 224 - Πρωτοδικείο

Άρθρο 247 - Ελεγκτικό Συνέδριο

Άρθρο 248 - Ελεγκτικό Συνέδριο, εσωτερικός κανονισμός

Άρθρο 259 - Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Άρθρο 263 - Επιτροπή των Περιφερειών

Όσο αναφορά στην Συνθήκη για την ΕΕ, τα τροποποιημένα άρθρα είναι τα εξής:

Άρθρο 23 - Διορισμός ειδικού εκπροσώπου για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)

Άρθρο 24 - Διεθνείς συμφωνίες

Άρθρο 27 Γ - Ενισχυμένες συνεργασίες στον τομέα της ΚΕΠΠΑ

Άρθρο 40 Α - Ενισχυμένες συνεργασίες στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας

3.6.10 Θεσμικές Τροποποιήσεις – Θεσμικά Όργανα

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ένα από τα ζητήματα για τα οποία η διακυβερνητική διάσκεψη, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη συνθήκη του Άμστερνταμ, δεν έδωσε λύση. Η μεταρρύθμιση του συστήματος

³⁰ Δημήτρης., Τσάτσος., «Τα μεγάλα Θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

αυτού πριν από την άφιξη των νέων κρατών μελών ήταν αναγκαία για δύο κυρίως λόγους.

Ο πρώτος λόγος είναι επακόλουθος του πρωτοκόλλου σχετικά με τα όργανα εν όψει της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο προσαρτήθηκε στις Συνθήκες με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Το εν λόγω πρωτόκολλο συνδέει το ζήτημα της στάθμισης των ψήφων με το μέγεθος της Επιτροπής. Πράγματι, τα κράτη μέλη που μέχρι τώρα διέθεταν δύο Επιτρόπους ήθελαν να εξασφαλίσουν κάποιο αντάλλαγμα για την αλλαγή που επήλθε, λόγω της διεύρυνσης, στη σύνθεση της Επιτροπής.

Ο δεύτερος λόγος σχετίζεται με το γεγονός ότι, με την προσχώρηση νέων κρατών μελών που στην πλειοψηφία τους είναι πληθυσμιακά μικρότερα, η ισορροπία μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων στο Συμβούλιο μπορεί να επηρεαζόταν εάν διατηρούνταν το παλαιό σύστημα στάθμισης των ψήφων. Η Διακυβερνητική Διάσκεψη μελέτησε διάφορες λύσεις: από μία στάθμιση στενά συνδεδεμένη με το δημογραφικό βάρος έως ένα σύστημα διπλής απλής πλειοψηφίας. Τελικά βρέθηκε συμβιβαστική λύση χάρη σε μία νέα στάθμιση των ψήφων η οποία αυξάνει τον αριθμό των ψήφων για όλα τα κράτη μέλη, αυξάνοντας ταυτόχρονα κατά πολύ τις ψήφους των πληθυσμιακά μεγαλύτερων κρατών μελών.

Στόχος της Συνθήκης της Νίκαιας ήταν η προετοιμασία των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων για την προσεχή διεύρυνση της ΕΕ. Η συνθήκη προβλέπει επίσης διατάξεις προσαρμόσιμες στα διάφορα πιθανά σενάρια. Πράγματι, την ημερομηνία σύναψης της συνθήκης της Νίκαιας δεν ήταν ακόμη δυνατό να προβλεφθεί ο ακριβής αριθμός των υποψήφιων χωρών που θα ήταν σε θέση να ολοκληρώσουν τις διαπραγματεύσεις τους καθώς και η ημερομηνία που θα πραγματοποιούνταν η διεύρυνση. Για το λόγο αυτό η συνθήκη της Νίκαιας περιλαμβάνει δύο διατάξεις³¹:

³¹ Δημήτρης, Τσάτσος, «Τα μεγάλα Θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

1. Το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου για τη διεύρυνση της ΕΕ εισάγει ένα νέο ορισμό της ειδικής πλειοψηφίας που περιλαμβάνει τη νέα στάθμιση για τα 15 νυν κράτη μέλη, η εφαρμογή της οποίας προβλέπεται από το 2005.
2. Δύο δηλώσεις (αριθ. 20 και 21) που προσαρτήθηκαν στη Συνθήκη της Νίκαιας από τη ΔΔ καθορίζουν τις κοινές θέσεις που πρόκειται να λάβουν τα κράτη μέλη κατά τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης για το ζήτημα στάθμισης των ψήφων. Υπενθυμίζεται ότι οι αποφάσεις του Συμβουλίου λαμβάνονται εάν συγκεντρώνουν ορισμένο αριθμό ψήφων ο οποίος εκφράζει τη θετική ψήφο της πλειονότητας των μελών του Συμβουλίου. Η Συνθήκη της Νίκαιας προβαίνει σε νέα στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο για τα δεκαπέντε νυν κράτη μέλη. Συνολικά, 237 ψήφοι κατανεμήθηκαν στα δεκαπέντε κράτη μέλη, ενώ το κατώτατο όριο για την ειδική πλειοψηφία ορίστηκε σε 169 ψήφους.

Εντούτοις, καθώς η προσχώρηση έχει επιτευχθεί από την 1η Ιανουαρίου 2005, την προβλεπόμενη από τη Συνθήκη της Νίκαιας ημερομηνία για την εφαρμογή της νέας στάθμισης, η διάταξη αυτή έχει αντικατασταθεί από τη Συνθήκη προσχώρησης. Η εν λόγω Συνθήκη περιλαμβάνει μία διάταξη που ρυθμίζει τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο για τα 25 κράτη μέλη βάσει της Συνθήκης της Νίκαιας και η οποία ισχύει από την 1η Νοεμβρίου 2004, έπειτα από μία μεταβατική περίοδο από τον Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο του 2004.

Η Δημογραφική Ρήτρα

Ο νέος ορισμός της ειδικής πλειοψηφίας περιλαμβάνει μία ακόμη καινοτομία. Στο άρθρο 205 της Συνθήκης ΕΚ προστέθηκε μία παράγραφος στην οποία ορίζεται ότι, κατόπιν αιτήσεως μέλους του Συμβουλίου, θα εξακριβώνεται, όταν λαμβάνεται απόφαση με ειδική πλειοψηφία, εάν η εν λόγω ειδική πλειοψηφία αντιπροσωπεύει τουλάχιστον το 62 % του πληθυσμού της Ένωσης.

Στην αντίθετη περίπτωση, η εν λόγω πράξη δεν θα θεσπίζεται. Η διάταξη αυτή προστίθεται στους άλλους απαραίτητους όρους για τη θέσπιση μίας πράξης (την ειδική πλειοψηφία των ψήφων και την πλειοψηφία των κρατών μελών). Διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις που θα λαμβάνονται από το Συμβούλιο θα αντιπροσωπεύουν την πλειονότητα του πληθυσμού της Ένωσης.³²

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Το μέγεθος και η σύνθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποτελούν θέματα τα οποία δεν επέλυσε η διακυβερνητική διάσκεψη που κατέληξε στη διαμόρφωση της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Ενόψει της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσαρτήθηκε στις συνθήκες ένα πρωτόκολλο σχετικά με τα θεσμικά όργανα. Το πρωτόκολλο αυτό ορίζει ότι, κατά την πρώτη διεύρυνση της ΕΕ, η Επιτροπή θα απαρτίζεται από έναν μόνο υπήκοο κάθε κράτους μέλους, υπό την προϋπόθεση ότι η στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα έχει τροποποιηθεί κατά τρόπο αποδεκτό για όλα τα κράτη μέλη.

Το ζήτημα του μεγέθους της Επιτροπής υπήρξε στο κέντρο των διαπραγματεύσεων που κατέληξαν στη νέα Συνθήκη, με ορισμένα κράτη μέλη να προτιμούν μια Επιτροπή με περιορισμένο μέγεθος, ενώ κάποια άλλα να επιλέγουν μια Επιτροπή αποτελούμενη από έναν υπήκοο για κάθε κράτος μέλος. Πέραν τούτου, έχει ξεκινήσει συζήτηση σχετικά με την αναγκαιότητα ενίσχυσης της θέσης του προέδρου της Επιτροπής.

α) Η Σύνθεση

Το άρθρο 213 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ορίζει επί του παρόντος ότι η Επιτροπή πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον έναν υπήκοο από κάθε κράτος μέλος, χωρίς ο αριθμός των μελών των εχόντων την αυτή ιθαγένεια να είναι μεγαλύτερος των δύο. Η Επιτροπή στην Ένωση των 15 κρατών

³² www.europa.eu.int, Βασικές Συνθήκες

μελών, που αποτελείτο από είκοσι μέλη, δηλαδή δέκα κράτη μέλη εκπροσωπούνταν με έναν υπήκοό τους, ενώ πέντε άλλα κράτη μέλη εκπροσωπούνταν με δύο υπηκόους τους, θα τροποποιηθεί με την Συνθήκη της Νίκαιας σε δύο στάδια.

Στο πρωτόκολλο για τη διεύρυνση της ΕΕ που είναι προσαρτημένο στη Συνθήκη της Νίκαιας, το άρθρο 4 ορίζει ότι, από 1ης Ιανουαρίου 2005, η Επιτροπή θα περιλαμβάνει έναν μόνο υπήκοο από κάθε κράτος μέλος. Η Συνθήκη προσχώρησης, που υπεγράφη στις 16 Απριλίου 2003 στην Αθήνα, τροποποίησε τη διάταξη αυτή, καθώς η νέα Επιτροπή θα αναλάβει τα καθήκοντά της ήδη από την 1η Νοεμβρίου 2004 και θα περιλαμβάνει, όπως προβλέπεται, έναν υπήκοο από κάθε κράτος μέλος.

Το πρωτόκολλο για τη διεύρυνση προβλέπει εξάλλου ότι, όταν η Ένωση θα περιλαμβάνει 27 κράτη μέλη, ο αριθμός των μελών της Επιτροπής θα είναι κατώτερος από τον αριθμό των κρατών μελών. Ο ακριβής αριθμός των μελών της Επιτροπής θα ορίζεται ομόφωνα από το Συμβούλιο. Τα μέλη της Επιτροπής θα επιλέγονται βάσει μιας εκ περιτροπής εναλλαγής σε ισότιμη βάση, οι λεπτομέρειες της οποίας θα αποφασίζονται ομόφωνα από το Συμβούλιο και βάσει των ακόλουθων αρχών³³:

- ο Τα κράτη μέλη θα αντιμετωπίζονται με απόλυτη ισοτιμία όσον αφορά τον καθορισμό της σειράς διέλευσης των υπηκόων τους από την Επιτροπή και του χρόνου παρουσίας τους σε αυτήν. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να συμμετέχουν στο σώμα δύο μέλη με την ίδια υπηκοότητα.
- ο Κάθε διαδοχικό σώμα θα συγκροτείται κατά τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζει με ικανοποιητικό τρόπο το δημογραφικό και γεωγραφικό φάσμα του συνόλου των κρατών μελών της Ένωσης.

³³ Δημήτρης, Τσάτσος, «Τα μεγάλα Θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

Αυτή η εκ περιτροπής εναλλαγή είναι εφαρμοστέα από την ημερομηνία ανάληψης των καθηκόντων της πρώτης Επιτροπής μετά την ημερομηνία προσχώρησης του εικοστού εβδόμου κράτους μέλους της Ένωσης (άρα κανονικά από τον Νοέμβριο του 2009). Με άλλα λόγια, η σύνθεση της Επιτροπής που θα αναλάβει τα καθήκοντά της το 2004 θα είναι επομένως διευρυμένη με έναν υπήκοο από κάθε χώρα που θα έχει προσχωρήσει στο μεταξύ στην Ένωση.

β) Οι διαδικασίες διορισμού

Πριν από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Νίκαιας, η Επιτροπή διοριζόταν με κοινή συμφωνία από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών. Η συνθήκη της Νίκαιας εισήγαγε την ειδική πλειοψηφία, γεγονός που αποτέλεσε σημαντική πρόοδο. Ο πρόεδρος της Επιτροπής διορίζεται, επομένως, σύμφωνα με μια νέα διαδικασία, η οποία περιγράφεται στο άρθρο 214. Το Συμβούλιο, συνεργώμενο σε επίπεδο αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων, και αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, ορίζει την προσωπικότητα που προτίθεται να διορίσει ως πρόεδρο της Επιτροπής. Αυτός ο ορισμός πρέπει στη συνέχεια να εγκριθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Τα κράτη μέλη καταρτίζουν τον κατάλογο των προσώπων που προτίθενται να διορίσουν ως μέλη της Επιτροπής. Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, και κατόπιν κοινής συμφωνίας με τον ορισθέντα πρόεδρο, εγκρίνει τον κατάλογο αυτό. Το σώμα στο σύνολό του πρέπει να εγκριθεί εκ νέου από το Κοινοβούλιο. Μετά την έγκριση του Κοινοβουλίου, το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, διορίζει επισήμως τον πρόεδρο και τα μέλη της Επιτροπής.

Το άρθρο 215 τροποποιήθηκε προκειμένου να λάβει υπόψη την εισαγωγή της ειδικής πλειοψηφίας στη διαδικασία διορισμού. Από εδώ και στο εξής, το άρθρο αυτό καθορίζει επίσης τις διάφορες περιπτώσεις παύσης των καθηκόντων των μελών της Επιτροπής, είτε κατόπιν παραιτήσεως ή απαλλαγής από αυτά, είτε

λόγω θανάτου. Εκτός από τις περιπτώσεις απαλλαγής από τα καθήκοντά τους, τα μέλη της Επιτροπής παραμένουν σε υπηρεσία μέχρις ότου το Συμβούλιο να διορίσει αντικαταστάτη ή αποφασίσει ότι δεν συντρέχει λόγος αντικατάστασης.

γ) Ο ρόλος του προέδρου

Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, ο πρόεδρος καθορίζει τους πολιτικούς προσανατολισμούς για το σώμα στο σύνολό του. Το νέο άρθρο 217 της Συνθήκης της Νίκαιας ενισχύει ακόμη περισσότερο το ρόλο του προέδρου.

Είναι εκείνος πλέον που αποφασίζει σχετικά με την εσωτερική οργάνωση της Επιτροπής, προκειμένου να διασφαλίζονται η συνοχή, η αποτελεσματικότητα και η συλλογικότητα της δράσης της. Έτσι, η «Αρχή της Συλλογικότητας» βρίσκει για πρώτη φορά επίσημη έκφραση στις Συνθήκες.

Ο πρόεδρος κατανέμει τα καθήκοντα μεταξύ των μελών της Επιτροπής και μπορεί να προβαίνει σε ανακατανομή των αρμοδιοτήτων κατά τη διάρκεια της θητείας. Ο πρόεδρος ορίζει τους αντιπροέδρους, κατόπιν εγκρίσεως του σώματος. Κάθε μέλος της Επιτροπής πρέπει να υποβάλλει την παραίτησή του, εφόσον του το ζητήσει ο πρόεδρος, κατόπιν εγκρίσεως του σώματος.

Το Δικαστικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Δικαστήριο και Πρωτοδικείο

Τα τελευταία χρόνια, ο όγκος των υποθέσεων και ο φόρτος εργασίας του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου αυξήθηκαν κατά πολύ, με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερής η ταχεία και αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων και των δύο οργάνων. Ενόψει της κατάστασης αυτής, αλλά και της διεύρυνσης της Ένωσης, σε 27 πλέον κράτη μέλη, η Συνθήκη της Νίκαιας έλαβε σημαντικά μέτρα για να βελτιωθεί η λειτουργία του δικαστικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αφορούν κατά κύριο λόγο τη σύνθεση του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου, την κατανομή των

αρμοδιοτήτων μεταξύ των δύο οργάνων (ενίσχυση των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στο Πρωτοδικείο), τους όρους για την έγκριση του Οργανισμού και του κανονισμού διαδικασίας τους, καθώς και την επίλυση των διαφορών σχετικά με τους κοινοτικούς τίτλους βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

Η Συνθήκη της Νίκαιας περιέχει πλήθος διατάξεων σχετικά με το δικαιοδοτικό σύστημα: περιέχονται σε εννέα κύρια άρθρα, ένα πρωτόκολλο περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου, καθώς και πέντε δηλώσεις.

α) Το Δικαστήριο ΕΚ

Το Δικαστήριο απαρτίζεται από τόσους δικαστές όσα και τα κράτη μέλη. Οι γενικοί εισαγγελείς παραμένουν 8 αλλά το Συμβούλιο μπορεί ανά πάσα στιγμή να αυξήσει τον αριθμό αυτό, αποφασίζοντας με ομοφωνία.

Ενόψει της αύξησης του αριθμού των δικαστών λόγω της διεύρυνσης, η Συνθήκη της Νίκαιας τροποποίησε τον Οργανισμό του Δικαστηρίου έτσι ώστε να προσαρμόσει την εσωτερική του οργάνωση. Έτσι, προκειμένου να διατηρηθεί η αποτελεσματικότητα της δικαιοδοσίας και η συνοχή της νομολογίας του, το Δικαστήριο μπορεί να συνέρχεται ως «τμήμα μείζονος συνθέσεως» με έντεκα δικαστές (στο οποίο συμμετέχει ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου και οι πρόεδροι των πενταμελών τμημάτων). Η σύνθεση αυτή θα εκδικάζει, κατά κανόνα, υποθέσεις που έχουν ήδη εξεταστεί από την ολομέλεια.

Όσον αφορά το εύρος των αρμοδιοτήτων του Δικαστηρίου, η Συνθήκη της Νίκαιας θεσπίζει, μέσω του νέου άρθρου 229Α της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μια νομική βάση που επιτρέπει στο Συμβούλιο να του μεταβιβάσει, αποφασίζοντας με ομοφωνία, την αρμοδιότητα να αποφαινεται επί διαφορών σχετικών με κοινοτικούς τίτλους βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Η εν λόγω διάταξη αφορά ουσιαστικά τις διαφορές μεταξύ ιδιωτών που θα έχουν αντικείμενο το μελλοντικό κοινοτικό

δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Η απόφαση αυτή του Συμβουλίου θα τεθεί σε ισχύ μόνο αφού επικυρωθεί από τα κράτη μέλη.

Η Συνθήκη της Νίκαιας προέβη επίσης στην επέκταση του δικαιώματος προσφυγής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενώπιον του Δικαστηρίου (άρθρο 230 της Συνθήκης ΕΚ). Το ΕΚ μπορεί, εφεξής, να προσφεύγει ενώπιον του Δικαστηρίου υπό τις ίδιες συνθήκες όπως και τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα.

Τέλος, η Συνθήκη εισήγαγε μεγαλύτερη ευελιξία για τη μελλοντική προσαρμογή του δικαιοδοτικού συστήματος, διευθετώντας σειρά θεμάτων αναφορικά με τον Οργανισμό του Δικαστηρίου ο οποίος μπορεί να τροποποιηθεί από το Συμβούλιο, κατόπιν αιτήσεως του Δικαστηρίου ή της Επιτροπής. Η συνθήκη της Νίκαιας, ωστόσο, διατήρησε την απαίτηση ομοφωνίας για τις τροποποιήσεις του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Αντίθετα, το Συμβούλιο μπορεί εφεξής να εγκρίνει τον κανονισμό διαδικασίας του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου με ειδική πλειοψηφία.

β) Το Πρωτοδικείο των ΕΚ

Οι βασικές διατάξεις σχετικά με το Πρωτοδικείο, οι οποίες περιλαμβάνονταν έως τώρα στην απόφαση θέσπισης του ΠΕΚ, ενσωματώνονται πλέον στη Συνθήκη ΕΚ και συγκεκριμένα στα άρθρα 210, 220, 224, 225, 225Α.

Η Συνθήκη της Νίκαιας ορίζει ότι το Πρωτοδικείο περιλαμβάνει έναν τουλάχιστον δικαστή ανά κράτος μέλος και του αναθέτει να ορίζει τον ακριβή αριθμό των δικαστών του (άρθρο 224 ΕΚ).

Όσον αφορά την κατανομή των αρμοδιοτήτων, η συνθήκη της Νίκαιας επέτρεψε τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Πρωτοδικείου. Το Πρωτοδικείο παραμένει, κατά βάση, η αρμόδια αρχή όσον αφορά τις ευθείες προσφυγές, με εξαίρεση αυτές που ο Οργανισμός επιφυλάσσει στο Δικαστήριο. Οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου μπορούν να επανεξετάζονται από το Δικαστήριο, εφόσον υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να θιγεί η ενότητα ή η συνοχή του κοινοτικού δικαίου. Επιπλέον, μολονότι το Δικαστήριο

διατηρεί, κατά βάση, την αρμοδιότητα να αποφαινεται επί προδικαστικών θεμάτων, ο Οργανισμός μπορεί να αναθέσει στο Πρωτοδικείο προδικαστική αρμοδιότητα σε συγκεκριμένους τομείς.

Η νέα Συνθήκη προβλέπει επίσης ότι το Συμβούλιο δύναται να συνιστά ειδικά δικαιοδοτικά τμήματα για να εκδικάζουν σε πρώτο βαθμό ορισμένες κατηγορίες προσφυγών οι οποίες ασκούνται σε συγκεκριμένους τομείς. Έτσι, η δήλωση αριθ. 16 που προσαρτάται στη συνθήκη καλεί το Δικαστήριο και την Επιτροπή να εκπονήσουν σχέδιο απόφασης για τη σύσταση δικαιοδοτικού τμήματος αρμοδίου να αποφαινεται πρωτοδίκως επί των διαφορών σε θέματα δημόσιας διοίκησης (άρθρο 236 ΕΚ).

Σε γενικές γραμμές, όπως στην περίπτωση του Δικαστηρίου, η Συνθήκη εισήγαγε μεγαλύτερη ευελιξία για τη μελλοντική προσαρμογή του δικαιοδοτικού συστήματος, διευθετώντας τα θέματα σύνθεσης και ανάθεσης αρμοδιοτήτων στον Οργανισμό του Πρωτοδικείου, ο οποίος μπορεί να τροποποιηθεί από το Συμβούλιο, χωρίς να απαιτείται αναθεώρηση της συνθήκης κατά την επίσημη διαδικασία. Αναφορικά με την έγκριση του κανονισμού διαδικασίας του Πρωτοδικείου από το Συμβούλιο, απαιτείται πλέον ειδική πλειοψηφία και όχι ομοφωνία, όμοια με την έγκριση του κανονισμού διαδικασίας του Δικαστηρίου.

Κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου

Η Συνθήκη καθορίζει την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου, αλλά ορίζει ότι αυτή η οριοθέτηση μπορεί να τροποποιηθεί από τον Οργανισμό των δύο οργάνων (άρθρο 225 ΕΚ).

Το Πρωτοδικείο καθίσταται ο δικαστής του κοινού δικαίου για όλες τις ευθείες προσφυγές, ιδιαίτερα τις προσφυγές ακύρωσης (άρθρο 230 ΕΚ), παράλειψης (άρθρο 232 ΕΚ), ευθύνης (άρθρο 235 ΕΚ), με εξαίρεση αυτές που ανατίθενται σε ένα δικαιοδοτικό τμήμα και αυτές που ο Οργανισμός επιφυλάσσει στο Δικαστήριο.

Το Δικαστήριο, ως ανώτατο δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης, παραμένει αρμόδιο να αποφαινεται επί των λοιπών διαφορών σχετικά με βασικά θέματα κοινοτικής έννομης τάξης και ασκεί αυτό το καθήκον μέσω της διαδικασίας προδικαστικών θεμάτων τα οποία τίθενται από τα εθνικά δικαστήρια. Οι διατάξεις της συνθήκης προβλέπουν, ωστόσο, ότι μπορεί να αναθέσει στο Πρωτοδικείο προδικαστική αρμοδιότητα σε συγκεκριμένους τομείς.

Προκειμένου να αποσαφηνιστεί αυτή η ανακατανομή αρμοδιοτήτων, η δήλωση αριθ. 12 που προσαρτάται στη συνθήκη καλεί το Δικαστήριο και την Επιτροπή να εξετάσουν, το συντομότερο δυνατό, τη γενική κατανομή αρμοδιοτήτων, προκειμένου να εξετασθούν οι κατάλληλες προτάσεις μόλις τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη της Νίκαιας³⁴.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Από τότε που ξεκίνησε η οικοδόμηση της Ευρώπης και μέχρι σήμερα, ο αριθμός των εδρών των κρατών μελών έχει αποτελέσει συχνά αντικείμενο πολλών συζητήσεων. Οι δύο μείζονες προκλήσεις που συνδέονται με το θέμα αυτό είναι, πρώτον, η αναγκαιότητα διατήρησης ορισμένης αναλογίας μεταξύ των εδρών στο Κοινοβούλιο και του πληθυσμού των κρατών μελών και, δεύτερον, η δυνατότητα εκπροσώπησης των διαφόρων πολιτικών ρευμάτων, ακόμη και στα κράτη μέλη με μικρότερο πληθυσμό. Επίσης, λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι ο συνολικός αριθμός των βουλευτών δεν πρέπει να υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο όριο, ώστε η αποτελεσματικότητα των εργασιών του Κοινοβουλίου να παραμένει σε υψηλά επίπεδα.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ όριζε ότι ο αριθμός των βουλευτών δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 700. Η Συνθήκη της Νίκαιας τροποποίησε το άρθρο 189 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ορίζοντας ότι ο αριθμός των βουλευτών δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 732.

³⁴ Δημήτρης, Τσάτσος, «Τα μεγάλα Θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

Στόχος της Συνθήκης της Νίκαιας ήταν να προετοιμάσει τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα για την προσεχή διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, η Συνθήκη προβλέπει διατάξεις προσαρμόσιμες στις διάφορες πιθανές εξελίξεις. Ουσιαστικά, κατά τη σύναψη της Συνθήκης της Νίκαιας, δεν ήταν ακόμη δυνατόν να προβλεφθεί με ακρίβεια ποιες υποψήφιες προς ένταξη χώρες θα ήταν σε θέση να ολοκληρώσουν τις διαπραγματεύσεις τους και τότε ακριβώς θα γινόταν η διεύρυνση.

Για το λόγο αυτό, η Συνθήκη της Νίκαιας περιλαμβάνει δύο διατάξεις³⁵:

- ο το άρθρο 2 του πρωτοκόλλου για τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει τη νέα κατανομή των εδρών του Κοινοβουλίου μεταξύ των δεκαπέντε κρατών μελών: από την έναρξη της κοινοβουλευτικής περιόδου 2004-2009, ο συνολικός αριθμός των βουλευτών θα μειωθεί από 626 σε 535.
- ο η δήλωση αριθ. 20 της Συνέλευσης που υιοθέτησε η Συνθήκη της Νίκαιας καθόρισε την κοινή θέση την οποία θα λάβουν τα κράτη μέλη κατά τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης με τις δώδεκα υποψήφιες προς ένταξη χώρες όσον αφορά την κατανομή των εδρών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το προαναφερθέν πρωτόκολλο για τη διεύρυνση της ΕΕ προέβλεπε επίσης ότι, σε περίπτωση κατά την οποία ο συνολικός αριθμός των εδρών ήταν κατώτερος των 732, θα εφαρμοζόταν κατ' αναλογία διόρθωση του αριθμού των εκλεγομένων σε κάθε κράτος μέλος βουλευτών, ούτως ώστε ο συνολικός αριθμός να προσεγγίζει κατά το δυνατόν τους 732.

Σε κάθε περίπτωση, μετά την εν λόγω διόρθωση, ο αριθμός των εκλεγομένων σε κάθε κράτος μέλος βουλευτών δεν θα μπορεί να υπερβαίνει τον αριθμό των βουλευτών που προβλέπεται σήμερα για κάθε κράτος μέλος. Επομένως, οι ελεύθερες έδρες θα

³⁵ Δημήτρης, Τσάτσος, «Τα μεγάλα Θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

κατανεμηθούν αποκλειστικά μεταξύ των κρατών μελών εκείνων που είδαν τις έδρες τους στο Κοινοβούλιο να μειώνονται με τη νέα κατανομή. Σε περίπτωση, όμως, μεταγενέστερης προσχώρησης κατά τη διάρκεια της κοινοβουλευτικής περιόδου, ο συνολικός αριθμός των εδρών του Κοινοβουλίου μπορεί να υπερβεί προσωρινά τους 732. Ωστόσο, από την έναρξη της κοινοβουλευτικής περιόδου 2009-2014, ο συνολικός αριθμός βουλευτών θα πρέπει και πάλι να μην υπερβαίνει τους 732.

Εν τω μεταξύ, οι διατάξεις της συνθήκης της Νίκαιας εφαρμόστηκαν στη συνθήκη προσχώρησης που υπογράφηκε στην Αθήνα στις 16 Απριλίου 2003. Η Συνθήκη προσχώρησης προέβη επίσης στην αναγκαία κατ' αναλογία διόρθωση, ώστε ο συνολικός αριθμός των ευρωβουλευτών που θα εκλεγούν το 2004 να ανέρχεται σε 732.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)

Η Συνθήκη της Νίκαιας τροποποίησε τις διατάξεις για την ΕΟΚΕ. Το άρθρο 257 της Συνθήκης ΕΚ, που καθορίζει την κοινωνικοεπαγγελματική προέλευση των εκπροσώπων της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, τροποποιήθηκε προκειμένου να συμπεριλάβει μια νέα κατηγορία: τους καταναλωτές.

Όσον αφορά τη νέα σύνθεση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, το άρθρο 258 ορίζει ότι ο αριθμός των μελών της δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 350. Ενόψει της διεύρυνσης, η δήλωση αριθ. 20 σχετικά με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχει προσαρτηθεί στη συνθήκη της Νίκαιας, καθορίζει την κοινή θέση την οποία θα λάβουν τα κράτη μέλη κατά τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης. Στην εν λόγω δήλωση, η διακυβερνητική διάσκεψη επέλεξε τη γραμμική προσαρμογή των εδρών, δηλαδή τα τωρινά κράτη μέλη θα διατηρήσουν τον ίδιο αριθμό εδρών και μετά τη διεύρυνση της ΕΕ σε 27 κράτη μέλη. Η κατανομή των εδρών στην ΕΟΚΕ είναι ακριβώς ίδια με την κατανομή των εδρών στην Επιτροπή των Περιφερειών.

Συνεπώς, σύμφωνα με τη συνθήκη προσχώρησης, ο αριθμός των μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής δεν θα υπερβαίνει τα 317 όταν η ΕΕ θα απαρτίζεται από 25 κράτη μέλη. Η δήλωση αριθ. 20 προέβλεπε 15 έδρες για τη Ρουμανία και 12 έδρες για τη Βουλγαρία.

Τέλος, το άρθρο 259 τροποποιήθηκε έτσι ώστε το Συμβούλιο να μπορεί πλέον, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, να εγκρίνει τον διορισμό των μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής.

Η Επιτροπή των Περιφερειών

Ότι ισχύει για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή όσον αφορά τη σύνθεση και την κατανομή των εδρών μεταξύ των κρατών μελών ισχύει και για την Επιτροπή των Περιφερειών. Η Συνθήκη της Νίκαιας καθόρισε τον ίδιο μέγιστο αριθμό μελών (350) και η δήλωση αριθ. 20 καθόρισε την ίδια κοινή θέση των κρατών μελών στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων προσχώρησης. Συνεπώς, η συνθήκη προσχώρησης προέβη στις ίδιες προσαρμογές.

Η Συνθήκη της Νίκαιας προσδιόρισε επίσης τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί κάποιος για να γίνει μέλος της Επιτροπής των Περιφερειών. Σύμφωνα με το τροποποιημένο άρθρο 263, μέλη της Επιτροπής των Περιφερειών μπορούν να γίνουν όσοι είναι αιρετά μέλη ενός οργανισμού περιφερειακής διοίκησης ή τοπικής αυτοδιοίκησης ή πολιτικώς υπεύθυνοι ενώπιον μιας εκλεγμένης συνέλευσης. Το άρθρο 263 διευκρινίζει επίσης ότι η θητεία ενός μέλους στην Επιτροπή των Περιφερειών λήγει αυτομάτως κατά τη λήξη της θητείας, δυνάμει της οποίας είχε προταθεί ο διορισμός του στην Επιτροπή των Περιφερειών.

Τέλος, το άρθρο 263 τροποποιήθηκε έτσι ώστε το Συμβούλιο να μπορεί πλέον, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, να εγκρίνει τον διορισμό των μελών της Επιτροπής των Περιφερειών.

Ελεγκτικό Συνέδριο

Η Συνθήκη της Νίκαιας τροποποίησε το άρθρο 247 της συνθήκης ΕΚ ορίζοντας ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο αποτελείται από έναν υπήκοο κάθε κράτους μέλους. Με τον τρόπο αυτό, η παλαιότερη μέθοδος σύμφωνα με την οποία καθοριζόταν συγκεκριμένος αριθμός μελών (ο οποίος, όμως, ουσιαστικά αντιστοιχούσε πάντοτε στον αριθμό των κρατών μελών) αντικαταστάθηκε με αυτό το σύστημα. Έτσι, δεν χρειάζεται να τροποποιείται το εν λόγω άρθρο κάθε φορά που πραγματοποιείται διεύρυνση. Το άρθρο 247 ΣΕΚ τροποποιήθηκε επίσης έτσι ώστε το Συμβούλιο να μπορεί πλέον, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, να εγκρίνει τον διορισμό των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Το άρθρο 5 της Συνθήκης της Νίκαιας τροποποίησε το πρωτόκολλο για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που έχει προσαρτηθεί στη συνθήκη ΕΚ. Η συνθήκη της Νίκαιας προσθέτει στο άρθρο 10 του εν λόγω καταστατικού μια νέα παράγραφο η οποία διευκρινίζει ότι οι διατάξεις που διέπουν το δικαίωμα ψήφου των διοικητών των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών στο Συμβούλιο των Διοικητών μπορούν να τροποποιηθούν από το Συμβούλιο, συνεργόμενο σε επίπεδο αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων, που αποφασίζει ομόφωνα. Οι αλλαγές αυτές έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν την αποτελεσματικότητα του έργου του Συμβουλίου των Διοικητών των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών μετά τη διεύρυνση της ΕΕ και την είσοδο νέων κρατών μελών στη ζώνη του ευρώ. Κατόπιν σύστασης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το Συμβούλιο ενέκρινε στις 21 Μαρτίου 2003 απόφαση προς την κατεύθυνση αυτή.

3.6.11 Ο απολογισμός και το μέλλον της Συνθήκης της Νίκαιας

Συνοψίζοντας τα παραπάνω θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Συνθήκη της Νίκαιας “χαλάρωσε” τις διατάξεις του Άμστερνταμ σε μία εμφανή προσπάθεια να διευκολύνει τη σύμπραξη ενισχυμένων συνεργασιών . Πρόκειται για μία οργανωμένη και κατά βάθος μελετημένη και τεχνικά περιορισμένη διαδικασία ανασυγκρότησης και αναθεώρησης των προηγούμενων Συνθηκών, αλλά επιπλέον εισάγονται νομοσχέδια και κανόνες που προσδίδουν στη Συνθήκη ένα ξεχωριστό χαρακτήρα. Η νέα Συνθήκη απαιτεί μόνο 8 κράτη μέλη για να ξεκινήσει η διαδικασία, οι αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων διαφοροποιούνται ανά Πυλώνα, προβλέπεται η δυνατότητα ενισχυμένης συνεργασίας ακόμη και στο πρώτο Πυλώνα με την Επιτροπή σε ρόλο “φύλακα” του κοινοτικού κεκτημένου, ενώ στο τρίτο Πυλώνα ο ρόλος αυτός ανατίθεται στο Δικαστήριο.

Σε δήλωση σχετικά με το μέλλον της Ένωσης που έχει προσαρτηθεί στη Συνθήκη της Νίκαιας, η Διακυβερνητική Διάσκεψη εκφράζει την επιθυμία να αρχίσει μια διεξοδικότερη και ευρύτερη συζήτηση για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συζήτηση αυτή, στην οποία θα πρέπει να συμμετέχουν τα εθνικά κοινοβούλια και σύσσωμη η κοινή γνώμη καθώς και οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες, θα οδηγήσει στη σύγκληση νέας ΔΔ το 2004.

Η συζήτηση θα πρέπει να καλύψει κυρίως τέσσερα βασικά θέματα:

- την ακριβέστερη οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών·
- το καθεστώς του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης·
- την απλοποίηση των Συνθηκών·
- τον ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάκεν, που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2001, ανακοίνωσε τη μέθοδο που επιλέχθηκε τελικά για την υλοποίηση της μεταρρύθμισης (τη σύγκληση Συνέλευσης)

και το χρονοδιάγραμμα, και καθόρισε το περιεχόμενο της συζήτησης θέτοντας πολλές ερωτήσεις για το μέλλον της Ένωσης.

Η Συνέλευση του Λάκεν συνέταξε σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, το οποίο παρουσίασε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης ο πρόεδρος της, ο κ. Giscard d'Estaing.

Τον Οκτώβριο του 2003 συγκλήθηκε νέα ΔΔ. Δεν επιτεύχθηκε κανένας συμβιβασμός μετά τη συνεδρίαση των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, στις 12 και 13 Δεκεμβρίου του 2003, η οποία ολοκλήρωσε τις εργασίες της ΔΔ. Οι συζητήσεις σχετικά με τη θεσμική μεταρρύθμιση συνεχίστηκαν κατά τους επόμενους μήνες. Η Ιρλανδική Προεδρία εκπόνησε έκθεση σχετικά με την πρόοδο των συζητήσεων κατά την ευρωπαϊκή διάσκεψη κορυφής το Μάρτιο του 2004.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι, καθώς κατά τη σύνταξη της Συνθήκης της Νίκαιας δεν ήταν γνωστό πότε και με ποια σειρά θα προσχωρούσαν στην Ένωση οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες, η Συνθήκη της Νίκαιας περιορίστηκε στον καθορισμό των αρχών και των μεθόδων σταδιακής αλλαγής της σύνθεσης της Επιτροπής και της σχέσης της ειδικής πλειοψηφίας στο Συμβούλιο. Έτσι, όπως προέβλεπαν το πρωτόκολλο για τη διεύρυνση και οι προσαρτημένες στη Συνθήκη δηλώσεις, ο αριθμός των εδρών που θα έχουν τα νέα κράτη μέλη στο Κοινοβούλιο, ο αριθμός των ψήφων που θα τους δοθεί στο Συμβούλιο και η ειδική πλειοψηφία που θα απαιτείται στο μέλλον για τη λήψη αποφάσεων καθορίστηκαν δια της νομικής οδού με τη Συνθήκη Προσχώρησης που υπεγράφη στην Αθήνα στις 16 Απριλίου 2003. Συνεπώς, μετά την 1η Μαΐου 2004 (ημερομηνία θέσης σε ισχύ της Συνθήκης προσχώρησης που υπεγράφη μεταξύ της ΕΕ και των δέκα νέων κρατών μελών), η Ένωση βασίζεται στις Συνθήκες ΕΕ και ΕΚ, όπως τροποποιήθηκαν από τη Συνθήκη της Νίκαιας και τη Συνθήκη Προσχώρησης των 10 νέων κρατών μελών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Το θέμα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό την Ε.Ε. λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η θέσπιση του και εξαιτίας των αρνητικών δημοψηφισμάτων που υπήρξαν σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες και τα οποία έθεσαν σε σκέψεις τους αρμοδίους.

Οι απόψεις γύρω από το ζήτημα είναι πάρα πολλές, αντιφατικές μεταξύ τους και πολλοί είναι αυτοί οι οποίοι υποστηρίζουν ότι δεν μπορεί να υπάρξει ευρωπαϊκό Σύνταγμα και αν υπάρξει θα αποτύχει.

4.1 Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος

Η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος σαν στόχο έχει τον εμπλουτισμό των Συνθηκών με αρχές, θεσμούς και κανόνες για την Πολιτεία οι οποίοι θα συμβάλλουν στην ενίσχυση της συνοχής και στη βελτίωση της αποτελεσματικής λειτουργίας των περιοχών δράσης και στον εκδημοκρατισμό της. Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα αναμένεται να ενισχύσει την ευρωπαϊκή ενοποίηση, να εξυπηρετήσει το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο και να διευκολύνει τη συμμετοχή της Ένωσης στη διεθνή κοινωνία.

Ο δρόμος από τις Καταστατικές Συνθήκες στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα αποτελεί την κορύφωση της μακρόσυρτης διεργασίας και η εκπόνησή του οδηγεί στην αναζήτηση μιας νέας πιο συνεκτικής και αποτελεσματικής δομής και λειτουργίας της Ένωσης, μιας πιο δημοκρατικής οργάνωσης και μιας πιο δίκαιης διάπλάσής της.

Το πρότυπο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης που διαμορφώθηκε μετά τη Νίκαια το 2000 είναι πρωτόγνωρο στην ιστορία των θεσμών και εξειδικεύεται σε τρεις επιμέρους φάσεις οι οποίες διαδέχονται η μία την άλλη και διακρίνεται για την πρωτοτυπία του. Πρόκειται ουσιαστικά για την εκπόνηση του σχεδίου Συντάγματος από τη Συνέλευση, την επεξεργασία και υιοθέτησή του από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη και την έγκριση

του Συντάγματος σύμφωνα με τις συνταγματικές διαδικασίες που προβλέπονται στα κράτη μέλη της Ένωσης.

Η Σύνοδος Κορυφής του Laeken το 2001, αξιοποιώντας το παράδειγμα της Συνέλευσης του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, αποφάσισε τη συγκρότηση ενός πολυπρόσωπου αντιπροσωπευτικού σώμα στο οποίο συμμετείχαν εκπρόσωποι των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων, των εθνικών Κοινοβουλίων, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής. Με άλλα λόγια έλαβαν μέρος οι πιο σημαντικοί θεσμικοί παράγοντες οι οποίοι επωμίζονται τη λειτουργία της Ένωσης αλλά και των βασικών πολιτικών δυνάμεων που ενεργοποιούνται στο ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα.

Η Συνέλευση με την ονομασία για το Μέλλον της Ευρώπης επωμίσθηκε την ευθύνη να δημιουργήσει το Σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και λειτούργησε ως βουλευόμενο και όχι ως αποφασίζον όργανο. Με αυτόν τον τρόπο καλούνταν να συζητήσει όλα τα μεγάλα και ανοιχτά προβλήματα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, να αναζητήσει λύσεις και να διατυπώσει προτάσεις για την αντιμετώπισή τους. Επίσης δεν άσκησε συντακτική εξουσία όπως γίνεται στην περίπτωση της Πολιτείας αλλά η διαμόρφωση του οριστικού κειμένου του Συντάγματος είχε από την αρχή ανατεθεί στη Διακυβερνητική Διάσκεψη.

Η Συνέλευση εργάστηκε από τον Φεβρουάριο του 2002 και υιοθέτησε και υπέβαλε το σχέδιο στις 20 Ιουνίου 2003 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ουσιαστικά αυτό που κατάφερε ήταν να πετύχει να διαμορφώσει ένα ενιαίο σχέδιο για όλα τα ζητήματα, χωρίς εναλλακτικές προτάσεις σε όσες περιπτώσεις δεν ήταν δυνατή η επίτευξη συγκλίσεων και συναίνεσης.

Το Σχέδιο της Συνθήκης για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος θεωρήθηκε ως «καλή» βάση για τις εργασίες της Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Η Διακυβερνητική συγκλήθηκε στις 4 Οκτωβρίου του 2003 στη Ρώμη και συνεδρίασε στη συνέχεια σε περισσότερες Συνόδους σε επίπεδο Αρχηγών Κρατών και

Κυβερνήσεων των 25 κρατών μελών, με την επικουρία των Υπουργών Εξωτερικών.

Με τον τρόπο αυτό διαφοροποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη η οποία λειτουργούσε σε πρώτη προπαρασκευαστική φάση σε επίπεδο εθνικών αντιπροσώπων και έπειτα σε επίπεδο Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων σε μία μόνο Σύνοδο.

Οι συζητήσεις που πραγματοποιούνταν θα ήταν σε ένα εντελώς διαφορετικό και πιο ώριμο πολιτικό και θεσμικό περιβάλλον, με επεξεργασμένες επιλογές και περισσότερο ευαισθητοποιημένους πολίτες. Τα προβλήματα που απασχόλησαν τη Διακυβερνητική είχαν ως αντικείμενο την παρουσίαση της εκατέρωθεν επιχειρηματολογίας, την ανάδειξη των καίριων διακυβευμάτων και τη συνειδητοποίηση της σημασίας τους για την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη διακόπηκε το 2003, γιατί δεν κατέστη δυνατό να επιτευχθεί συμφωνία σε ορισμένα βασικά ζητήματα, και συνεχίστηκε τον Απρίλιο του 2004. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών παραμερίστηκαν οι τελευταίες διαφωνίες και επιτεύχθηκε ο τελικός συμβιβασμός.

Τελικά το Σύνταγμα με τα άλλα κείμενα της Τελικής Πράξης όπως τα Πρωτόκολλα και οι Δηλώσεις υιοθετήθηκαν σε πανηγυρική τελετή στην τελευταία Σύνοδο της Διακυβερνητικής την 29η Οκτωβρίου 2004 στη Ρώμη.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η παραγωγή του Ευρωπαϊκού Συντάγματος οργανώθηκε σε δύο διαφορετικές και συνεχόμενες φάσεις: α) τη Συνέλευση και β) τη Διακυβερνητική. Η τελική διαμόρφωση του Συντάγματος, με τις αλλαγές που έφερε η Διακυβερνητική στο Σχέδιο του Συντάγματος, ήρθε να τονίσει την ευρεία αποδοχή που συνάντησε η Συνέλευση με τη δημοκρατικά νομιμοποιημένη οργάνωση και λειτουργία της.

Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος ολοκληρώθηκε με την έγκρισή του σύμφωνα με τους συνταγματικούς κανόνες που προβλέπονται σε κάθε Πολιτεία. Συνεπώς η τρίτη και τελευταία

φάση εναπόκειται στα αρμόδια εθνικά όργανα. Η κάθε Πολιτεία έχει τη διακριτική ευχέρεια είτε να κυρώσει τη Συνθήκη είτε να αποφασίσει τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος είτε να επιλέξει μια συνδυαστική λύση με την αξιοποίηση και των δύο διαδικασιών.

Η λύση που επιλέγει κάθε κράτος έχει άμεση σχέση με το Σύνταγμά του, τις συνταγματικές παραδόσεις του, τις ιδιαιτερότητες του πολιτικού του συστήματος και τη συγκυρία.

Η ισχύς του Ευρωπαϊκού Συντάγματος προσδιοριζόταν για την 1η Νοεμβρίου του 2006 και στην περίπτωση που τα περισσότερα κράτη δεν έδιναν την έγκρισή τους, το ζήτημα παραπέμπονταν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο όπου η τύχη του παρέμενε άδηλη μέχρι τη σχετική απόφαση του Συμβουλίου. Βασική προϋπόθεση είναι η έγκριση του Συντάγματος από τα 4/5 των μελών της Ένωσης³⁶.

4.2 Τα τρία βήθρα του Συντάγματος

Οι τρεις βασικοί πυλώνες ή βήθρα του Συντάγματος είναι πολύ σημαντικά και η προστασία τους είναι αναγκαία για την διαφύλαξη του ίδιου του Συντάγματος.

Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση στηρίζεται σε τρία βήθρα τα οποία είναι α) Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, β) Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και γ) Οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

Τα τρία βήθρα του Συντάγματος είναι τα εξής:

α. Ο Χάρτης

Η ενσωμάτωση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ως αυτοτελούς κεφαλαίου του Ευρωπαϊκού Συντάγματος αποτελεί τη σημαντικότερη καινοτομία του για την προστασία τους στην Ένωση. Οι ευρωπαίοι πολίτες θα έχουν πλέον ένα ενιαίο, πλήρη, συνεκτικό και σύγχρονο κατάλογο δικαιωμάτων με δεσμευτική ισχύ, όπως συμβαίνει και στην Πολιτεία. Έτσι θα μπορεί να

³⁶ Παπαδημητρίου., Γ., 2005, «Ευρωπαϊκό Σύνταγμα γιατί και πως», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

αντιμετωπίζεται ένα από τα μεγάλα θεσμικά ελλείμματα που συνεχίζουν να υπάρχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τον Χάρτη δημιούργησε η ομώνυμη Συνέλευση, της οποίας η σύγκλιση είχε αποφασισθεί το 1999 στη Σύνοδο Κορυφής της Κολωνίας. Σταθερά σημεία αναφοράς κατά την επεξεργασία του υπήρξαν κυρίως: α) η εναρμόνισή του με τους ορισμούς των Καταστατικών Συνθηκών, β) η μη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, γ) η διαμόρφωση ενός αυτοτελούς συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων, δ) η αρμονική συνύπαρξη του Χάρτη με την ΕΣΔΑ, ε) η αποφυγή δημιουργίας προβλημάτων που θα καθιστούσαν αναγκαία την αναθεώρηση των εθνικών Συνταγμάτων, και στ) η αποφυγή, στο μέτρο του δυνατού, πρόσθετων δημοσιονομικών βαρών.

Η βασικότερη καινοτομία του έχει να κάνει με τη διαμόρφωση ενός νέου πρότυπου για την κατάταξη των δικαιωμάτων. Ουσιαστικά εγκαταλείπεται η γνώριμη διάκρισή τους σε τρεις κατηγορίες, ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά, και ο Χάρτης τα κατατάσσει σε έξι νέες θεματικές ενότητες. Οι ενότητες αυτές αντιστοιχούν σε έξι αρχές, οι οποίες αποτελούν στοιχεία του ευρωπαϊκού θεσμικού και πολιτικού πολιτισμού. Πρόκειται για τις εξής ενότητες αξιοπρέπεια (άρθρα 1-5), ελευθερία (άρθρα 6-19), ισότητα (άρθρα 20-26), αλληλεγγύη (άρθρα 27-38), δημοκρατία (άρθρα 39-46) και δικαιοσύνη (άρθρα 47-50).

β. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Το Σύνταγμα, λύνοντας μια χρόνια εκκρεμότητα, προσφέρει ένα ασφαλές έρεισμα για την προσχώρηση της Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η προσχώρηση αυτή δεν επιτρέπεται να αλλάξει τις αρμοδιότητες της Ένωσης. Επίσης με το Σύνταγμα φαίνεται η προοπτική να αναπτύξει η Σύμβαση μετά την προσχώρηση της Ένωσης την κανονιστική λειτουργία της και την ενωσιακή έννομη τάξη άμεσα και όχι δια μέσου παραπομπής.

Μέχρι η Ένωση να προσχωρήσει στη Σύμβαση, τα δικαιώματα που κατοχυρώνει αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της και εφαρμόζονται στο πλαίσιο της έννομης τάξης της. Η εν λόγω λύση προ-υπήρξε του Συντάγματος, και χρονολογείται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992. Σύμφωνα με την παραπάνω διάταξη οι ουσιαστικές διατάξεις της Σύμβασης, όπως έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ισχύουν διαμέσου της παραπομπής σ' αυτήν και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπήρξε βασική πηγή έμπνευσης του Χάρτη και οι ουσιαστικές διατάξεις της ισχύουν ήδη δυνάμει της παραγράφου 3 του άρθρου I-9 του Συντάγματος και πρέπει να εφαρμόζονται στην πράξη. Τούτο μελλοντικά θα συμβαίνει αν η Ένωση προσχωρήσει στη Σύμβαση.

γ. Οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις

Ο Χάρτης και η Σύμβαση κωδικοποιούν ουσιαστικά τη συνισταμένη της προστασίας των δικαιωμάτων που ισχύει στα κράτη μέλη της, η οποία υπό άλλη εκδοχή αποτυπώνεται στο άρθρο I-9, παρ. 3 του Ευρωπαϊκού Συντάγματος.

Πρόκειται για τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, οι οποίες αναδεικνύονται ως τρίτο βάρθρο για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση. Αξίζει να σημειωθεί ότι και η λύση αυτή εμφανίζεται για πρώτη φορά στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και επαναλαμβάνεται στη Συνθήκη του Άμστερνταμ και αποτελεί μέρος του ενωσιακού κεκτημένου.

Οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις, ο πορισμός των οποίων είναι ασφαλώς δυσχερές εγχείρημα, έχουν συμπληρωματική μάλλον λειτουργία. Η επίκληση και η εφαρμογή τους είναι δυνατή και αναγκαία σε περιπτώσεις όπου ο Χάρτης και η Σύμβαση ενδέχεται να προσφέρουν προστασία υπολειπόμενη της συνισταμένης τους³⁷.

³⁷ Παπαδημητρίου, Γ., 2005, «Τα θεμελιώδη δικαιώματα στο ευρωπαϊκό Σύνταγμα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

4.3 Προβλήματα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα στις μέρες αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα τα οποία θα πρέπει να επιλυθούν με κοινή συμφωνία των μελών προκειμένου να επικυρωθεί το Σύνταγμα.

Το πρώτο πρόβλημα έχει να κάνει με τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία όσο προχωρά η ευρωπαϊκή ενοποίηση έχουν χάσει σε δημοκρατική ουσία. Οι πολιτικές αποφάσεις που λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και υιοθετούνται από τα δίκαια των κρατών – μελών αυξάνονται συνεχώς. Η υιοθέτηση των διαφόρων ευρωπαϊκών πολιτικών έχει προβάδισμα σε σχέση με τις δημόσιες πολιτικές των κρατών-μελών αφού αν δεν υπάρχει ευρωπαϊκή δημόσια σφαίρα δεν μπορεί να ακουστεί η φωνή των Ευρωπαίων πολιτών. Αυτό το δημοκρατικό έλλειμμα ερμηνεύεται από την απουσία ενός πολιτικού Συντάγματος της Ευρώπης.

Δεύτερο σημαντικό πρόβλημα είναι η αδυναμία των Ευρωπαίων να εμφανίσουν προς τα έξω ένα ενιαίο μέτωπο. Για παράδειγμα ορισμένες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αντιμάχονται η μια την άλλη και σπεύδουν να προβάλλουν τα συμφέροντά τους, αντί να ενισχύουν τη θέση τους και το κοινό συμφέρον. Συνεπώς αρχικά θα πρέπει να λειτουργεί η Ε.Ε. σαν μια οντότητα και εν συνεχεία θα πρέπει να τεθεί το θέμα του Συντάγματος

Το τρίτο πρόβλημα έχει να κάνει με την σταδιακή μείωση των κοινωνικών επιπέδων σεβασμού της αξίας του ανθρώπου, γεγονός το οποίο οι εθνικές κυβερνήσεις δεν μπορούν να το επιλύσουν μόνες τους. Μόνο μια Ευρωπαϊκή Ένωση ικανή να δρα στην εξωτερική πολιτική θα μπορούσε να επηρεάσει την παγκόσμια οικονομική πολιτική σκηνή και θα μπορούσε να προωθήσει μια παγκόσμια πολιτική περιβάλλοντος και μια παγκόσμια εσωτερική πολιτική³⁸.

³⁸ Habermas J., 2007, «Η οικοδόμηση μιας πολιτικής Ευρώπης», Βόννη, μτφ. Τασόπουλος, Γ.,

Τα παραπάνω προβλήματα αποτελούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και κρίνεται αναγκαία η ορθολογική αντιμετώπιση τους προκειμένου να προχωρήσει το θέμα του Συντάγματος

4.4 Κριτική για το Σύνταγμα

Τα διδάγματα των δημοψηφισμάτων

Η Ευρώπη έκανε προσπάθειες να εισάγει με πρωτόγνωρες μεθόδους ένα δικό της Σύνταγμα, αλλά βρήκε ως εμπόδιο τις βουλήσεις ορισμένων λαών της που ανέκοψαν αυτήν την προοπτική. Ωστόσο η κατάσταση δεν έχει μείνει εντελώς στάσιμη λόγω των δραματικών εξελίξεων σε παγκόσμιο επίπεδο και της ανάγκης που έχει η Ευρώπη να αποκτήσει τη δική της φωνή.

Η άρνηση των λαών απέναντι στο Σύνταγμα εξέφρασε ορισμένες αρνητικές στάσεις που θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη και δεν πρέπει να αποδίδονται με ευκολία στην περιορισμένη ενημέρωση των πολιτών. Οι πολίτες απέρριψαν το σχέδιο του Συντάγματος για συγκεκριμένους λόγους, επίσης διαφώνησαν για συγκεκριμένες ρυθμίσεις και έδειξαν την ανασφάλειά τους μέσα σε έναν ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο.

Παράγοντες όπως η εισροή μεταναστών και η μεταβολή σημαντικών πολιτικών, όπως η Κοινή Αμυντική Πολιτική θεωρούνταν λόγοι της δυσαρέσκειας και της άρνησης των πολιτών. Τα δημοψηφίσματα δείχνουν ότι οι πολίτες της Ευρώπης δεν μπορούν απλώς να εγκρίνουν ένα Σύνταγμα, αλλά πρέπει να έχουν ενεργή συμμετοχή σε ένα διαρκή διάλογο, μέσα από τον οποίο θα ενισχυθεί η ευρωπαϊκή συνείδησή τους, δηλαδή η πίστη τους σε ένα κοινό μέλλον για την Ευρώπη.

Η αρνητική αντίδραση των λαών για το Σύνταγμα έδειξε ότι οι πολίτες δεν αρκούνται στην έγκριση ενός τροποποιημένου σχεδίου Συντάγματος αλλά απαιτούν την ενεργό συμμετοχή τους στη διαμόρφωσή του καθότι αυτό θα αφορά το μέλλον τους και δεν πρόκειται να το υπογράψουν χωρίς να γνωρίζουν.

Η προσωποκεντρική κριτική του Ευρωπαϊκού Συντάγματος

Υποστηρίζεται ότι εξ' ορισμού η Ευρώπη δεν μπορεί να αποκτήσει δικό της Σύνταγμα εφόσον δεν έχει δικό της Λαό. Αυτή η κριτική βασίζεται στη συνταγματική θεωρία που δημιουργήθηκε μέσα από την ανάδυση των εθνικών κρατών και σύμφωνα με την οποία η έννοια του κράτους βασίζεται στα στοιχεία της εξουσίας, της επικράτειας και του κυρίαρχου προσώπου.

Το σχήμα σύμφωνα με αυτή την θεωρία υποστηρίζει ότι ο κόσμος χωρίζεται σε εδαφικές επικράτειες και σε κάθε μία από αυτές αναγνωρίζεται μία μόνο εξουσία ως κυρίαρχη, δηλαδή ως πρωτογενής και αδέσμευτη. Αυτή η εξουσία πηγάζει από ένα πρόσωπο, που είναι ο φορέας της κυριαρχίας ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με ένα από τα τρία στοιχεία του κράτους και εκδηλώνεται ως κρατική κυριαρχία. Η αναγνώρισή της δε από το διεθνές δίκαιο της προσδίδει εκτός από την εσωτερική και μια εξωτερική διάσταση οριοθέτησης από την κυριαρχία των υπολοίπων κρατών.

Στα δημοκρατικά κράτη η κυριαρχία αποδόθηκε σε ένα συλλογικό υποκείμενο, το Λαό. Έτσι επήλθε ομαλά η μετάβαση της κυριαρχίας από ένα ατομικό υποκείμενο σε ένα συλλογικό υποκείμενο, που συμπύκνωσε το σύνολο των μετεχόντων σε μια κρατικά οργανωμένη πολιτική κοινωνία.

Η λαϊκή κυριαρχία αποτέλεσε το βασικό διακριτικό στοιχείο των δημοκρατικών πολιτευμάτων, συνεχίζοντας την παράδοση της κυριαρχίας των προσώπων. Ακόμη και όταν η εξουσία ασκείται από άλλα κρατικά όργανα, η πηγή της παραμένει μία και μόνη, ο Λαός. Η πρωτογενής εξουσία του περιορίζεται με τη θέσπιση του Συντάγματος, που οργανώνει την κυριαρχία και συντάσσει την άσκησή της. Το Σύνταγμα, δηλαδή, γίνεται αντιληπτό ως παράγωγο της κυρίαρχης βούλησης όπου χωρίς αυτήν, Σύνταγμα δεν μπορεί να υπάρξει ή, τουλάχιστον, δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατικό Σύνταγμα.

Στο πλαίσιο αυτό η Ευρώπη, μη έχοντας δικό της ενιαίο λαό, δεν μπορεί να αποκτήσει δικό της Σύνταγμα. Από την άλλη το

ευρωπαϊκό δίκαιο είναι δημοκρατικά νομιμοποιημένο μόνο στα πλαίσια που ανάγεται έμμεσα στις κυριαρχίες των εθνικών λαών.

Οι Συνθήκες αποτελούν επικύρωση προς τα κράτη μέλη με τις οικείες εθνικές συνταγματικές διαδικασίες του καθενός, οι οποίες επιβεβαιώνουν ότι δεν υπάρχει κάποια υπερεθνική κυριαρχία, τουλάχιστον υπό την παραδοσιακή προσωπο-κεντρική πρόσληψή της. Συνεπώς σύμφωνα με την παραπάνω άποψη η έλλειψη ενός ευρωπαϊκού Λαού στερεί από την Ευρώπη τη δυνατότητα να αποκτήσει ένα δικό της Σύνταγμα.

Η υποκειμενική νομιμοποίηση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος

Εκ' των πραγμάτων υπάρχει κάποια αδυναμία δημιουργίας ενός Συντάγματος στην Ευρώπη από την στιγμή που δεν έχει δικό της λαό.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει περάσει με την πάροδο των ετών μια μεγάλη και επίπονη θεσμική πορεία. Η Ένωση διαθέτει ήδη ένα πλήρες Σύνταγμα, αφού στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη διακρίνεται ένα σύνολο υπερκείμενων κανόνων και αρχών που διέπουν την οργάνωση και άσκηση της εξουσίας της Ε.Ε. τόσο στο υπερεθνικό όσο και στο εθνικό επίπεδο.

Ωστόσο κάτι λείπει ακόμα από το Σύνταγμα για να καταστεί αυθεντικό από την στιγμή που διαθέτει σαφείς αναλογίες με τα εθνικά Συντάγματα τόσο ως προς την ισχύ όσο και ως προς το περιεχόμενό του. Το μόνο σημείο διαφοροποίησης είναι ότι το ευρωπαϊκό Σύνταγμα δεν προέρχεται από έναν κυρίαρχο Λαό.

Η συγκρότηση, ενός ευρωπαϊκού λαού και η συγχώνευση των υπαρχουσών ευρωπαϊκών κρατών είναι προς το παρόν μη εφικτή λόγω της εθνολογικής ανομοιογένειας των ευρωπαίων πολιτών και της μη διαφαινόμενης βούλησής τους να προσχωρήσουν σε ένα συλλογικό υποκείμενο, αφήνοντας τους εθνικούς λαούς στους οποίους ανήκουν και συνεισφέροντας την επικράτειά τους σε μια νέα ευρωπαϊκή επικράτεια.

Η λύση για ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα μπορεί να νομιμοποιηθεί άμεσα και δημοκρατικά, χωρίς να προηγηθεί η δημιουργία ενός λαού ή η επαναστατική βούληση

ενός νέου Ευρωπαϊκού Λαού που θα καταλύσει τους υπάρχοντες δεσμούς των πολιτών με τους λαούς των κρατών μελών.

Ένα τέτοιο εγχείρημα είναι εξαιρετικά δύσκολο καθώς είναι ευάλωτο σε διάφορους κύκλους που δημιουργούνται εύλογα στο σημείο σύζευξης των υπάρχουσών δομών με τη ζητούμενη αμεσότητα της νομιμοποίησης.

Το θέμα του Ευρω-συντάγματος τα τελευταία χρόνια έχει απασχολήσει ιδιαίτερα την Ε.Ε. η οποία επιδιώκει ουσιαστικά να θεσμοθετηθεί μέσα από ένα κοινό Σύνταγμα για όλα τα μέλη της αλλά διαπίστωσε ότι ο δρόμος για την επίτευξη αυτού του στόχου δεν είναι εύκολος αλλά απαιτεί πολλές αλλαγές, θυσίες και προσπάθειες.

Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν είναι πάρα πολλά και εμποδίζουν το έργο της Ε.Ε. καθότι χρίζουν άμεσης επίλυσης προκειμένου να προχωρήσει το θέμα με το Σύνταγμα. Το βασικό εμπόδιο ουσιαστικά είναι ανομοιογένεια των κρατών – μελών και οι αλλαγές που θα πρέπει να προωθηθούν προκειμένου να υπάρξει λύση. Ωστόσο πολλές χώρες δεν είναι διατεθειμένες να προβούν σε αυτές τις αλλαγές λόγω της ανασφάλειας αλλά και της αρνητικής στάσης του λαού απέναντι σε αυτήν την νέα κατάσταση.

Πολλοί επίσης είναι αυτοί οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η Ε.Ε. δεν μπορεί να έχει κάποιο Σύνταγμα καθότι δεν έχει δικό της λαό αλλά αποτελεί από κράτη – μέλη τα οποία έχουν το δικό τους Σύνταγμα να ακολουθούν. Η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού λαού είναι εκ των πραγμάτων δύσκολη καθότι θα πρέπει να εξαλειφθούν ή να θυσιαστούν κάποια κράτη και να δημιουργηθεί ευρωπαϊκός λαός και φυσικά αυτό κανείς δεν το θέλει.

Απαιτούνται λοιπόν ακόμα πολλές συζητήσεις επί του θέματος, πολλές αποφάσεις, αλλαγές και ρήξεις προκειμένου να ληφθούν σωστές και υπεύθυνες αποφάσεις για το κοινό συμφέρον των κρατών – μελών αλλά και της Ε.Ε. γενικότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η κοινοτική οικοδόμηση της Ευρώπης, την οποία εμπνεύσθηκαν ο Jean Monnet και ο Paul Reuter και διετύπωσε, για λογαριασμό της γαλλικής κυβέρνησης, ο υπουργός Εξωτερικών Robert Schuman με τη Διακήρυξη –που φέρει το όνομά του– διάνοιξε μια προοπτική για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σε βάσεις εντελώς διαφορετικές από εκείνες οι οποίες είχαν τροφοδοτήσει τόσο τους απειλητικούς για τις κρατικές κυριαρχίες οραματισμούς άμεσης πολιτικής ένωσης της Ευρώπης, όσο και τις μεταπολεμικές πολιτικές πρωτοβουλίες ίδρυσης ευρωπαϊκών οργανισμών συνεργασίας.

Το σχέδιο Schuman, που πρότεινε τη δημιουργία μιας «κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα» στο έδαφος των ευρωπαϊκών κρατών, η οποία θα διέπεται από την ελεύθερη κυκλοφορία των δύο προϊόντων και τον ελεύθερο ανταγωνισμό των επιχειρήσεων που τα παράγουν και τα εμπορεύονται, το διαπερνούσε η λογική ενός «λειτουργικού ομοσπονδισμού»: συνιστούσε στις κυβερνήσεις να προχωρήσουν όχι σε μια «συνολική οικοδόμηση» της Ευρώπης, αλλά συγκεκριμένα επιτεύγματα, τα οποία καταρχήν θα δημιουργήσουν μια πραγματική αλληλεγγύη», εις τρόπον ώστε να προκληθεί η δυναμική εκείνη που θα μπορέσει να οδηγήσει, ξεκινώντας από την κοινή διαχείριση των δύο προϊόντων και μέσω «αλυσιδωτών σχέσεων», σε μία ευρύτερη οικονομική ενοποίηση και – εντέλει – στην πολιτική ένωση.

Η ρήξη σε σχέση με τις προηγούμενες εμπειρίες που εισήγαγε το σχέδιο Schuman, ήταν προφανής: βάσει αυτού του «λειτουργικού» υποδείγματος αφενός παραμερίστηκε η πολιτική ενοποίηση προς όφελος της οικονομικής και η συνολική οικονομική ενοποίηση προς όφελος μιας οικονομικής ενοποίησης κατά τομείς, αφετέρου και πάνω απ' όλα η διακυβερνητική συνεργασία αντικαταστάθηκε από την ολοκλήρωση. Η Συνθήκη ΕΚΑΧ ήταν μια συνθήκη- νόμος, υπό την έννοια ότι καθόριζε η ίδια λεπτομερώς

τους κανόνες που εφαρμόζονταν επί της πραγματικής- κοινωνικής ύλης της. Ο στόχος της ΕΚΑΧ, επομένως, ήταν η συμβολή, χάρη στη δημιουργία κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα, στην οικονομική ανάπτυξη, στην αύξηση της απασχόλησης και στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου. Επιπλέον, τα θεσμικά όργανα όφειλαν να προάγουν την ανάπτυξη των διεθνών συναλλαγών και τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής. Εν όψει της εγκαθίδρυσης της κοινής αγοράς, η συνθήκη θέσπισε την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων χωρίς τη επιβολή δασμών ή φορολογικών επιβαρύνσεων, ενώ απαγόρευσε και όλα τα μέτρα ή τις πρακτικές που εισήγαγαν διακρίσεις, τις επιδοτήσεις, τις ενισχύσεις ή τις ειδικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονταν απ' τα κράτη καθώς και τις περιοριστικές πρακτικές. Η ΕΚΑΧ διασφάλισε μια ισορροπία ανάμεσα στην ανάπτυξη της παραγωγής και τη διανομή των πόρων ενώ ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την προστασία των εργαζομένων, παίζοντας έτσι σημαντικό ρόλο στις μεγάλες οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις που χαρακτήρισαν την Ευρώπη τα τελευταία 50 χρόνια. Η πρώτη αυτή Συνθήκη δίκαια σήμερα θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος της πρωτότυπης μορφής οργάνωσης που χαρακτηρίζει την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και ο βασικός παράγοντας που συνέβαλε σημαντικά στο επίπεδο σταθερότητας, ευημερίας και αλληλεγγύης που γνωρίζει σήμερα η Ευρώπη. Η ΕΚΑΧ αποτέλεσε εκτός των άλλων και το πρώτο σημαντικό επίτευγμα της υπερεθνικής Ευρώπης, αφού για πρώτη φορά τα έξι κράτη- μέλη εκχώρησαν ένα μέρος των εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων τους υπέρ της Κοινότητας. Η εμπειρική, σταδιακή και πολιτικά συνετή προσέγγιση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης την οποία εισήγαγε στο πολιτικό προσκήνιο των ευρωπαϊκών χωρών το σχέδιο Schuman, τροφοδότησε αμέσως πολιτικές πρωτοβουλίες μεταφοράς του υπερεθνικού συστήματος που καθιερώθηκε με την ΕΚΑΧ σε άλλους, μη οικονομικού χαρακτήρα, τομείς της ευρωπαϊκής δημόσιας ζωής. Έτσι η Γαλλία πρότεινε στα άλλα πέντε ευρωπαϊκά κράτη ένα σχέδιο συνθήκης που προέβλεπε την ίδρυση μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας (ΕΚΑ). Τα όρια της πρώτης

προσπάθειας ολοκλήρωσης έγιναν γρήγορα αισθητά καθώς η αποτυχία ίδρυσης της ΕΚΑ σημασιοδότησε την πρώτη σοβαρή πολιτική κρίση στο πλαίσιο της κοινοτικής οικοδόμησης της Ευρώπης. Το «πολιτικό τραύμα» που προκάλεσε η αποτυχία ίδρυσης της ΕΚΑ, όσο κι αν φαίνεται παράδοξο ενίσχυσε το κύρος της επιλογής των Jean Monnet και Robert Schuman να προτείνουν το προβάδισμα της οικονομικής έναντι της πολιτικής ολοκλήρωσης. Ακολούθως, τον Μάρτιο του 1957 υπογράφηκαν οι Συνθήκες της Ρώμης. Με την πρώτη Συνθήκη ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ), αντικείμενο και σκοπός της οποίας είναι η προαγωγή της χρησιμοποίησης της πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς και η ανάπτυξη μιας ισχυρής, ευρωπαϊκής πυρηνικής βιομηχανίας. Με τη δεύτερη Συνθήκη που ήταν ασύγκριτα σημαντικότερη, ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Η θεσμική δομή την οποία διαμόρφωσε η συνθήκη Ίδρυσης –της ποιοτικά και οργανωτικά τελειότερης από τις τρεις Κοινότητες- της ΕΟΚ, ακολούθησε μεν το υπόδειγμα της ΕΚΑΧ, αλλά ενσωμάτωνε διευθετήσεις που άμβλυναν τον υπερεθνικό της χαρακτήρα. Η επέκταση της διαδικασίας της ολοκλήρωσης στο σύνολο της οικονομίας αξίωνε την ανάπτυξη κοινοτικής νομοθετικής δραστηριότητας, με θεσμική συνέπεια τη μετάθεση του κέντρου βάρους της αποστολής των κοινοτικών οργάνων από τη ρύθμιση και τη διοίκηση της κοινής αγοράς στη νομοθεσία. Ωστόσο, αυτή η σοβαρή άμβλυνση του υπερεθνικού στοιχείου στην κοινοτική οργάνωση, αντισταθμίστηκε από την καθιέρωση ενός οιονεί μονοπωλίου νομοθετικής πρωτοβουλίας από την Επιτροπή και την πρόβλεψη της δημοσιονομικής αυτονομίας της Κοινότητας (η τελευταία αυτή πρόβλεψη ίσχυε και για την Ευρατόμ, όμως και οι δύο Κοινότητες παρέμειναν, για πολλά χρόνια, χωρίς ιδίους πόρους, εξαρτημένες δηλαδή από τις εισφορές των κρατών- μελών στον κοινοτικό προϋπολογισμό). Η Συνθήκη της ΕΟΚ προέβλεπε ότι ο στόχος της τελωνειακής ένωσης των κρατών- μελών ως προαπαιτούμενο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στον κοινοτικό χώρο, η συγκρότηση δηλαδή ενός

χώρου απαλλαγμένου από δασμολογικούς φραγμούς και προστατευτικού της κοινοτικής παραγωγής αγαθών μέσω ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου, όφειλε να υλοποιηθεί στη διάρκεια μιας δωδεκαετούς μεταβατικής περιόδου (1958- 1970), η οποία διαιρέθηκε σε τρία ισόχρονα στάδια. Επίσης η Συνθήκη θέσπιζε κανόνες στη βάση των οποίων, κατά το ίδιο διάστημα, θα έπρεπε να διαμορφωθεί μια κοινή αγορά μεταξύ των κρατών-μελών, στο πλαίσιο της οποίας θα κυκλοφορούσαν ελεύθερα οι εργαζόμενοι ως μισθωτοί και οι ανεξάρτητοι εργαζόμενοι (δικαίωμα εγκαταστάσεως), οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια. Συστατικά στοιχεία της κοινής αγοράς όφειλαν επίσης να είναι μια κοινοτική πολιτική προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, μια Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), ορισμένες άλλες κοινές τομεακές πολιτικές, καθώς και ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών- μελών. Η θετική πορεία της ολοκλήρωσης κατά τη μεταβατική περίοδο της Συνθήκης εξηγείται από τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης των κρατών- μελών κατ' εκείνη τη δεκαετία, οι οποίοι παρακίνησαν τις κυβερνήσεις να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη από αυτήν την ανάπτυξη διευρύνοντας τις εθνικές αγορές μέσω της ίδρυσης της τελωνειακής ένωσης και της ΚΑΠ. Αντίθετα με τη Συνθήκη της ΕΟΚ, η Ευρατόμ δεν υπέστη ποτέ ουσιαστικές τροποποιήσεις, δεν συγχωνεύτηκε με την Ένωση και παρά το γεγονός ότι έχουν κοινά θεσμικά όργανα, διατηρεί ξεχωριστή νομική προσωπικότητα.

Ωστόσο, στα τέλη της δεκαετίας του 1970, η δυσμενή οικονομική συγκυρία (πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και 1979) οδήγησε τα κράτη- μέλη στη λήψη μέτρων εμπορικού προστατευτισμού στις μεταξύ τους σχέσεις. Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, η Κοινότητα αντιμετώπιζε το δίλημμα «πρόοδος ή διάλυση». Η στασιμότητα στην ολοκλήρωση απειλούσε να οδηγήσει σε όξυνση τα εσωτερικά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Αντίθετα, μια υπέρβαση της κρίσης της ολοκλήρωσης θα έδινε την ευκαιρία για βελτίωση των προοπτικών της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) του 1986, η Κοινότητα πραγματοποίησε ένα αποφασιστικό «άλμα» προς τα εμπρός. Η αναγκαιότητα μιας νέας, αποφασιστικής ώθησης της ενοποιητικής διαδικασίας είχε καταδειχτεί αρκετά χρόνια πριν από την ΕΕΠ, με τις πολιτικές πρωτοβουλίες που είχαν καταλήξει στην έκθεση την οποία είχε συντάξει, το 1976, ο τότε πρωθυπουργός του Βελγίου Leo Tindemans, στο σχέδιο Ευρωπαϊκής Πράξης που έγινε γνωστό ως σχέδιο Genscher- Colombo (1981), προ παντός δε στην υιοθέτηση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το 1984, ενός σχεδίου συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕΠ πιστώνεται καταρχάς με το πλέγμα των διατάξεών της, βάσει των οποίων, με καταληκτικό ορόσημο την 31^η Δεκεμβρίου 1992, θεσπίστηκε η «προοδευτική εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς», δηλαδή η εγκαθίδρυση μιας ενιαίας αγοράς ως «χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων». Οι ουσιαστικές διατάξεις της Συνθήκης της ΕΟΚ αναθεωρήθηκαν, επίσης, και προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της νομισματικής ικανότητας της Κοινότητας, της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, της καθιέρωσης της πολιτικής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, καθώς και προστασίας του περιβάλλοντος. Σ' αυτό τον τελευταίο τομέα, η ΕΕΠ εισήγαγε, για πρώτη φορά στο κοινοτικό θεσμικό προσκήνιο, την αρχή της επικουρικότητας (η Κοινότητα δρα στον τομέα αυτό μόνον εφόσον οι στόχοι μπορούν να πραγματοποιηθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο, παρά στο επίπεδο των επί μέρους κρατών- μελών). Τέλος, στο θεσμικό επίπεδο η ΕΕΠ συνεισέφερε στην αναθεώρηση της Συνθήκης της ΕΟΚ, την αναγνώριση της θεσμικής ύπαρξης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, την ίδρυση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΠΕΚ), τη γενίκευση της αρχής της εκχώρησης εκτελεστικών εξουσιών από το Συμβούλιο στην Επιτροπή, την ίδρυση διαδικασίας συνεργασίας των άλλων κοινοτικών οργάνων με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο πλαίσιο του νομοθετικού έργου, καθώς και την αύξηση των περιπτώσεων κατά τις οποίες το

Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία. Ένα είναι σίγουρο: η ΕΕΠ παρά τους ισχυρισμούς ότι τα εσωτερικά αιτήματα για αλλαγή οφείλονταν στην οικονομική και τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας σε σχέση με την Ευρώπη, άνοιξε το δρόμο της πολιτικής ολοκλήρωσης και της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Η κύρια συνεισφορά της Συνθήκης του Maastricht στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση, συνίσταται στο ότι θεσμοποίησε την Ευρωπαϊκή Ένωση στη βάση ενός συμβιβασμού ανάμεσα, από τη μια μεριά στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και τις πολιτικές δυνάμεις που υποστήριζαν την περιορισμένη και κατά στάδια εμβάθυνση της ολοκλήρωσης, και, από την άλλη μεριά, σ' εκείνες που προσανατολιζόνταν στην άμεση ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ίδια η ΣΕΕ «αυτοχαρακτηρίζεται» ως το μέσο που «ανοίγει νέα φάση στη διαδικασία μιας διαρκώς στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης», σε ευθεία γραμμή με τη Συνθήκη της ΕΟΚ, η οποία έθεσε τα «θεμέλια» της Ένωσης. Από τη διατύπωση αυτής της διάταξης, όπως και από τον ίδιο τον τίτλο της Συνθήκης –ο οποίος είναι «Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση» και όχι «Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης»- προκύπτει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένα στάδιο της ενοποιητικής διαδικασίας, η κατάληξη της οποίας, πάντως δεν διευκρινίζεται. Εξάλλου, από το σχέδιο Συνθήκης που ενέκριναν στο Maastricht οι Αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων των Δώδεκα, είχε απαλειφθεί κάθε αναφορά στον «ομοσπονδιακό χαρακτήρα» της Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως θεσμοποιήθηκε με τη Συνθήκη του Maastricht, δεν μετασχημάτισε τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες σε Ευρωπαϊκή Ένωση. Ουδεμία νέα νομική οντότητα προστέθηκε στο πλευρό των ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αλλά στη ουσία, η Ευρωπαϊκή Ένωση υπό τους όρους της Συνθήκης του Maastricht, στερούμενη νομικής προσωπικότητας και ιδίως της ικανότητας σύναψης διεθνών Συνθηκών, αλλά και στερούμενη δικού της προϋπολογισμού και δικών της χρηματοδοτικών μέσων, δεν υφίσταται παρά μόνον ως πολιτική οντότητα.

Η Ένωση επιτρέπει να εξασφαλίζεται η ενότητα ενός

θεσμικού τριπτύχου: «η Ένωση βασίζεται στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, συμπληρούμενες με τις πολιτικές και τις μορφές συνεργασίας που θεσπίζονται με τη ΣΕΕ. Έχει αποστολή να οργανώσει συνεκτικά και αλληλέγγυα τις σχέσεις μεταξύ των κρατών- μελών και των λαών τους». Σύμφωνα με τη ΣΕΕ, στο κέντρο αυτού του τριπτύχου βρίσκεται η κοινοτική συνιστώσα της Ένωσης –ο κατά την ενωσιακή ορολογία κοινοτικός πυλώνας– δηλαδή οι τρεις ευρωπαϊκές κοινότητες. Οι δύο πλευρές του τριπτύχου καλύπτονται από του δύο νέους θεσμούς διακυβερνητικής συνεργασίας που καθιέρωσε η ΣΕΕ: την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας, και τη Συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, τη ΣΔΕΥ.

Με την προσθήκη, στους ολοκληρωμένους κοινοτικούς θεσμούς, των θεσμών της διακυβερνητικής συνεργασίας, η ΣΕΕ ενσάρκωσε την εγκατάλειψη του λειτουργικού υποδείγματος της ολοκλήρωσης, το οποίο, όπως είπαμε, είχαν εμπιστευτεί οι Monnet και Schuman και προέβλεπε ότι οι διαδικασίες του υπερεθνικού οικοδομήματος βαθμιαία θα καταλάμβαναν και τις πολιτικές λειτουργίες των κρατών- μελών (πολιτική ένωση). Η ΣΕΕ ακολούθησε την οδό που διανοίχτηκε με την ΕΕΠ: θεσμοποίησε την παράλληλη προσφυγή στα δύο είδη θεσμών και διαδικασιών με σκοπό την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης, επιχειρώντας ταυτόχρονα να συμφιλιώσει τη μεταξύ τους ετερογένεια και να πετύχει τη σύγκληση τους. Αυτός ο τελευταίος στόχος της ΣΕΕ, που συνοψίζεται στην εξασφάλιση της θεσμικής ενότητας του τριπτύχου της Ένωσης, προκύπτει καταρχάς από το ότι δεν μπορεί ένα ευρωπαϊκό κράτος να καταστεί μέλος μιας ή δύο συνιστωσών της Ένωσης, αποκλείοντας τις άλλες ή την άλλη.

Εν ολίγοις η Συνθήκη του Maastricht αντιπροσωπεύει ένα καθοριστικής σημασίας στάδιο στην οικοδόμηση της Ευρώπης, αφού θεωρείται μεν αναθεωρητική των προηγούμενων Συνθηκών, αλλά θέσπισε διατάξεις και νομοσχέδια με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί έτσι, για παράδειγμα, η Οικονομική Νομισματική

Ένωση, ανοίγοντας την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σε νέους τομείς. Η Κοινότητα απέκτησε πολιτική διάσταση. Γι' αυτό και όχι άδικα, η Συνθήκη του Maastricht ήταν η πρώτη Συνθήκη που προσπάθησε να είναι κοντά στον Ευρωπαίο πολίτη, απέκτησε πολιτική διάσταση και «είδε» πέραν του οικονομικού στόχου. Τα κράτη- μέλη, συνεπή προς τη δέσμευση που είχαν εντάξει στη Συνθήκη του Maastricht για τη σύγκληση νέας Διακυβερνητικής διάσκεψης, το 1996, με σκοπό την αναθεώρηση της ΣΕΕ, αποφάσισαν, μετά από πολύμηνη προεργασία, τη σύγκληση αυτής της διάσκεψης κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Τορίνο, στις 29.3.1996. Η διάσκεψη ολοκληρώθηκε με τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Άμστερνταμ, στις 16 και 17 Ιουνίου 1997, όταν υπογράφηκε από τους Αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων των Δεκαπέντε η ομώνυμη Συνθήκη.

Η προσήλωση των περισσότερων κυβερνήσεων στην προετοιμασία συμμετοχής στην ΟΝΕ, τις εμπόδισε να εκμεταλλευτούν τη δυνατότητα που παρείχε η νέα Διακυβερνητική διάσκεψη για μια νέα, αποφασιστική εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα κράτη- μέλη, όχι μόνο δε συνεισέφεραν με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ καμιά νέα «κινητήρια ιδέα» στην ενοποιητική διαδικασία (μεταξύ όλων των πράξεων του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου, η νέα Συνθήκη διεκδικεί εξάλλου την πρωτοτυπία του να μην περιέχει προοίμιο), αλλά απέτυχαν να εξοπλίσουν την Ένωση με θεσμούς ικανούς να διασφαλίσουν την αποτελεσματική λειτουργία της ενόψει της διεύρυνσής της. Πάντως η ΣτΑ συνέβαλε στην εξέλιξη της ενοποιητικής διαδικασίας, από την άποψη ότι για πρώτη φορά ο ενωσιακός συντακτικός νομοθέτης, με τους νέους κανόνες και θεσμούς που εισήγαγε, έδωσε απαντήσεις σε αιτήματα προσέγγισης των στόχων και των θεσμών της ολοκλήρωσης προς τις πρακτικές, βιοτικές ανάγκες των πολιτών. Αυτή τη σκοπιμότητα εξυπηρετεί, καταρχήν, η συμβολή της νέας Συνθήκης στην απλοποίηση και την επαναρίθμηση των Συνθηκών, στη διεύρυνση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στην προσθήκη στις αρμοδιότητες της Κοινότητας της

χάραξης συντονισμένης στρατηγικής για την απασχόληση, στην εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης σε συνάρτηση με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και την ασφάλεια των πολιτών. Οι κυριότερες μεταβολές που επέρχονται, με τη νέα Συνθήκη, αφορούν τον εξοπλισμό με νέους θεσμούς, τη βελτίωση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και κυρίως τον εξοπλισμό της Ένωσης με τη δυνατότητα να λαμβάνει και να εφαρμόζει αποφάσεις σχετικές με αποστολές, δηλαδή αποστολές ανθρωπιστικού χαρακτήρα, εκκένωσης εδαφών, διατήρησης της ειρήνης και ένοπλης επέμβασης για την αντιμετώπιση κρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης της ειρήνης.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ ξεκίνησε με στόχους φιλόδοξους, προσανατολισμένους στην Ευρώπη των πολιτών. Εκτός των άλλων, με τις θεσμικές και πολιτικές συνθήκες που θέλησε να δημιουργήσει στόχευσε στο δυναμικό ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διεθνή σκηνή, ώστε να αντιμετωπιστούν οι μελλοντικές προκλήσεις. Ωστόσο, η ΣτΑ δεν αντιμετώπισε ζητήματα όπως είναι η μείωση των μελών της Επιτροπής, ή ο νέος υπολογισμός του αριθμού ψήφων που διαθέτει κάθε κράτος- μέλος στο πλαίσιο του Συμβουλίου, ή η επέκταση των περιπτώσεων κατά τις οποίες το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία. Τα ζητήματα αυτά αποτέλεσαν αντικείμενο της νέας Διακυβερνητικής Διάσκεψης στη Νίκαια για την αναθεώρηση των Συνθηκών που άρχισε τον Φεβρουάριο του 2000, εγκρίθηκε τον Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου και υπεγράφη στις 26 Φεβρουαρίου του 2001.

Η Συνθήκη της Νίκαιας που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου του 2003 είχε αντικείμενο την προσαρμογή του τρόπου λειτουργίας των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων πριν από την προσχώρηση νέων κρατών- μελών. Άλλωστε, η Συνθήκη του Άμστερνταμ άφησε σε εκκρεμότητα τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις που ήταν αναγκαίες για να αποφευχθεί η παραλυσία σε μια Ένωση 25 ή 30 κρατών- μελών. Οι βουλευτές θεωρούσαν ότι είχε έρθει η ώρα να γίνουν οι θεσμοί πιο αποτελεσματικοί, πιο διαφανείς και πιο δημοκρατικοί. Είχε έρθει επίσης η ώρα να σταματήσουν οι

διπλωματικές διαπραγματεύσεις και αναδιαπραγματεύσεις που γίνονταν κλεισμένων των θυρών και να ενταχθούν στις συζητήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών- μελών και των υποψηφίων χωρών και η κοινωνία των πολιτών. Είχε έρθει, τέλος, ο καιρός για έναν εξορθολογισμό των κειμένων, τα οποία για μισό περίπου αιώνα είχαν καταστήσει την Ένωση ένα ακατάληπτο νομικό κυκεώνα. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτέλεσε μισή επιτυχία καθώς επέκτεινε και απλοποίησε τη συναπόφαση σε 20 νέους τομείς, ενισχύοντας περαιτέρω την κοινοβουλευτική δημοκρατία σε επίπεδο Ένωσης, ενέταξε στις συνθήκες τις αστυνομικές και συνοριακές πολιτικές που διεξάγονταν εκτός του πλαισίου της και επιπλέον κατοχύρωσε την αρχή της επικουρικότητας και θέσπισε Έπατο Εκπρόσωπο για την Εξωτερική Πολιτική. Όμως το Άμστερνταμ ήταν και μισή αποτυχία. Τη στιγμή που η Ένωση διευρύνθηκε με τρία νέα κράτη- μέλη (Αυστρία, Φινλανδία, Σουηδία) και έπρεπε να προβλέψει την ένταξη ακόμα πιο πολλών, οι κυβερνήσεις αδυνατούσαν να συμφωνήσουν στο κεφάλαιο για τα θεσμικά θέματα.

Τον Απρίλη του 2000 διαφάνηκαν οι φιλόδοξες προσδοκίες του Κοινοβουλίου όπως διατυπώθηκαν σε σημαντική έκθεσή του, η οποία και εγκρίθηκε. Σε αυτή οι βουλευτές προτείνουν την εκ νέου συγχώνευση όλων των προηγούμενων συνθηκών σε ένα ενιαίο κείμενο, με ένα πρώτο μέρος συνταγματικό, το οποίο θα περικλείει τους στόχους της Ένωσης, το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (με υποχρεωτική ισχύ), τα θεσμικά όργανα, τις αρμοδιότητες μεταξύ της Ένωσης και των Κρατών, καθώς και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Το Κοινοβούλιο επιδιώκει την κατάργηση της διάρθρωσης σε πυλώνες με γενίκευση της κοινοτικής μεθόδου. Προτείνει επίσης να αντικατασταθεί το πολύπλοκο σύστημα στάθμισης των ψήφων στο Συμβούλιο από μία πολύ σαφέστερη διπλή πλειοψηφία: μια απόφαση θα εγκρίνεται αφ' ης στιγμής συγκεντρώνει την πλειοψηφία των κρατών που έχουν τουλάχιστον την πλειοψηφία του πληθυσμού της Ένωσης. Αυτές οι προτάσεις του Κοινοβουλίου τελικά θα επικρατήσουν. Όχι όμως στη Νίκαια.

Ύστερα από μια μαραθώνια διαπραγμάτευση σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας θα καταλήξει τελικά σε μια υποτυπώδη Συνθήκη. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων απλώς προσαρτάται σ' αυτή χωρίς υποχρεωτική ισχύ. Το σύστημα λήψης των αποφάσεων κατά πλειοψηφία με στάθμιση των ψήφων δεν καταργείται αλλά υπόκειται σε νέο υπολογισμό, προκειμένου να δοθεί μεγαλύτερο βάρος στα μεγάλα κράτη, τα οποία δέχονται επίσης να έχουν μόνο έναν Επίτροπο στη διευρυμένη Ένωση. Η Συνθήκη της Νίκαιας, αντί να διευκολύνει τη λήψη των αποφάσεων, την καθιστά ακόμη δυσχερέστερη. Όλα τα υπόλοιπα θέματα αναβάλλονται για αργότερα και έτσι οι ευρωβουλευτές απογοητεύονται. Ναι μεν αναγνωρίζουν ότι «η Συνθήκη της Νίκαιας αίρει το τελευταίο τυπικό εμπόδιο στη διεύρυνση», όμως, «μια Ένωση 27 ή περισσότερων κρατών- μελών απαιτεί βαθύτερες μεταρρυθμίσεις». Ακόμη και αν το αποτέλεσμα κριθεί σε συνάρτηση με την περιορισμένη ημερήσια διάταξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης, οι λύσεις που δόθηκαν είναι ανεπαρκείς κατά την άποψη του Κοινοβουλίου. Η Ένωση δεν κερδίζει τίποτε ούτε σε ικανότητα δράσης, ούτε από την άποψη της μείωσης του δημοκρατικού της ελλείμματος. Σύμφωνα με το Κοινοβούλιο, «η Συνθήκη της Νίκαιας σηματοδοτεί το κλείσιμο ενός κύκλου που είχε ανοίξει στο Maastricht και απαιτεί την έναρξη μιας συνταγματικής διαδικασίας που θα καταλήξει στην έγκριση ενός Συντάγματος.

Το κυριότερο επίτευγμα της Νίκαιας δεν είναι ίσως η Συνθήκη, όσο αφενός η εμφανής απόδειξη ότι η μέθοδος της διακυβερνητικής διαπραγμάτευσης έχει φτάσει στα όριά της, και αφετέρου τα παραρτήματα της Συνθήκης: η «Δήλωση για το μέλλον της Ένωσης» που προσαρτήθηκε στην εν λόγω Συνθήκη καθορίζει τα επόμενα βήματα προς την εμβάθυνση των θεσμικών μεταρρυθμίσεων, έτσι ώστε η Συνθήκη της Νίκαιας να αποτελεί απλώς ένα στάδιο αυτής της πορείας. Υπό το φως των αποτελεσμάτων της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 2000 η οποία οδήγησε στη Συνθήκη της Νίκαιας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

αποφάσισε στα τέλη του 2001 να διοργανώσει μια Συνέλευση η οποία θα εξέταζε το πώς θα μπορούσε η Ένωση να καταστεί περισσότερο δημοκρατική, διαφανής και αποτελεσματική. Η Συνέλευση αυτή, η οποία διεξήγαγε τις εργασίες της μεταξύ του Μαρτίου 2002 και Ιουλίου 2003, συνέταξε μια Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, η οποία επρόκειτο να αντικαταστήσει τις υπάρχουσες Συνθήκες. Εν συνεχεία η Συνθήκη αυτή υποβλήθηκε σε Διακυβερνητική Διάσκεψη όπου και εγκρίθηκε από τους 25 Αρχηγούς Κρατών και Κυβερνήσεων, ελαφρώς τροποποιημένη, στις 17 και 18 Ιουνίου του 2004 στις Βρυξέλλες και υπεγράφη τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα ήταν η νέα μεγάλη συμφωνία μεταξύ των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να την κάνουν πιο ισχυρή σε διεθνές επίπεδο και πιο αποτελεσματική στο εσωτερικό της, για να απλοποιήσουν τη λειτουργία της και να διευκρινίσουν τις αρμοδιότητές της. Οι προσδοκίες που δημιουργήθηκαν με το Σύνταγμα ήταν να μπορέσει η Ένωση να ξεπεράσει πιο εύκολα τις δυσκολίες που δημιουργούσε το μέγεθός της.

Οι αξίες που εισήγαγε το Σύνταγμα ήταν ο σεβασμός της ανθρώπινη αξιοπρέπεια, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου και των ανθρώπινων δικαιωμάτων, ιδίως όσων ανήκουν σε μειονότητες. Κάθε κράτος της Ένωσης πρέπει να εφαρμόζει τις αξίες αυτές και η κοινωνία του πρέπει να χαρακτηρίζεται από πλουραλισμό, απαγόρευση διακρίσεων, αλληλεγγύη και ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Όποιο κράτος τις παραβιάζει δεν μπορεί να συμμετέχει στην Ένωση. Ως στόχους του Ευρωπαϊκού Συντάγματος θέτουν την πλήρη απασχόληση, την κοινωνική πρόοδο και το υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος. Για να επιτευχθούν το Σύνταγμα εγγυάται έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης για τους πολίτες της και ελεύθερου ανταγωνισμού για την αγορά της.

Το κείμενο συντάχθηκε από μια Συνέλευση που τη συγκρότησαν βουλευτές των εθνικών κοινοβουλίων και εκπρόσωποι των εθνικών κυβερνήσεων όλων των κρατών- μελών, βουλευτές του

Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αφού ακουστήκαν οι απόψεις των οργανώσεων των πολιτών. Η τελική επεξεργασία έγινε από τις κυβερνήσεις των κρατών- μελών και οι αρχηγοί των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης το υπέγραψαν στις 29 Οκτωβρίου 2004. Για να τεθεί σε ισχύ έπρεπε να επικυρωθεί από κάθε κράτος- μέλος ξεχωριστά και οι τρόποι επικύρωσης ήταν οι εξής δύο: είτε μέσω των εθνικών κοινοβουλίων είτε μέσω δημοψηφίσματος ανάλογα με τη νομοθεσία του κάθε κράτους- μέλους. Όσον αφορά τον προβληματισμό για την ιεραρχία του Ευρωπαϊκού Συντάγματος έναντι των εθνικών η απάντηση ήταν ότι το Σύνταγμα της Ευρώπης θα συνυπήρχε και θα αλληλοσυμπληρωνόταν με τα εθνικά Συντάγματα. Ορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα λειτουργούσε η Ένωση, δίνοντας σ' αυτή μόνο τις εξουσίες εκείνες που της αναθέτουν τα κράτη- μέλη. Στο πλαίσιο αυτό, οι ευρωπαϊκοί νόμοι υπερισχύουν των εθνικών σε όλα τα κράτη της Ένωσης.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένωση πολιτών και κρατών που αποσκοπεί να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των πολιτών της. Κάθε υπήκοος κράτους- μέλους είναι και πολίτης της Ένωσης. Όλοι έχουν δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής, μπορούν να ψηφίζουν και να εκλέγονται στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στις δημοτικές εκλογές εκεί που κατοικούν, όλοι μπορούν να έχουν όταν βρίσκονται έξω από την Ένωση διπλωματική και προξενική προστασία από τις αρχές κάθε κράτους- μέλους, όλοι μπορούν να υποβάλλουν αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τον Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή. Πολίτες από διάφορα κράτη θα μπορούν με ένα εκατομμύριο υπογραφές να ζητούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προτείνει τη λήψη μέτρων σε ένα συγκεκριμένο τομέα. Πάνω απ' όλα όμως το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα δίνει στους πολίτες τα δικαιώματα που ορίζει ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Ο Χάρτης αυτός είναι η ασπίδα των πολιτών σε κάθε προσπάθεια παραβίασης των ανθρώπινων δικαιωμάτων τους και των θεμελιωδών ελευθεριών τους. Οι Ευρωπαίοι πολίτες θα έχουν πλέον ένα ενιαίο,

πλήρη, συνεκτικό και σύγχρονο κατάλογο δικαιωμάτων με δεσμευτική ισχύ. Πιο συγκεκριμένα προστατεύει την αξιοπρέπεια τους, τις ελευθερίες τους (τις προσωπικές, τις οικογενειακές, τις κοινωνικές, τις επαγγελματικές και εργασιακές, της σκέψης, της συνείδησης, της θρησκείας, της έκφρασης, της ιδιοκτησίας και του επιχειρείν), επιβάλλει την ισότητά τους απέναντι στο νόμο, την ισότητα ανδρών και γυναικών, διαφυλάσσει την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία, προστατεύει την υγεία και τα δικαιώματα των ηλικιωμένων και των παιδιών. Η άποψη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το Σύνταγμα ήταν ξεκάθαρη. Δεν είχε καμία επιφύλαξη και επιθυμούσε να επικυρωθεί απ' όλα τα κράτη- μέλη. Πίστευε ότι τα οφέλη για τους πολίτες και για όλη την Ένωση θα ήταν χειροπιαστά, άλλωστε το Σύνταγμα ενίσχυε τις εξουσίες του.

Η Ευρώπη έκανε προσπάθειες να εισάγει με πρωτόγνωρες μεθόδους ένα δικό της Σύνταγμα, αλλά βρήκε ως εμπόδιο τις βουλήσεις ορισμένων λαών της που ανέκοψαν αυτή την προοπτική. Ωστόσο η κατάσταση δεν έχει μείνει εντελώς στάσιμη λόγω των δραματικών εξελίξεων σε παγκόσμιο επίπεδο και της ανάγκης που έχει η Ευρώπη να αποκτήσει τη δική της φωνή. Κρίθηκε λοιπόν αναγκαίο να ληφθούν άμεσες αποφάσεις μέσω μιας σταδιακής δόμησης μιας ενιαίας παρουσίας βασισμένης σε αρχές και κανόνες. Αναγκαίο να κατανοηθεί ήταν και το γεγονός ότι το συνταγματικό πρόβλημα της Ευρώπης δεν αποτελούσε πολυτέλεια ούτε ρητορική. Ασχέτως από την όποια παρουσία της στην πολιτική σκηνή, η Ευρώπη έπρεπε με αφοσίωση να δώσει λύσεις στα προβλήματα της συνταγματοποίησης στα πλαίσια των διεθνών ανακατατάξεων και των εσωτερικών εντάσεων.

Το θέμα του Ευρώ-Συντάγματος τα τελευταία χρόνια απασχόλησε ιδιαίτερα την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία επεδίωξε ουσιαστικά να θεσμοθετηθεί μέσα από ένα κοινό Σύνταγμα για όλα τα μέλη της αλλά διαπίστωσε ότι ο δρόμος για την επίτευξη αυτού του στόχου δεν ήταν εύκολος, αλλά απαιτούσε πολλές αλλαγές, θυσίες και προσπάθειες. Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν ήταν

πάρα πολλά και εμπόδιζαν το έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το βασικό εμπόδιο ουσιαστικά ήταν η ανομοιογένεια των κρατών-μελών και οι αλλαγές που έπρεπε να προωθηθούν προκειμένου να υπάρξει λύση. Ωστόσο πολλές χώρες δεν ήταν διατεθειμένες να προβούν σε αυτές τις αλλαγές λόγω της ανασφάλειας αλλά και της αρνητικής στάσης του λαού απέναντι σε αυτήν τη νέα κατάσταση. Πολλοί επίσης είναι αυτοί οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να έχει κάποιο Σύνταγμα καθότι δεν έχει δικό τη λαό αλλά αποτελείται από κράτη- μέλη τα οποία έχουν το δικό τους Σύνταγμα να ακολουθούν. Η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού λαού είναι εκ των πραγμάτων δύσκολη καθότι θα πρέπει να εξαλειφθούν ή να θυσιαστούν κάποια κράτη και να δημιουργηθεί ευρωπαϊκός λαός και φυσικά αυτό κανείς δεν το θέλει.

Τα προβλήματα που προέκυψαν το 2005 κατά τη διαδικασία κύρωση της Συνταγματικής Συνθήκης οδήγησαν την Ένωση στο να κινήσει μια διαδικασία προβληματισμού για τις μελλοντικές μεταρρυθμίσεις. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν η πρόσκληση στην οποία προέβη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, τον Ιούνιο του 2006, προς τη μελλοντική γερμανική Προεδρία να προετοιμάσει μια έκθεση για τις επόμενες ενέργειες. Η εν λόγω έκθεση, μαζί με τις εργασίες που διεξήγαγε η γερμανική Προεδρία, έδωσαν τη δυνατότητα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά τη σύνοδό του στις 21- 22 Ιουνίου 2007, να συμφωνήσει για τη σύγκληση μιας Διακυβερνητικής Διάσκεψης η οποία είχε σκοπό να εκπονήσει μια «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» που θα τροποποιούσε τις υπάρχουσες Συνθήκες με στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της δημοκρατικής νομιμοποίησης της διευρυμένης Ένωσης, καθώς και την ενίσχυση της συνοχής της εξωτερικής της δράσης.

Μέσα σε 50 χρόνια η Ευρώπη άλλαξε, άλλαξε όμως και ο κόσμος. Σήμερα, περισσότερο παρά ποτέ, μέσα σ' ένα παγκοσμιοποιημένο και ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον, η Ευρώπη βρίσκεται μπροστά σε νέες προκλήσεις: παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, δημογραφικές μεταβολές, αλλαγή του κλίματος, ενεργειακός εφοδιασμός, νέες απειλές για την ασφάλεια. Πρόκειται

για προβλήματα μείζονος σημασίας τα οποία καλείται να επιλύσει η Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα. Οι χώρες μέλη δεν μπορούν πλέον να αντιμετωπίζουν μόνες τους τα νέα αυτά προβλήματα που δεν γνωρίζουν σύνορα. Μόνο ενώνοντας τις δυνάμεις τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα μπορούσαν να δράσουν αποτελεσματικά και να δώσουν ικανοποιητική απάντηση στις ανησυχίες των πολιτών τους. Όμως η Ευρώπη, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει όλες αυτές τις προκλήσεις, θα πρέπει να εκσυγχρονιστεί. Θα πρέπει να διαθέτει αποτελεσματικά μέσα κατάλληλα όχι μόνο για τη λειτουργία μιας Ένωσης που σήμερα αριθμεί 27 και όχι 15 μέλη, αλλά και για τις ραγδαίες εξελίξεις του σημερινού κόσμου. Συνεπώς, θα πρέπει να αναπροσαρμοστούν οι κανόνες που υπάρχουν στις συνθήκες και ρυθμίζουν τη συμβίωση μα σε έναν κοινό χώρο.

Αυτό ακριβώς είναι το αντικείμενο της συνθήκης που υπεγράφη στη Λισαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων, συνεκτιμώντας τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις και συγχρόνως επιδιώκοντας να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες των Ευρωπαίων, κατέληξαν σε συμφωνία σχετικά με τους νέους κανόνες που θα πρέπει να διέπουν τη μελλοντική δράση της Ένωσης. Έτσι, χάρη στη Συνθήκη της Λισαβόνας, θα μπορέσουν τα ευρωπαϊκά όργανα να αναμορφώσουν τις μεθόδους λειτουργίας τους, θα γίνει η Ένωση πιο δημοκρατική και θα αναδειχθούν περισσότερο οι αξίες στις οποίες στηρίζεται. Η Συνθήκη της Λισαβόνας αποτελεί καρπό των διαπραγματεύσεων που έγιναν ανάμεσα στις χώρες μέλη στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης με τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Προτού τεθεί σε ισχύ, η Συνθήκη θα πρέπει να κυρωθεί και από τις 27 χώρες μέλη. Οι τελευταίες θα επιλέξουν τον τρόπο κύρωσής της με βάση τους συνταγματικούς τους κανόνες. Στόχος είναι η έναρξη ισχύος της Συνθήκης από την 1^η Ιανουαρίου 2009, δηλαδή μερικούς μήνες πριν από τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Καταρχήν, σημειώνεται ότι η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, ή

αλλιώς η «Συνθήκη των Συνθηκών», τροποποιεί τις βασικές υφιστάμενες ευρωπαϊκές Συνθήκες, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπου η πρώτη είναι ουσιαστικά η Συνθήκη του Maastricht, όπως τροποποιήθηκε από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τη Συνθήκη της Νίκαιας, ενώ η δεύτερη είναι η Συνθήκη της Ρώμης, όπως τροποποιήθηκε από το 1957 μέχρι σήμερα. Παρά το γεγονός ότι η χρήση του όρου «Σύνταγμα» αποφεύχθηκε επιμελώς, είναι φανερό ότι η προτεινόμενη Συνθήκη θα έχει θεμελιακό χαρακτήρα για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η συνάφεια της προτεινόμενης Συνθήκης με το σχέδιο Συντάγματος, που απέρριψε η μεγάλη πλειοψηφία του Γαλλικού και Ολλανδικού λαού το 2005, προκύπτει και από το γεγονός ότι, κατά γενική μαρτυρία, μεγάλο μέρος του σχεδίου Ευρω-Συντάγματος περιλήφθηκε στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη. Για παράδειγμα, μετά το πέρας της Συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που δρομολόγησε τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, τον Ιούνιο 2007, ο Ιρλανδός όπως και ο Βρετανός Πρωθυπουργός, σημείωσαν με ικανοποίηση ότι το 90% του σχεδίου Ευρω-Συντάγματος περιλήφθηκε στην υπό συζήτηση Συνθήκη. Ο πρώην Πρόεδρος της Συνέλευσης Ζισκάρ Ντ' Εστέν ήταν ακόμη πιο σαφής. Σημείωσε ότι «οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις συμφώνησαν σε ορισμένες διακοσμητικού χαρακτήρα αλλαγές του σχεδίου Ευρω-Συντάγματος, προκειμένου να διευκολύνουν την καθιέρωσή του». Ως προς το περιεχόμενο της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένα κεντρικά ζητήματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, πολιτικής ασφαλείας και άμυνας, καθώς και στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, σε θεσμικό επίπεδο την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών-μελών και το ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Έτσι, ως προς τον *ανταγωνισμό*, αυτός απαλείφθηκε από τους στόχους της Ένωσης, επανεμφανίζεται όμως εμμέσως πλην σαφώς σε διάφορα σημεία. Στην *οικονομική πολιτική* η επιδίωξη της σταθερότητας των τιμών αποτελεί με τη νέα Συνθήκη στόχο της Ένωσης, ενώ ο κανόνας για τις *δημόσιες υπηρεσίες*

παραμένει ο ελεύθερος ανταγωνισμός. Η παροχή *υπηρεσιών υγείας* και *κοινωνικής προστασίας* παραμένει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών- μελών. Οι μεγάλες ανισότητες μεταξύ τους, ιδιαίτερα μετά την τελευταία διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από 15 σε 27 κράτη μέλη, δεν αντιμετωπίζονται. Αντίθετα, εκφράζονται φόβοι για τυχόν αμφισβήτηση των υφιστάμενων πολιτικών, δεδομένου ότι το Συμβούλιο αποκτά τη δυνατότητα εφαρμογής μέτρων κοινωνικής προστασίας και ασφάλισης, στη βάση της ομοφωνίας. Επιπλέον, η προϋπόθεση της ομοφωνίας για τη λήψη μέτρων σχετικά με την κοινή πολιτική των *μεταφορών* εγκαταλείπεται. Έτσι, οι επιπτώσεις της πολιτικής μεταφορών στο επίπεδο διαβίωσης, στην απασχόληση και στις ίδιες τις μεταφορές απλώς θα «λαμβάνονται υπόψη». Σχετικά με την *ενέργεια* εισάγεται νέο άρθρο, το οποίο τοποθετεί το θέμα στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, δηλαδή της απελευθέρωσης του τομέα ενέργειας. Στην *πολιτική ασφαλείας* και *άμυνας*, οι δεσμοί με το NATO ενισχύονται. Τα κράτη- μέλη προτρέπονται να αυξήσουν τις στρατιωτικές τους δαπάνες ενώ παράλληλα η στρατιωτική επέμβαση εκτός των χωρών της Ένωσης ενθαρρύνεται στο όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Ο *Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων* αναφέρεται, πλην όμως δεν περιλαμβάνεται στη νέα Συνθήκη! Ο χαρακτήρας των δικαιωμάτων αποδυναμώνεται ακόμη περισσότερο, ενώ ορισμένα δικαιώματα απαλείφονται εντελώς, όπως εκείνο της έκτρωσης και της αντισύλληψης. Η εφαρμογή του Χάρτη είναι υπόθεση κάθε κράτους- μέλους, ενώ η εξαίρεση της Βρετανίας και η αμφισβήτησή του από την Πολωνία και την Ιρλανδία οδηγεί το Χάρτη στο περιθώριο. Επιπροσθέτως, ως προς το *διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων*, αυτές χωρίζονται σε τρεις περιοχές: της Ένωσης αποκλειστικά, της Ένωσης σε συνεργασία με τα κράτη- μέλη και των κρατών- μελών συνεπικουρούμενα από την Ένωση. Ο διαχωρισμός μεταξύ τους είναι ασαφής, ενώ οι δύο πρώτες κατηγορίες κυριαρχούν έναντι της τρίτης, καθώς περίπου το 80% των νόμων που ψηφίζονται από τα εθνικά κοινοβούλια αποτελεί προσαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας. Τα εθνικά κοινοβούλια

γνωμοδοτούν ως προς την τήρηση της αρχής της επικουρικότητας από την προτεινόμενη κοινοτική νομοθεσία. Κάθε κοινοβούλιο διαθέτει δύο ψήφους. Εάν υπάρξει αρνητική ψήφος, τότε το θέμα επανεξετάζεται και αν το αρμόδιο κοινοτικό όργανο επιμείνει στην προώθηση της συγκεκριμένης νομοθεσίας, οφείλει να αιτιολογήσει την απόφασή του. Πρόκειται, δηλαδή, για υπό όρους ενίσχυση του ρόλου των εθνικών κοινοβουλίων. Σε ό,τι αφορά τη λήψη αποφάσεων από το Συμβούλιο, ισχύει η ενισχυμένη πλειοψηφία, 50% των κρατών και 55% των πληθυσμών, από την 1.11.2014, με διάφορες μεταβατικές ρυθμίσεις, που μπορεί να φτάσουν μέχρι το 2017. Ο αριθμός των Επιτρόπων μειώνεται, ομοίως με μεταβατικές ρυθμίσεις ως τις 31.10.2014. Δημιουργείται θέση Προέδρου και Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, με θητεία 2,5 ετών, που μπορεί να ανανεωθεί μια φορά. Επίσης, δημιουργείται θέση Υπατου Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής.

Οι παραπάνω αναφορές, αν και είναι σύντομες, είναι ενδεικτικές του πνεύματος της νέας Συνθήκης. Πρόκειται για συνέχιση της ίδιας πολιτικής σε όλα τα επίπεδα. Είναι πράγματι εντυπωσιακή η αδιαφορία που επιδεικνύουν τα κοινοτικά όργανα απέναντι στη βούληση των ευρωπαϊών πολιτών να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση του μέλλοντός τους. Η διετής «περίοδος περισυλλογής», που κήρυξε το Συμβούλιο το 2005, αμέσως μετά από το αρνητικό αποτέλεσμα των δημοψηφισμάτων στη Γαλλία και στην Ολλανδία για το σχέδιο Ευρωσυντάγματος, δεν ωφέλησε σε τίποτα. Με απόλυτη σύμπνοια, τα κοινοτικά όργανα στηρίζουν από κοινού την προτεινόμενη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, θεωρώντας ότι με τον τρόπο αυτό η Ένωση θα λειτουργήσει με μεγαλύτερη «αποτελεσματικότητα, δημοκρατική νομιμοποίηση και συνοχή της εξωτερικής πολιτικής». Είναι προφανές ότι το χάσμα που χωρίζει τις ευρωπαϊκές ηγεσίες από τους ευρωπαίους πολίτες εξακολουθεί να υφίσταται, σε βάρος της ίδιας της διαδικασίας ευρωπαϊκής ενοποίησης. Το χάσμα αυτό εξάλλου διαπιστώνεται και σε σχέση με τη διαδικασία που επελέγη για τη θέσπιση της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης. Η ταχύτητα και η αδιαφάνεια, με την

οποία αυτή προωθείται βαθαίνουν το δημοκρατικό έλλειμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιουργώντας πέρα από την άγνοια, δυσφορία και καχυποψία μεταξύ των ευρωπαίων πολιτών. Ήδη, διάφορες κοινωνικές, πολιτικές και κινηματικές συλλογικότητες της Ευρώπης παίρνουν θέση κατά της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης, απαιτώντας τη διενέργεια πανευρωπαϊκού δημοψηφίσματος για την επικύρωσή της. Μεταξύ αυτών, το Ευρωπαϊκό Κόμμα της Αριστεράς, καθώς και το ελληνικό κόμμα, ο Συνασπισμός.

Γεννάται το ερώτημα, μπορεί κανείς να είναι «ευρωπαϊστής» και ταυτόχρονα να απορρίπτει, πρώτα, το σχέδιο Ευρω-Συντάγματος και, τώρα, την προτεινόμενη Συνθήκη; Μπορεί να επιθυμεί και να επιδιώκει την ευρωπαϊκή ενοποίηση, απορρίπτοντας το δρόμο που επιλέγει η ευρωπαϊκή ελίτ; Παρά το ποικιλόμορφο των ευρωπαϊκών κινημάτων, αλλά και των διαφόρων φορέων που πήραν τη θέση κατά του Ευρω-Συντάγματος, μάλλον η απάντηση είναι καταφατική. Κεντρικό σημείο αναφοράς των κινημάτων αυτών είναι η επιθυμία για «μια άλλη Ευρώπη», πέρα από το νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα και τις συνέπειές του για την μεγάλη μερίδα των Ευρωπαίων πολιτών. Η εξειδίκευση αυτής της «άλλης Ευρώπης», οι κοινά αποδεκτές εναλλακτικές προτάσεις, στρατηγικές και πρακτικές δεν έχουν προχωρήσει αρκετά. Πρόκειται για αδυναμία των κινημάτων και των φορέων αυτών, που σε καμία περίπτωση όμως δεν μπορεί να αποτελέσει το άλλοθι για την περιφρόνηση στα ζητήματα δημοκρατικής νομιμοποίησης, που επιδεικνύουν οι ευρωπαϊκές ηγεσίες σήμερα, παρά της περί αντιθέτου ρητορικής τους.

Συνολικά, η διαδικασία ευρωπαϊκής ενοποίησης βρίσκεται σε κρίσιμη καμπή. Τα κινήματα, οι φορείς εκπροσώπησης της κοινωνίας, η κοινωνική και πολιτική Αριστερά καλούνται να αναλάβουν το ρόλο που αρνείται η ηγεσία των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Να διεκδικήσουν το μέλλον τους, να εμπνεύσουν και να εμπνευστούν, να ανατρέψουν τους σχεδιασμούς των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων στην Ένωση, να προτείνουν και να επιμείνουν σε θέσεις που προάγουν την ευρωπαϊκή

ενοποίηση. Ο αγώνας προϋποθέτει κινητοποίηση μέσα κι έξω από τα εθνικά κοινοβούλια και τα κοινοτικά όργανα λήψης αποφάσεων, καθώς και συντονισμό σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Δεν προβλέπεται να είναι σύντομος, ούτε εύκολος.

Η αμοιβή όμως, ηθική και υλική –που δεν είναι άλλη από το κοινό ευρωπαϊκό μας μέλλον- μεγάλη.

Η πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης σίγουρα προχωρά, όχι ίσως όπως θα θέλαμε ή ορισμένοι επεδίωκαν. Ακόμη και αν η πορεία της και ιδίως οι ρυθμοί της δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καιρών και στις ανάγκες των λαών, οι πολιτικές, πολιτισμικές και συνειδησιακές διεργασίες δεν σταμάτησαν ποτέ. Η συνένωση τριάντα περίπου χωρών με διαφορετικούς λαούς και πολιτισμούς, με διαφορετικές ιστορίες που ήταν συχνά εχθρικές, με διαφορετικές πολιτικές και συνταγματικές ταυτότητες, δεν είναι μια διαδικασία γραμμική ούτε εξελικτική, δεν πραγματοποιείται από την μία μέρα στην άλλη ούτε επιτυγχάνεται με διατάγματα ή με Συντάγματα. Η πολιτική ιστορία των λαών έχει τους δικούς της ρυθμούς και τη δική της λογική, δεν εκβιάζεται ούτε βιάζεται και κυρίως δεν κρίνεται ούτε αξιολογείται με βάση τις δικές μας επιθυμίες και δικές μας επιδιώξεις και φιλοδοξίες. Η πολιτική συνένωση τους αποτελεί την πλέον πρωτότυπη και πλέον ελπιδοφόρα προοπτική για όλους τους λαούς του κόσμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κανελόπουλος Ι. Παναγιώτης, «Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Λυμπέρης, Αθήνα 2006

Μούσης Ν., «Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001

Μούσης Ν., «Ευρωπαϊκή Ένωση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003

Νταλής Σωτήρης, «Από το Maastricht στο Amsterdam», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005

Παναγιωτόπουλος Π., «Δεδομένα και προοπτικές της συζήτησης για το μέλλον της Ευρώπης», Εκδόσεις Δομή, Αθήνα 2005

Παπαδημητρίου Γ., «Τα θεμελιώδη δικαιώματα στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

Παπαδημητρίου Γ., «Ευρωπαϊκό Σύνταγμα γιατί και πώς», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

Τσάτσος Δημήτρης, «Τα μεγάλα θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

Τσινισιζέλης Ι. Μ., «Quo vadis Europa ?», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006

Τσούκαλης Λουκάς, «Ποια Ευρώπη», Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα 2004

Habermas J., 2007 «Η οικοδόμηση μιας πολιτικής Ευρώπης», Βόννη μτφ. Τασόπουλος, Γ.

Ιστοσελίδες:

[www. Europa.eu.int](http://www.Europa.eu.int)

[www. Proeuro.gr/index.php](http://www.Proeuro.gr/index.php)